

E-ISSN: 2548-0545

Artuklu
İnsan ve Toplum Bilim Dergisi

ARALIK / DECEMBER
2023

Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi /
Artuklu Human and Social Science Journal (HSSJ)

Cilt/Volume: 8 Sayı/Issue: 2

E-ISSN: 2548-0545

Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi,
Temmuz ve Aralık olmak üzere yılda iki kere
yayınlanan uluslararası hakemli ve açık
erişimli bir dergidir.

EBSCO

indeksi tarafından taranmaktadır.

Artuklu Human and Social Science Journal is
an international peer-reviewed and open
access journal published twice a year, in July
and December.

Indexed by EBSCO

Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Adına Sahibi
Owner on Behalf of Mardin Artuklu University, Faculty of Letters

Prof. Dr. **İbrahim ÖZCOŞAR**

Editör / Editor

Dr. Öğr. Üyesi **Mehmet YALÇINKAYA**

Editör Yardımcısı / Assistant Editor

Doç. Dr. **Süleyman ŞANLI**

Yazım ve Dil Editörleri / Spelling and
Language Editors

Dr. Öğr. Üyesi **Dilber TAHİROĞLU**
(Türkçe/Turkish)

Arş. Gör. **Bülent AYANOĞLU** (Türkçe/Turkish)

Arş. Gör. **Yunus MAVİŞ** (İngilizce/English)

Sekreterlik/ Secretariat

Arş. Gör. **Leyla ŞEN**

Arş. Gör. **Hasan Remzi EKER**

Mizanpaj / Layout

Arş. Gör. Mehmet Ali **DOĞAN**

Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisine gönderilmiş yazıların hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tel: +90 482 213 4002 | Belgegeçer/Fax: +90 482 213 4004 | e-posta/e-mail: itb@artuklu.edu.tr

<http://dergipark.gov.tr/itbhssj>

Editör Kurulu / Editorial Board

- Doç. Dr. Ahmet ABDÜLHADİOĞLU / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. Ahmet YEŞİL / Sakarya Üniversitesi -Türkiye // Sakarya University -Türkiye
- Doç. Dr. Anar GAFAROV / Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Felsefe ve Sosyoloji Enstitüsü, Azerbaycan İlahiyat Enstitüsü // Azerbaijan National Academy of Sciences, Institute of Philosophy and Sociology, Azerbaijan Institute of Theology, Azerbaijan
- Doç. Dr. Emrullah YAKUT / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. Gökben AYHAN / Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi -Türkiye // Muğla Sıtkı Koçman University -Türkiye
- Doç. Dr. Muhammet Cevat ACAR / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. Zafer DUYGU / İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi -Türkiye // İzmir Dokuz Eylül University -Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ACAR / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Berna KAVAZ KINDİĞİLİ / Erzurum Atatürk Üniversitesi / Türkiye // Erzurum Atatürk University / Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Bülent ALAN / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Caner YELBAŞI / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Esmail SHAMS / Allameh Tabatabai University, İran // Allameh Tabataba'i University, Iran
- Dr. Öğr. Üyesi Halil Karadaş / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Sabri MENGİRKAON / Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye

Danışma Kurulu / Advisory Board

- Prof. Dr. Abdurrahman ADAK, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Prof. Dr. Abdurrahman EKİNCİ, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Prof. Dr. Anila KAMAL, Quaid-i Azam Üniversitesi, Pakistan // Quaid-i Azam University, Pakistan
- Prof. Dr. Aynur ÖZFIRAT, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Prof. Dr. Beyhan KANTER, Elazığ Fırat Üniversitesi -Türkiye // Elazığ Fırat University -Türkiye
- Prof. Dr. Emin ÇELEBİ, Malatya İnönü Üniversitesi, Türkiye // Malatya İnönü University, Türkiye
- Prof. Dr. Gürbüz DENİZ, Ankara Üniversitesi, Türkiye // Ankara University, Türkiye
- Prof. Dr. İbrahim KAVAZ, Elazığ Fırat Üniversitesi -Türkiye // Elazığ Fırat University -Türkiye
- Prof. Dr. Mehmet AKBAŞ, Gaziantep Üniversitesi -Türkiye // Gaziantep University -Türkiye
- Prof. Dr. Mehmet Nesim DORU, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye // Social Sciences University of Ankara - Türkiye
- Prof. Dr. Miguel Luis LÓPEZ-GUADALUPE MUÑOZ, Granada Üniversitesi, İspanya // University of Granada, Spain
- Prof. Dr. Mustafa ÖZER, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkiye // İstanbul Medeniyet University, Türkiye
- Prof. Dr. Mücahit KAÇAR, İstanbul Üniversitesi, Türkiye // İstanbul University, Türkiye
- Prof. Dr. Nerin YAYIN, İzmir Ege Üniversitesi, Türkiye // İzmir Ege University, Türkiye
- Prof. Dr. Nurettin ÖZTÜRK, Denizli Pamukkale Üniversitesi, Türkiye // Denizli Pamukkale University, Türkiye
- Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye // Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye
- Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU, Ankara Hacettepe Üniversitesi, Türkiye // Ankara Hacettepe University, Türkiye
- Prof. Dr. Ufuk EGE UYGUR, Ankara Üniversitesi, Türkiye // Ankara University, Türkiye
- Prof. Dr. Zülküf KARA, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. Ahmet ABDÜLHADİOĞLU, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. Andreas SCHACHER, Würzburg Üniversitesi, Almanya - Universität Würzburg, Deutschland
- Doç. Dr. Eldar HASANOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Türkiye // İzmir Kâtip Çelebi University, Türkiye
- Doç. Dr. Ergül KODAŞ, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye

- Doç. Dr. Hayrullah ACAR, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. İdris GÖKSU, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Doç. Dr. Musa ÖZTÜRK, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye // Ankara Yıldırım Beyazıt University, Türkiye
- Doç. Dr. Zafer DUYGU, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye // İzmir Dokuz Eylül University, Türkiye
- Ass. Prof. Esmail SHAMS, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Erdiñ BURULDAĞ, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye // Çankırı Karatekin University, Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Halit ALKAN, Mardin Artuklu Üniversitesi -Türkiye // Mardin Artuklu University -Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Haluk SAĞLAMTİMUR, İzmir Ege Üniversitesi, Türkiye // İzmir Ege University, Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Mevlüt DEDE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi -Türkiye // Sivas Cumhuriyet University -Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Şükran YAŞAR, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye// Manisa Celal Bayar University, Türkiye
- Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Ziyaettin TURAN, Uşak Üniversitesi, Türkiye// Uşak University, Türkiye
- Dr. Ahmet İNAM, Diyanet İşleri Türk İslam Birliği Genel Merkezi, Almanya // Religious Affairs Turkish-Islamic Union Headquarters, Germany //Türkisch-Islamische Union der Anstalt für Religion e.V., Deutschland
- Dr. Aslan HABİBOV, Milli İlimler Akademisi, Azerbaycan // National Academy of Sciences, Azerbaijan
- Dr. Miriam Deborah EZZANİ, Kuzey Texas Üniversitesi, ABD//University of North Texas, USA
- Dr. Serdar Aslan, FAU EZIRE (Avrupa'da İslam ve Hukuk Araştırma Merkezi), Almanya // FAU EZIRE (Research Centre for Islam and Law in Europe), Germany // FAU EZIRE (Research Centre for Islam and Law in Europe), Deutschland

İÇİNDEKİLER/ CONTENTS

MAKALELER / ARTICLES		Yazı Türü/ Type of Paper	Sayfalar/ Pages
I	Editörden / Editor's Note		I
1.	Mardin Evleri: Pandemi Döneminde Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları ve Mekânın Yeniden Üretimi Homes in Mardin: Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times Zemzem TAŞGÜZEN POLAT	Araştırma Makalesi/ Research Article	176-191
2.	Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme Logotherapy and Migration: A Study on the Novel of Older Brother Hıdır APAK, Erkan KALEM	Araştırma Makalesi/ Research Article	192-209
3.	Kazuo Ishiguro'nun Değişen Dünyada Bir Sanatçı (1986) Adlı Eserinde Endüstri Olarak Kültür Culture as Industry in Kazuo Ishiguro's An Artist of the Floating World (1986) Zöhre BAŞ KORKMAZ	Araştırma Makalesi/ Research Article	210-217
4.	Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü Intermediary Role of Psychological Resilience in The Relationship Between Perceived Stress Level and Health Concerns in Adults (18-45 Age) Mehmet Uğur ALPTEKİN, Esra Gül KOÇYİĞİT	Araştırma Makalesi/ Research Article	218-232
5.	Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi Migration Psychology and Migration Trauma: Dissoanalysis of Developmental Migration as a Transborder Life Experience Erdinç ÖZTÜRK	Derleme Makale/ Review Article	233-253
KİTAP TANITIMI / BOOK REVIEWS			
1.	Sâmîrî'nin Buzağısı (Yasin Meral) Sâmîrî's Calf (Yasin Meral) Mehmet YILMAZ	Kitap İncelmesi/ Book Review	254-256

EDİTÖR NOTU

Kıymetli Okurlarımız,

Erdeme dönüşmeyen bilginin insanı sâhil-i selâmete çıkaramadığını acı tecrübelerle anladığımız zamanlarda yaşıyoruz. Masum bir halkın, neredeyse bir asra varan işgalin kurbanları olan Filistinliler'in acımasız bir soykırıma tâbi tutulduğu, öte yandan vicdan sahibi insanların yüreğinin şerha şerha kanadığı, geriye kalan bütün insanlara ham ve katı bir utancın düştüğü bir yılı, 2023 yılını bitiriyoruz. Bütün bu hafakanın içinde masumlar ve mazlumların sığınağı, güzel yürekli insanların yurdu Anadolu'da büyük fedakarlıklar ve kahramanlıklarla kurulan Türkiye Cumhuriyeti'mizin 100. yılını da kutlamanın sevincini yaşıyoruz. Bu duygu gerilimlerinin içerisinde ilmî seyrüseferine azimle ve ısrarla devam eden Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi, bilginin ve hikmetin imtizacına katkı sağlamak adına, sekizinci yılında ve 15. Sayısıyla, farklı ve nitelikli akademik metinlerle karşınıza çıkıyor.

Dergimizin bu sayısında sosyal bilimlerin farklı alanlarına, konularına odaklanan yazılar hazırladık. İlk yazımız Mardin özelinde pandemi, gündelik pratikler, kadın anlatıları, konut araştırmaları konularına yoğunlaşan *Mardin Evleri: Pandemi Döneminde Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları ve Mekânın Yeniden Üretimi* adlı metin. Sonraki yazı, Mahir Güven'in Goncourt Akademisi En İyi İlk Roman Ödülü alan romanı "Ağabey"e logoterapi ve göç kavramları üzerinden yaklaşan, göçün travmatik etkilerini irdeleyen ilginç bir çalışma. *Kazuo Ishiguro'nun Değişen Dünyada Bir Sanatçı (1986) Adlı Eserinde Endüstri Olarak Kültür* adlı makalede ise bir edebi metnin Adorno'nun 'kültür endüstrisi' bağlamında ele alındığını görüyoruz. Sonraki makalede, insan sağlığı üzerindeki stresin etkilerini, sağlık kaygısı ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkileri inceleniyor. *Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi* adını taşıyan son makale göç psikolojisine teknik ve akademik bir yönden eğiliyor. Kitap incelemesi kısmında ise Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'de geçen buzağı hikâyesinin mukayesesini yapan ve Yasin Meral'in kaleme aldığı *Sâmiri'nin Buzağısı* adlı kitabı tanıtıyor.

15. sayımız ana hatlarıyla böyleydi. Yoğun bir emek ürünü olan bu metinleri kuran yazarlarımıza şükran borçluyuz. Akademik çalışmalarıyla dergimizi bugüne getiren yazarları ve dergimizi ilgiyle izleyen okurlarımıza da teşekkür ve minnettarlığımızı arz ederiz. Dergimizin birçok yeni dizine de girdiğini hatırlatarak yazarlarımızın yeni yazılarını heyecanla beklediğimizi ifade etmek isteriz.

En kalbî hislerle siz değerli okurlarımızı selamlarız. Gönlünüz ve gözünüz bizimle kalsın...

Dr. Öğr. Üyesi **Mehmet YALÇINKAYA**
Editör/Editor

Mardin Artuklu Üniversitesi/Mardin Artuklu University
ORCID: 0000-0002-4473-0078

EDITOR'S NOTE

Dear Readers,

We live in times where we painfully realize that knowledge, if not transformed into virtue, cannot lead us to safety. We are ending the year 2023, a year marked by the suffering of an innocent people, the Palestinians, who have been victims of a nearly century-long occupation and subjected to a ruthless genocide. While this unfolds, the hearts of conscientious people bleed in agony, leaving a raw and harsh shame for the rest of humanity. Amidst all this turmoil, we also celebrate the joy of the 100th anniversary of the founding of the Republic of Turkey, a sanctuary for the innocent and oppressed, built with great sacrifices and heroism in Anatolia, the homeland of kind-hearted people. Amidst these emotional tensions, Artuklu Journal of Humanities and Social Sciences continues its scientific journey with determination and persistence, contributing to the amalgamation of knowledge and wisdom, presenting its 15th issue in its eighth year with diverse and high-quality academic texts.

In this issue of our journal, we have prepared articles focusing on various areas and topics in social sciences. Our first article, titled "Mardin Houses: Women's Daily Life Narratives and the Reproduction of Space During the Pandemic", focuses on the pandemic, daily practices, women's narratives, and housing research in Mardin. The following article is an intriguing study examining the traumatic effects of migration, applying logotherapy and migration concepts to Mahir Güven's novel "Big Brother", winner of the Goncourt Academy Award for Best First Novel. In the article titled "An Artist in the Changing World (1986) by Kazuo Ishiguro: Culture as Industry", we see a literary work analyzed in the context of Adorno's 'culture industry'. The subsequent article examines the effects of stress on human health, exploring the relationship between health anxiety and psychological resilience. The last article, titled "Migration Psychology and Migration Trauma: Dissocial Analysis of Developmental Migration as a Transboundary Life Experience", delves into migration psychology from a technical and academic perspective. In the book review section, we introduce "Samiri's Calf", written by Yasin Meral, comparing the story of the calf mentioned in the Torah and the Quran.

That sums up our 15th issue. We owe gratitude to our authors who have crafted these intensive works. We express our thanks and appreciation to the writers who have brought our journal to this day with their academic efforts, and to our readers who follow our journal with interest. We are excited to announce that our journal has been included in several new indexes and eagerly await new articles from our writers.

With heartfelt feelings, we greet you, our valued readers.

Dr. Öğr. Üyesi **Mehmet YALÇINKAYA**

Editör/Editor

Mardin Artuklu Üniversitesi/Mardin Artuklu University

ORCID: 0000-0002-4473-0078

Mardin Evleri: Pandemi Döneminde Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları ve Mekânın Yeniden Üretimi

Homes in Mardin: Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times

Zemzem TAŞGÜZEN POLAT

*Dr. Öğr. Üyesi, Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Mardin Artuklu Üniversitesi
Asst.Prof.Dr., Faculty of Architecture, Department of Architecture, Mardin Artuklu University*

*zemzemasguzen@artuklu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-7766-4487>*

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 19 Mayıs 2023 / 19 May 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 8 Aralık 2023 / 8 December 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 Aralık 2023 / 29 December 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: Aralık / December

Cite as/Atf: Taşgüzen Polat, Z. (2023). Homes in Mardin: Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times. *Artuklu İnsan ve Toplum bilim Dergisi*, 8 (2), 176-191. DOI: 10.46628/itbhssj.1299384

Taşgüzen Polat, Z. (2023). Mardin Evleri: Pandemi Döneminde Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları ve Mekânın Yeniden Üretimi. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 176-191. DOI: 10.46628/itbhssj.1299384

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu Üniversitesi

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Zemzem TAŞGÜZEN POLAT).

Copyright&License/Telif Hakkı&Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Homes in Mardin:

Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times¹

Abstract

During the COVID-19 pandemic, as our daily lives and household practices underwent transformation, the societal gender roles underpinning these practices were significantly redefined. In this period of transition, where established practices evolved, and new practices found their way into our homes, these behaviors and modes of application, akin to the pre-pandemic era, varied according to the dynamics of each household throughout the pandemic. This study aims to comprehend how four women residing in diverse housing typologies in Mardin experienced their homes during the pandemic and to deliberate on the circumstances under which they reconstituted their daily lives. The socio-spatial character of Mardin, intertwined with its topography, is shaped by the everyday lifestyles of distinct religious and ethnic communities. Everyday life is likewise transformed by socio-spatial constructs. Presently, Mardin boasts an urban landscape where traditional and modern housing forms coexist, including traditional stone houses, vineyard houses, apartments, and gated communities. During the initial three-month period following the onset of the pandemic (between March 2020 and May 2020), in order to comprehend how daily life and the home were reconstituted, in-depth individual interviews were conducted via the Zoom platform with four women, each residing in different housing typologies and facing distinct household responsibilities and working conditions. The narratives of these individuals' daily lives were analyzed from the perspective of Lefebvre's theory of everyday life. While the everyday life production of women plays a vital role within the context of societal production worldwide, this study aims to shed light on how the pandemic affected this role. It endeavors to present an insight into the subjective, local, and universal conditions that influenced these women, drawing parallels among them.

Keywords: Covid-19 pandemic, everyday practices, women narratives, housing studies, Mardin.

¹This research was verbally presented at the 15th ESA 2021 (European Sociological Association) -Sociological Knowledge for Alternative Future- Congress as titled Homes in Mardin: Women's Reproduction of Daily Life in Pandemic Times, 31st August-3rd September 2021. I would like to thank the ESA organization committee for giving me the chance to discuss the general framework of my research. I would like to thank Tuba, Bahar, Sibel and Medya for their invaluable support and patience.

Mardin Evleri:

Pandemi Döneminde Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları ve Mekânın Yeniden Üretimi²

Öz

Covid-19 pandemisi süresince, gündelik hayatımız ve ev içi pratiklerimiz dönüşürken, bu pratiklerin sürdürülmesindeki toplumsal cinsiyet rolleri de büyük ölçüde yeniden tanımlandı. Eski pratiklerin dönüştüğü ve bazı yeni pratiklerin eve girdiği bu dönemde; bu pratikler ve uygulama biçimleri, pandemi öncesinde olduğu gibi, pandemi sürecinde de her hanenin dinamiklerine göre farklılık göstermiştir. Bu çalışma, Mardin’de farklı konut tipolojilerinde yaşayan dört kadının pandemi döneminde evi nasıl deneyimlediklerini anlamayı ve gündelik yaşamı hangi koşullarda ve nasıl yeniden ürettiklerini tartışmayı amaçlamıştır. Mardin’in sosyo-mekânsal karakteristiği, topografyasıyla birlikte farklı dini ve etnik toplumsallıkların gündelik yaşam biçimleri tarafından şekillendirilir. Gündelik yaşam da sosyo-mekânsal kurgu tarafından dönüştürülür. Bugün Mardin, geleneksel ve modern konut biçimlerinin; geleneksel taş evlerin, bağ evlerinin, apartmanların ve kapalı sitelerin bir arada olduğu bir kentsel peyzaja sahiptir. Pandemi başladıktan sonraki üç aylık dönemde (Mart 2020-Mayıs 2020 tarihleri arasında), gündelik hayatın ve evin nasıl yeniden üretildiğini anlamak için, her biri farklı bir konut tipolojisinde yaşayan, farklı ev içi sorumluluk ve çalışma koşullarına sahip dört kadınla Zoom platformu üzerinden bireysel derinlikli görüşmeler gerçekleştirilmiş; öznelerin gündelik hayat anlatıları Lefebvre’nin gündelik hayat perspektifinden tartışılmıştır. Dünyanın her yerinde kadınların gündelik yaşam üretimleri toplumsal üretim bağlamında hayati bir role sahip olmakla birlikte bu çalışma, pandeminin bunu nasıl etkilediğine dair bir fikir sunmayı; onları etkileyen özne, yerel ve evrensel koşullar arasında paralellikler kurmayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 pandemisi, gündelik pratikler, kadın anlatıları, konut araştırmaları, Mardin.

²Bu çalışma, 15. ESA 2021 (Avrupa Sosyoloji Derneği) tarafından 31 Ağustos-3 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilen - Sociological Knowledge for Alternative Future- kongresinde “Homes in Mardin: Women’s Reproduction of Daily Life in Pandemic Times” başlığıyla sözlü olarak sunulmuştur. Çalışmanın genel çerçevesini tartışma fırsatı verdikleri için ESA organizasyon komitesine bir kez daha teşekkür ederim. Değerli katkıları ve gösterdikleri sabır için görüşmecilere çok teşekkür ederim.

Homes in Mardin: Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times

INTRODUCTION: THE URBAN LANDSCAPE OF MARDİN

“The home is not the one tame place in a world of adventure;
it is the one wild place in a world of rules and set tasks.”

-G. K. Chesterton (Quoted in P. Garvey, 2011: 47)

Although the first thing that comes to mind about Mardin is an idyllic image consisting of traditional stone houses, many different housing typologies exist in Mardin side by side. The pandemic has triggered a worldwide discussion about the future of housing and how the relationship between public space and housing should change; however, it has not resonated equally in different settings.³ In addition to that, the current discussion is towards housing design addressing the conditions and regulations brought by the pandemic. This seems to be particularly difficult for cities where public facilities are not distributed equitably. Mardin is one of those cities as neither numerical data nor tangible reality is sufficient to explain the necessity of urbanization rules in Mardin (Serim, 2017). The rising demand for gated communities and country houses indicate a change in housing dynamics, addressing comfort levels due to environmental conditions; however, the question of how this will influence daily life is yet to be determined.⁴

This paper dwells on the daily life narratives of four women from Mardin living in different housing typologies (an apartment, a gated community, a traditional house, and a country house). The objective is to understand and anticipate the levels of change in domestic, societal, and urban settings from a Lefebvrian perspective.

Methodology

According to Byung-Chul Han, “Belief that life admits measurement and quantification governs the digital age as a whole. (...) But no insight into the self can result from data and numbers alone, no matter how exhaustive they are. Numbers do not *recount* anything about the self. Counting is not recounting. A sense of self derives from giving an *account*. It is not counting, but recounting that leads to self-discovery or self-knowledge” (Han, 2017: 60). While “quantitative data” (number-distance-percent triangle) became more prevalent during the pandemic, the importance of individuals’ narratives about their houses have also increased. These narratives can only be found in everyday life. The narrative is essential to build continuity. Domestic narratives are important to establish continuity of experience in this process. The diversity of knowledge, which is not limited to numbers, endeavors to understand the relations between individuals and places, homes, and also cities. A multidimensional evaluation of both the physical and non-physical qualities of the house is needed where the urban space is limited solely to the house. While the physical features of the house indicate the design process; non-physical features require an interdisciplinary aspect. In other words, a holistic approach is a combination of different aspects. Studies about home experiences using different parameters such as age groups, gender, identity, economic situations, etc. have increased

³ Some of that news:

Un Habitat, “Cities and Pandemics: Towards a More Just, Green and Healthy Future”, 2021.

BBC Future, “How do you build a city for a pandemic”, 27 April, 2020, Constable, H.

Roland Berger, “Why trust and autonomy are essential factors when working from home”, November 25, 2020, Geoff Poulton.

⁴It is based on the statements of Sibel who lives in Bakırkırı (Mardin's one of rural areas), and five families who moved to Altınşehir (Mardin's well-known gated community) during the pandemic.

In addition, some research and news of some national agencies have proved this opinion, one of these:

Gönen, T., Çetinkaya, E. (2021) “Covid-19 Salgınının Konut Tercihlerine Etkisi”, Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi, C:3, S:2.

“Kovid-19 döneminde müstakil evlere talep arttı”, 2020, 12 May.

throughout the pandemic process. In this sense, one of the most discussed parameters is gender roles and home relations.

Some research has revealed that the workload on women increased during the pandemic process.⁵ It must be noted that this study rejects the traditional gender division of labor claiming that “women become the homemakers responsible for providing a comfortable living environment” (Kennett and Chan, 2011: 5). However, it gives importance to women's creative perspective thus transforming and reproducing everyday life. Which features of the space have become more important during the pandemic? How has the change in daily practices transformed the space? To analyze these two important questions and investigate even more about domestic life, in-depth individual interviews were conducted with the interviewees via Zoom.

The interviews were held in May 2020 and lasted between 45-60 minutes. In order not to limit the interviewees, semi-structured questions were asked, and the interviews were recorded with the consent of the interviewees. Prior to the interviews, the framework of the study was summarized and a consent form was obtained. Some visuals of their homes and daily lives were shared by the interviewees. There were some “common topics” that came forth among these narratives. The first being the meaning of home has changed. For some individuals, the home is no longer the same as it was before the pandemic. Secondly, the rhythm of daily life and therefore, the rhythm of domestic life has changed. And finally, this change in space has manifested itself in various ways. In this study, cross-referencing aims to integrate the findings of this study with the theory.

Theoretical Framework

For the purpose of this study, we will consider the home to be continually evolving and thus we are transforming too. It highlights our ability to control the things we can and cannot change in ordinary and extraordinary situations (such as the pandemic). Space, more specifically the house, dictates its own grammar to the inhabitants who live in it (Kurt, 2021: 27). On the other hand, the flexibility of this “grammar” and how sentences are formed with it, mean a lot to the inhabitants. The home is a kind of “playground” that has meaning beyond its form and that goes hand in hand with our daily life practices, our relationships with objects, and our stories. The formation of housing and urban life includes “practices” that are interrelated in terms of their “physical” qualities. The rigid framework and difficulty of movement in urban life also appear in housing design and vice versa. On the other hand, restrictions on our actions in everyday urban life do not apply at home for the majority of people. The home is a space of constant change, a place of “action”. Domestic practices and actions of inhabitants transform a house, which is an inert object at first, into “a home” and at the same time into a “habitat”. Thus, the inhabitant intervenes in the dwelling levels as Lefebvre says (2015: 84).

In this sense, the theoretical approach of Henri Lefebvre about space and everyday life is critical and still applies. According to Lefebvre (2014: 25), “The concept of space connects mental and cultural, as well as social and historical. It creates a complex process”. In this study, the production of space means it is utilized as the space is perceived, changed, and developed by the inhabitants. “All 'subjects' are situated in a space in which they must either recognize themselves or lose themselves, a space which they may both enjoy and modify” (Lefebvre, 1991: 35). There is a permeable relationship between concepts; the rhythm of daily life produces (domestic) space, and the “produced” space imposes a specific rhythm on the inhabitants. Also, the meaning is reflective of the continuous production of everyday life. “From the analytical standpoint, the spatial practice

⁵DİKA, 2020. In the pandemic report of DİKA, the national development agency indicated that women in Mardin are more affected than men in this process.

***Homes in Mardin:
Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times***

of a society is revealed through the deciphering of its space” (Lefebvre, 1991: 38). The deciphering of the home is also important to understand urban, social, and cultural change.

WOMEN'S DOMESTIC NARRATIVES: THE MEANING OF THE HOME

“Spontaneously, each of us has our preferences, references, frequencies; each must appreciate rhythms by referring them to oneself, one's heart or breathing, but also to one's hours of work, of rest, of working and of sleep” (Lefebvre, 2014: 10).

While the rhythm of daily life has changed, the meaning of the home has become one of the most critical topics of everyday life discussions. Stuart Hall (1997: 3) stated that:

“In part, we give things meaning by how we represent them – the words we use about them, the stories we tell about them, the images of them we produce, the emotions we associate with them, the ways we classify and conceptualize them, the values we place on them. It is our use of a pile of bricks and mortar which makes it a 'house'; and what we feel, think or say about it that makes a 'house' a 'home'”.

Tuba lives in Old Mardin with her husband and son. According to her, it is always essential "to convert the house into a place with a soul". It took time to convince her husband, as he thought that an apartment was physically more comfortable to live in than a traditional house. On the other hand, living in a place with a terrace, a courtyard, and an iwan, and in harmony with the landscape is reflective of her childhood home:

In Isparta, the balcony of my childhood home faced a mountain. My mother had turned the balcony into a living space for us. We were always there, except when the winter was very harsh. Although the house was small, the perceived integration of the balcony with the outside had a profound effect on me. (Tuba, 38 y., research asst.).

As an individual who always has a high awareness of the home, Tuba stated that the lockdown did not change this. She described her home as follows: “The moment I step inside its high-walled courtyard, I feel like I'm in my castle. I'm where I belong”. These statements enable us to remember Bachelard's home definitions. Home is more of a state of pneuma than a landscape (Bachelard, 2008: 119). “The home, which shines with the care shown, seems to us as if it was rebuilt from the inside and reproduced from the inside” (p.115). Lefebvre's conceptualization of space as a dialectical process of social production; is also related to Bachelard's phenomenological analysis of *lived* space (Arslan Avar, 2009).

Figure 1: A Mesopotamian view from Tuba's home in Old Mardin

Reference: (Tuba, 2020)

According to Bahar, who lives in an apartment in Yenişehir with her family (husband and child) and loves adapting the space using furniture, this relationship has been reduced to a “functional” dimension because of the pandemic. As the outside became more “unpredictable” and the feeling of “survival” strengthened, the meaning of the home decreased. According to her, the emotional value of the home was also related to the fact that there was no distance between the object/space and her:

I started using the kitchen only as a kitchen. It used to be a place where I spent time and chatted with my friends. With the pandemic, preparing meals has become a thing in itself. I spent half my day there. The functionality of the kitchen suppressed all other practices. (Bahar, 34 y., teaching asst.).

The relationship with the furniture and objects changes the house into a home and transcends the domestic topography to a higher level. In the case where the home is reduced to solely functionality, the meaning is also reduced. Lefebvre (1991: 52) refers to this as “that amounts to abstraction wielding awesome reductionistic force vis-a-vis 'lived' experience”. On the contrary, utilization of the space can also have the negative impact of transforming abstract areas into mere concrete spaces. Thus the space “is alive: it speaks. It has an affective kernel or center: Ego, bed, bedroom, dwelling, house; or: square, church, graveyard. It embraces the loci of passion, of action, and of lived situations, and thus immediately implies time” (Lefebvre, 1991: 42). The meaning is also directly associated with the socialization of domestic life. As the woman's domestic life takes on a routine revolving around household chores, the consumption of the space increases. Consumption of space weakens the meaning of domestic life and also infiltrates the narrative of daily life.

***Homes in Mardin:
Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times***

Figure 2: *The living room and kitchen of Bahar's home in Yenişehir*

Reference: (Bahar, 2020)

Medya is single and lives with her parents. For health reasons, more attention had to be paid to proximity to her family during the pandemic and thus she temporarily moved to another house. While she was sharing the home with her family, she developed friendships with some of her neighbors in the apartment building.

I spoke to my friend about the house issues on many occasions. The lockdown was a tedious process for many of my friends, but not for me. Sometimes I even forgot about the pandemic because we are living in a gated community. I could do sports every morning, and I met with my neighbors whenever I wanted. (Medya, 32 y., architect).

182

Figure 3: *Medya's home: A view from the kitchen's balcony and a photo from the balcony to the kitchen*

Reference: (Author, 2021)

Sibel, a university student, stated that she lived in a country house in Bakırkırı due to the pandemic. This is a place where she shared the house with her family and her uncle's family, where they would eat together and share the housework. The meaning of this house was "unity". Belonging is also related to togetherness, socializing, and sharing the same table.

The graduation project was very stressful although being with my extended family made me happy. I could unwind whilst surrounded by my cousins, uncle, sisters, and parents. Sometimes because of poor internet connection, I had to return to the city center. However, I endeavored to find

solutions to remain with them. For example, identifying the spot with the strongest connectivity and accessing the internet from there. (Sibel, 21 y., student).

Figure 4: *The iwan photo of Sibel's home in Bakırkırı*

Reference: (Sibel, 2020)

Although there is no clear distinction between urban and rural, Mardin reflects local spatial practices. In addition to this, gated community life also differs from the urban life of a metropolis. A gated community in Mardin is symbolized by uniformity and height rather than its practices. “The architecture of the private residence is susceptible to two distinct modes of existence. Either it results from a plan imposed upon the architectural work, whether monument or building, in which case the architect obeys the urbanist and, through him, the influence of political authority and the lenders, who hold a controlling influence” (Lefebvre, 2014: 140). This construction practice is the representation of political-economic dynamics, which is called the “designed” space, as Lefebvre criticized (2014). This study points out that the pandemic has accelerated the rural homogenization process as domestic life transforms from city to rural life, the meaning shifts from social relations to “chosen” social relations. The contradictory topography of social relations is related to domestic life's contradictory topography. As David Clapham indicates, “the meaning of housing to individual households cannot be taken for granted or encapsulated in simple generalisations” (Clapham, 2005: 18). The meaning of house is one of the most important concepts in the reproduction of the home.

***Homes in Mardin:
Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times***

Figure 5: *A rurban (rural-urban) view from Mardin, Yenişehir*

Reference: (Author, 2019)

The new rhythm of everyday life

The mainstay of the idea that “while the house becomes progressively public, the city becomes increasingly domesticated” (Alcocer and Martella, 2020) is the constant development of technology and communication networks in daily life. During the pandemic, while the digital publicity of the house increased, the physical boundary between the house and the public became concrete. This duality is also the dynamic that produces everyday life. As Lefebvre indicates: “Human existence is both natural and historical, biological and social, physiological and cultural (this does not exclude, but covers, potential or actual conflicts between these elements and aspects)” (2010: 100). However, it is thought that to combine this dichotomy, establishing a permeable relationship between home and public life is also important. As Zukin, Kasinitz, and Chen (2016: 1) pointed out: “Whether we're walking, shopping, taking our clothes to the dry cleaner, or getting a bite to eat, these are the spaces where we experience everyday diversity.” In an urban system, where these practices are balanced with well-distributed urban green spaces, there is the potential for home-public permeability even in the event of a pandemic.

However, while this permeability can usually be achieved in Old Mardin, it is challenging in Yenişehir (the new town). As a result of the fact that the house has become the 'only' place for some practices usually performed outside, current debates regarding daily life have become more topical. “It is the site of those activities that people do not tell others about, perhaps because they are private because they do not think that they are worth mentioning, or because they feel too painful to recount” (Pink et. al., 2017: 1). During the pandemic, many people told others about cleaning, cooking, and ordinary activities carried out in the home. It is thought that this new awareness of mundane daily activities also contributes to Lefebvrian's "lived" space theory with the ability to reflect practical knowledge of the city in the future.

The home is now the epicentre of production where new forms of work, knowledge, and socialization are realized. The new daily rhythm has affected Tuba's domestic life in three privileged ways. Firstly, she has embraced the opportunity to incorporate previously postponed academic aspirations into her daily life. This can be directly correlated to the spatial/emotional comfort provided by the home. Working spaces were created in different areas of the house (iwan, study

room, and bedroom) according to light, temperature, and air circulation; spatial reproduction was facilitated by the arrangement of the furniture. Secondly, access to sporting activities were impacted. The terrace became a place where brisk sports and walking were done on a daily basis. Within the domestic domain, physical activities emerged as a priority. Whereby previously breakfast and dinner were basic functional necessities, they have been transformed into a collaborative activity spanning several hours. Functionality in the kitchen became more important as its usage significantly increased. Spatial arrangements in the kitchen were addressed with the purchase of a table and new shelves. Laundry also became a daily activity. According to Tuba, this increase is a direct result of the 'time differentiation' achieved by changing clothes more frequently.

As I had no alternative, I made my doctoral application to put my life in order. As a result, I received acceptance from three professors. I had online conversations with my friends with whom I had not spoken to for a long time. We had some difficulties at home because of Mustafa's education. He was pleased to be at home, but we felt compelled to make a programme to avoid problems the following year. (Tuba, 38 y., research asst.).

Figure 6: *Some photos from Tuba's home. The terrace, larder, and wood stove are indicative of the seasonal daily practices in Old Mardin*

Reference: (Tuba, 2020)

According to Sibel, being in the country house positively affected her productivity. During the pandemic, family unity provided greater motivation when compared to the physical aspects of the house, where there was no internet connection or separate study area. Domestic practices such as cooking, eating, washing dishes, showering, etc., were carried out in accordance with established rural practices of the countryside, such as meals being cooked in a wood fire oven and bread being made in a tandoor. Dishes were washed when there was running water and there were no indoor sinks. The absence of a conventional bathroom required them to follow more traditional bathing practices.

Today, rural daily life is a life dominated by a traditional gender-based division of labor. Whilst women were doing daily routine household chores, men attended to maintenance and repair work around the house. Everyday life was, in a way, reflective of the previous domesticity to which they were accustomed. Furniture such as the oven, table, and bed were moved to the house from

Homes in Mardin: Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times

their former permanent residence. Even though a bathroom was built outside and water was utilized from a storage pool, it was not a physically suitable place for the residents to stay for a prolonged period. Living in a house constructed to accommodate traditional rural practices resulted in conflict with today's spatial habits. Some spaces, which were previously used as barns were converted into extra living areas and were extended to include additional rooms.

We arranged a road for vehicles by widening the footpath. Our neighbors also began to make way for their vineyards. As spring water was utilized and in order to prevent waste, large pipes were installed. When water was in plentiful supply, we would swim in the pool in front of the house. Due to the threat of drought, we were unable to swim this year. We planted a vegetable garden where we grew tomatoes, peppers, eggplants, cucumbers, etc. These activities are typical of many other country houses in this area. (Sibel, 21 y., student).

In contrast, these human practices seem to be contradictory to rural animal inhabitants:

In the past, scorpions were rarely seen however as soon as restoration work began, they could be more readily observed. Perhaps this was due to the disturbance of their habitat. When the house repair started, the scorpions began to come out; I guess we changed their places too. A higher number of bees and ants are also present. When water levels were limited, they could become aggressive and attack when we were outdoors on the terrace. (Sibel, 21 y., student).

Figure 7: *The wood fire oven and tandoor indicate the daily life practices of rural life*

Reference: (Sibel, 2021)

“Space includes social relations” (Lefebvre, 2014: 57). Lefebvre (2014) emphasizes the distinction between familial relations and social relations. On the other hand, there has been an accelerated transformation of the historical division of labor typically found in rural communities to practices regularly found in an urban setting. What is advantageous to humans is detrimental to the countryside.

“Even the powerful myth of nature is being transformed into a mere fiction, a negative utopia: nature is now seen as merely the raw material out of which the productive forces of a variety of social systems have forged their particular spaces. True, nature is resistant and infinite in its depth, but it has been defeated, and now waits only for its ultimate voidance and destruction” (Lefebvre, 1991: 31).

The “limited” possibilities of the gated community determined Medya's spatial experience. She spent more time with her family and neighbors in the garden, ate with her friends in the gazebo, rode a bicycle, and took many walks. As someone who worked remotely and held meetings with engineers when required online sessions were held during this process. According to Medya, many people have realized that they can “work productively from home”. For her, the most critical change in daily life was the shift in the method of socialization to incorporate family and neighbors.

My father is a very sociable person. Since he could not leave the house during the pandemic, he wanted to meet this need through us. He started posing questions he did not previously ask, like “Why aren't you having dinner with us?” The importance of sharing meal times over a prolonged period became evident. Since my mother is a very homely person and spends most of her time with my sister and her children, not much changed in her life because my sister and her family were also in our gated community. We ate meals together either at their home or ours. We were also joined by our aunt as we didn't want her to feel isolated in her home. (Medya, 32 y., architect).

Figure 8: *Some photos from the gated community*

Reference: (Author, 2021)

The second change was the residents' activities in the garden and discussions on spatial suggestions. The gated community called 'Decor City' consists of three blocks each having nineteen floors with four apartments on each floor. Residents started to spend more time in communal areas with their families and neighbors even though they didn't do so before the pandemic. On the other hand, the gated community is both homogenizing and economically comparable. Due to the fact that this is a centrally managed facility, rules and regulations were implemented by an appointed complex manager. For example, when the managing executive proposed the re-opening of the gym, even though Medya opposed the idea, she was informed that if the majority agreed public areas such as pools, saunas, and Turkish baths would remain idle, as residents continued to have intense discussions about their maintenance. Monetary equivalence was not enough for gated community life, and it is necessary to provide conditions of sociocultural similarity. Similarities and discourse are generally inherent within community life. “In powerful detail and many persuasive arguments, people are explained how to live, what and why to choose, how to use their time and space to “live well” and make the most of opportunities” (Lefebvre, 2010: 33).

For Bahar, the change of daily life resulted in the dominance of domestic practices. Routine activities such as preparing meals, cleaning, sanitizing grocery products, and washing dishes became chores that took up almost the entire day. Her husband took joint responsibility for the housework with her; this attitude being one of the most positive aspects of the situation. According to Matrix authors, “even when others contribute to this work, the primary responsibility remains with women. (...) Within traditional nuclear families there is no real privacy for women” (1984: 2).

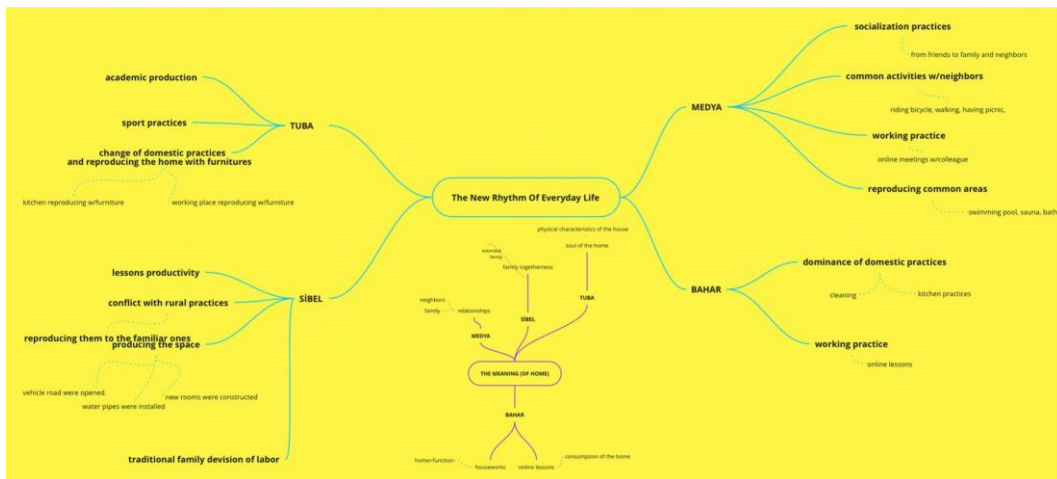
Before the pandemic, a housekeeper came once a week to clean the house. Cleaning was not a time-consuming task as we were all outside during the week. With the pandemic, we were all at home, and I found myself constantly cleaning and cooking. Kadir was also involved in housework, but my workload increased a lot compared to the past. (Bahar, 34 y., teaching asst.).

Homes in Mardin: Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times

However, online courses were amongst the primary practices that transformed the domestic experience. Bahar and her son had to take their lessons in a space where the internet connection was strong at that particular moment in time, such as the kitchen, study room, and Ömer's room. As Martella mentioned in her article, too, “the kitchen is turning into an individual workplace, the bathroom into a new social media office, and the living room into an urban phenomenon” (Martella and Enia, 2020: 3) with new contemporary media. However, the pandemic also made it more evident in cities where this process would not normally have been typical. The situation means that the digitalization process will continue to develop at an accelerated rate. As Figure 9 points out, the meaning of the home changed for Bahar due to housework and online lessons. On the other hand, the meaning of the home for Sibel, Medya, and Tuba changed positively.

Figure 9, shows two titles of articles that demonstrate the new rhythm of everyday life and the meaning of the home. Each title points out important keywords relating to the daily life narratives of the interviewees.

Figure 9: *The illustration shows important keywords of the article related to the narratives of daily life*

Reference: (Author, 2021; this graphic was created by the author)

Conclusions

The house is a dynamic “system” that its inhabitants constantly reproduce in terms of physical, social, and daily narratives. The pandemic also imposed its meaning on this process; the house has become a “place” that was shaped, changed, expressed, shared, compromised, and was opened to the public in various ways. Although this “new opening” of the house was digital, it points to a different domestic digitality than before. This “digital domesticity” has had various short and long-term consequences for those who experienced it. Short-term effects can be deemed to incorporate the reorganizing of the digital and spatial infrastructure of the house resulting in the alteration of domestic routines compared to pre-pandemic times. Outside practices have been adopted with the spatiality of the house or have evolved into an activity where, for example, individuals may take part in sports online or may view a concert virtually. On the contrary, working practice was one of the “new domestic” practices with both short-term and long-term consequences. While the short-term result transformed the current space, it is a different discussion topic as to how this will produce spatialities in the long term.

In this study, the experience of the pandemic process (March 2020-May 2020) was investigated through the daily domestic narratives of four women living in four different housing typologies in Mardin. Some physical features of their places came to the fore in this period. Physical and visual connections with the outside were emphasized with a focus on specific features of the spatial experience such as light, air, and green space. Domestic flexibility is another feature that will allow variations beyond the physical comfort of the working space. Although the transformation in which bodily rhythm is prioritized can be achieved with the furniture landscape, the house must now be built on this flexible ground. Conversely, it is one of the strong possibilities that this new working practice will “produce and reproduce” the house on its own in the following years.

The gated communities were in demand during the pandemic because they included common areas supported by specialized green areas and sports fields, rather than having qualified spatial opportunities. Today, there is a need for the inside-outside relationship to be more physically permeable than before. It is essential to establish a safe housing approach in the urban community to encourage interaction instead of hiding inside our houses. Although gated communities seem to meet this need as a system, it is a problematic approach in terms of social relations. Another problem aroused in the transformation of housing in the countryside. During the pandemic, the evolution of the countryside may have moved to another dimension for many cities around the world. The new gated communities in the countryside offer greater affinity to nature whilst also resembling those in urban areas. The provision of public facilities must be favored when updating the existing system. What is mentioned is not a physical reproduction but an approach that needs to be investigated holistically. In this study, without generalization, individual experience and the investigation of spatial and social relations have taken priority. The experience of the individual is also entangled within the network of social relations.

**Homes in Mardin:
Women's Daily Life Narratives and Reproduction of Space in Pandemic Times**

References

- Alcocer, A. A., Martella, F. (2020). Public house: the city folds into the space of the home. *The Architectural Review*. 1 Aralık 2022 tarihinde, <https://www.architectural-review.com/essays/public-house-the-city-folds-into-the-space-of-the-home> bu adresten erişildi.
- Arslan Avar, A. (2009). Lefebvre'nin üçlü-algılanan, tasarlanan, yaşanan mekan-diyalektiği. *Dosya 17 Mimarlık ve Mekan Algısı*, 17(4), 7-16.
- Bachelard, G. (2008). *Uzaman poetikası* (A. Tümertekin, Çev.). İthaki Yayınları.
- Clapham, D. (2005). *The meaning of housing a pathways approach*. The Policy Press.
- Han, B.-C. (2017). *Psychopolitics neoliberalism and new technologies of power* (Translated by E. Butler). Verso Books.
- Constable, H. (2020, April 27). How do you build a city for a pandemic. <https://www.bbc.com/future/article/20200424-how-do-you-build-a-city-for-a-pandemic> adresinden 22 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- DİKA (2020). TRC3 Bölgesinde Covid-19 salgınının ekonomik ve sosyal etkileri araştırma raporu. <https://www.dika.org.tr/assets/upload/dosyalar/trc3-bolgesinde-covid-19-salgininin-ekonomik-ve-sosyal-etkileri-arastirma-raporu.pdf> adresinden 01 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.
- Flowers, J. (2020, July 27). A future for places. how-will-housing-and-cities-look-in-a-uk-post-pandemic-world adresinden 01 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Garvey, P. (2001). Organised disorder: Moving furniture in Norwegian homes. in D. Miller (Ed.), *Home possessions* (pp. 47-68). Berg.
- Gönen, T. & Çetinkaya, E. (2021). Covid-19 salgınının konut tercihlerine etkisi. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 25-33.
- Hall, S. (1997). Introduction. In S. Hall (Ed). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. (pp. 1-13). Sage.
- Kennett, P. & Chan, K. W. (1991). Introduction: Women and housing systems. In K. Patricia & K. W. Chan (Ed), *Women and housing: An international analysis* (pp. 1-11). Routledge.
- Kurt, S. (2021). *Hanedan ev haline: "Türk Evi"nde mimari, düzenleme, pratik*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Blackwell Publisher.
- Lefebvre, H. (2010). *Gündelik hayatın eleştirisi-I* (2. Baskı), (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2010). *Gündelik hayatın eleştirisi-III* (2. Baskı). (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2014). *Towards an architecture of enjoyment*. University of Minnesota Press.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi* (5. Baskı), (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2015). *Şehir hakkı* (4. Baskı), (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Martella, F. & Enia, M. (2020). Towards an urban domesticity. Contemporary architecture and the blurring boundaries between the house and the city. *Housing, Theory and Society*, 38(4), 402-418. <https://doi.org/10.1080/14036096.2020.1789211>

- Matrix. (1984). *Making space: Women and the man-made environment*. London & Sydney: Pluto Press.
- Pink, S., Mackley, K. L., Morosanu, R., Mitchell, V. & Bhamra, T. (2017). *Making homes: Ethnography and design*. London: Routledge.
- Poulton, G. (2020, November 25). Why trust and autonomy are essential factors when working from home. <https://www.rolandberger.com/en/Insights/Publications/The-home-office-becomes-the-new-normal.html> adresinden 12 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Serim, M (2017, 28 Haziran). Gaia'da bir kıvrım antroposende bir an, *Arkitera*. <https://www.arkitera.com/gorus/gaiada-bir-kivrim-antroposende-bir-an> adresinden 02 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- UN-HABİTAT (2021). *Cities and pandemics: towards a more just, green and healthy future*. <https://unhabitat.org/cities-and-pandemics-towards-a-more-just-green-and-healthy-future-0> adresinden 01 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Yıldız, G. (2020, 12 Mayıs). Kovid-19 döneminde müstakil evlere talep arttı. <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/kovid-19-doneminde-mustakil-evlere-talep-artti-/657199> adresinden 01 Haziran 2021 tarihinde alınmıştır.
- Zukin, S., Kasinitz, P., & Xiangming, C. (2016). *Global cities, local streets everyday diversity from New York to Shanghai*. Routledge.

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

Logotherapy and Migration: A Study on the Novel of Older Brother

Hıdır APAK

*Doç.Dr. Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Mardin Artuklu Üniversitesi
Associate Professor, Faculty of Health Sciences, Department of Social Work,
Mardin Artuklu University
hidirapak@artuklu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2330-3093>*

Erkan KALEM

*Dr., Verba Mea Varoluşçu Psikoloji
erkankalem@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-8937-9226>*

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 8 Eylül 2023 / 8 September 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 8 Aralık 2023 / 8 December 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 Aralık 2023 / 29 December 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: Aralık / December

Cite as/Atıf:

Apak, H. ve Kalem, E. (2023). Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 192-209. DOI: 10.46628/itbhssj.1357122

Apak, H. ve Kalem, E. (2023). Logotherapy and Migration: A Study on the Novel of Older Brother. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 192-209. DOI: 10.46628/itbhssj.1357122

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu Üniversitesi

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Hıdır Apak ve Erkan Kalem).

Copyright&License/Telif Hakkı&Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

Öz

Mülteci olma durumu, travmatik yaşantıları beraberinde getirebilmektedir. Mültecilerin travma yaşamaları ve bu durumdan nasıl anlam çıkardıklarını anlamak önemlidir. Göç gibi var olamama ve travmatik deneyimlere anlam verme, logoterapi yaklaşımının teorik çerçevesiyle örtüşmektedir. Sıkıntıya rağmen anlam bulma ve geliştirme yeteneği mülteci tecrübesiyle derinden bağlantılıdır. Bu çalışmanın amacı, Viktor Frankl'ın Varoluşçu Analiz ve Logoterapi yaklaşımı ve göç alan yazını çerçevesinde Mahir Güven'in Ağabey romanını incelemektir. Roman, her biri varoluşsal engellenme yaşamakta olan ve varoluşsal boşluğun yarattığı iç sıkıntılara kapılmış olan karakterlerin hikâyeleri etrafında örülmüştür. Çalışmada logoterapi, göç, anlam ve varoluş ilişkisi roman karakterleri üzerinden ele alınmıştır. Çalışma kapsamında başlıca roman karakterlerinin anlam arayışı, varoluşsal engellenme ve boşluk deneyimleri göç alan yazınının kavramları da kullanılarak betimlenmiştir. Sonuç olarak, göç deneyiminin doğurduğu içsel deneyimler ile logoterapinin kavramlarının uyduğu ve Ağabey romanının logoterapinin birçok kavramıyla ilişkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ağabey, göç, logoterapi, roman, varoluş.

Logotherapy and Migration: A Study on the Novel of Older Brother

Abstract

Being a refugee can bring traumatic experiences. It is important to understand that the refugees experience traumas and how they perceived such experiences. Giving meaning to non-existence and traumatic experiences, such as migration, coincides with the theoretical framework of the logotherapy approach. The ability to find and develop meaning despite the challenges is associated with the refugee's experiences. The aim of this study is to examine the novel of Older Brother written by Mahir Güven within the framework of Viktor Frankl's Existential Analysis, Logotherapy approach and literature regarding migration. The novel was written around the stories of the characters, each of whom was experiencing existential frustration and distress created by the existential vacuum. In the study, the relationship between logotherapy, migration, meaning and existence was discussed based on the characters of the novel. Within the scope of the study, seeking for meaning, existential frustration and vacuum experiences of the main novel characters were described using the concepts of the migration literature. As a result, it has been seen that the concepts of logotherapy were coincide with the inner experiences created by the migration experiences, and the novel of Older Brother is related to many concepts of logotherapy.

Keywords: Older Brother, migration, logotherapy, novel, existence.

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

Giriş

Şu anki zaman diliminde, milyonlarca birey doğduğu, büyüdüğü ve belirli bir dönemi geçirdiği coğrafyadan zorunlu olarak ayrılmak durumunda kalmaktadır. Bu süreç, beraberinde çeşitli toplumsal problemleri getirerek, sosyal, kültürel, psikolojik ve psikososyal boyutlarda etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda, göç olgusu, çağımızın en önemli toplumsal dinamiklerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

İşkence, savaş ve diğer faktörler nedenleriyle yaşamları tehlikede olan, ülkelerini terk etmiş ve uluslararası koruma talebinde bulunmuş (Bartram ve ark., 2017) mülteciler ev sahibi ülkelere geldiklerinde, sık sık depresyon, anksiyete, travma sonrası stres ve diğer travma ile ilgili konular da dâhil olmak üzere çeşitli problemlerle karşı karşıya kalırlar (Macduff ve ark., 2011; Weinstein ve ark., 2016). Bu sorunların yanında ayrılık korkuları, keder, yeme ve uyku sorunları ve kimlik karmaşası gibi çeşitli duygusal ve davranışsal sorunlar da yaşamaktadırlar (Derluyn ve Broekaert, 2007).

Varoluşçuluğun kimlik duygusu, durumsal krizler, izolasyon duyguları, toplumsal beklentilerle başa çıkamama ve yaşamda anlam yaratmakta zorluk çekme gibi sorunlar yaşayan danışanların ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşıladığı ifade edilebilir. Bu durum da varoluşçu psikoloji ve analizin en uygun danışan gruplarından birinin mülteciler ve göç sonrası strese maruz kalanlar olabileceği söylenebilir (Basma ve Gibbons, 2016).

Zorunlu göç nedeniyle varoluşsal kaygıların hem soyut hem de somut tezahürleri oluşmaktadır. Ayrıca mülteciler ölüm ve tecritle karşı karşıya kalma durumlarıyla karşılaşabilmektedir. Göç süreci mültecilerin, yalnızca göç öncesi ve sonrası stres unsurlarıyla çalışmasını değil; aynı zamanda varoluşsal boşluk, ölüm, anlamsızlık, izolasyon ve özgürlük kaygılarıyla mücadele etmelerini getirmektedir. Basma ve Gibbons (2016) mültecileri anlamının bir yolu olarak varoluşsal bir çerçevenin kullanılmasının, mültecilerin kendine özgü ihtiyaçlarının daha iyi kavramsallaştırılmasını sağlayacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca varoluşsal kaygılar evrensel olsa ve herkes tarafından yaşansa da mültecileri çevreleyen kriz olayları bu kaygıların altını daha fazla çizmekte ve ön plana çıkarmaktadır.

Mülteciler hakkında az sayıda çalışma (Abbasi, 2019; Akhtar, 2018; Puvimanasinghe ve ark., 2014) varoluşçuluğu, logoterapi ekolünün anlam ve varoluş olgusunu incelemiştir. Bu çalışmanın önemi de literatüre katkı sağlamaktır. Ayrıca göçün bazı kavram ve görüşlerle analiz edilmesi, ruh sağlığı eğitimi alanların ve alan çalışanlarının kuramsal bilgilerini güçlendirmeleri de sağlayacaktır.

Mevcut literatür, anlam üretiminin travmanın etkilerinden kurtarılmada önemli bir etken olduğunu göstermektedir (Song, Min, Huh, ve Chae, 2016; Taşdemir Yiğitoğlu, Akbaş ve Çunkuş, 2021). Mülteci olmak, travmatik yaşantıları beraberinde getirmektedir (Bhugra ve Arya, 2005). Göç gibi kopuş, var olamama ve travmatik deneyimlere anlam vermek, logoterapi yaklaşımın teorik çerçevesiyle örtüşmektedir. Sıkıntıya rağmen anlam bulma ve geliştirme yeteneği mülteci tecrübesiyle derinden bağlantılı olabilmektedir.

Bu çalışma Mahir Güven'in *Ağabey* romanının analiz edildiği betimsel bir çalışmadır. Göçmenlik, kimlik, aidiyet gibi güncel tartışmaların 2011 sonrası yaşanan Suriye İç Savaşı'yla birlikte giderek yoğunlaştığı günümüzde *Ağabey* romanının karakterleri, okuyucuları bu tartışmaların öznesi olan insanların dünyasına taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı roman karakterleri üzerinden göç olgusunu logoterapinin anlam ve varoluş kavramları perspektifinden ortaya koyabilmektir. Mültecilerin nasıl anlam buldukları veya bulamadıkları sorusu, edebi bir metin üzerinde var olan diyaloglar aracılığı ile cevaplanmaya çalışılacaktır.

Alan yazını incelendiğinde roman, hikâye, masal, şiir, film, beste gibi sanat eserlerin, psikoterapi yaklaşımlarının bakış açısıyla irdelendiği çeşitli çalışmalardan söz edilebilir (Bilgili ve Voltan-Acar, 2017; Bilgin ve Sarıca, 2018; Haskan-Avcı ve Voltan-Acar, 2014; Tuna, 2013). Bu tür çalışmalar hem psikoloji literatürüne katkı sağlamakta hem de sanat eserlerinin farklı bir yönden değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Çalışmada ilk olarak mülteci olma ile logoterapi ekolünün anlam ve varoluş ilişkisi kurulmaya çalışılacaktır. Daha sonraki bölümde *Ağabey* romanı hakkında kısa bir bilgi verilecektir. Çalışmanın son bölümünde ise *Ağabey* romanı betimsel analize tabi tutularak varoluşçu analiz ve logoterapi bağlamında irdelenecektir.

Mültecilik ve Logoterapi

Logoterapi yaklaşımı, insanı bir bütün olarak görmekte ve bu yönüyle indirgemeci ve tek yanlı yaklaşımlardan farklılaşmaktadır (Bahadır, 2011). Logoterapi yaklaşımının temelinde insanların karşılaştığı ve karşılaşacağı her durumun, anlamlar taşıdığı varsayımı yatar. Böylelikle bu yaklaşımın temel amacı insanlara bu anlamları bulmaları veya keşfetmeleri konusunda yardımcı olmaktır (Deurzen ve Baker, 2017).

Logoterapi yaklaşımı Viktor Frankl tarafından geliştirilmiştir. Bir psikiyatr olan Frankl, II. Dünya savaşı döneminde üç yıla yakın bir süre Nazi toplama kamplarında her an ölümle burun buruna yaşamıştır. Daha sonra yaşadıklarını *İnsanın Anlam Arayışı* adlı kitabında anlatmıştır. Bu kitap (2015) incelendiğinde, karşı karşıya kaldığı en acımasız durumlar ve yaşantılar içerisinde bile olumlu bir tavır takınarak, yaşamın bir anlam içerdiğini düşünmesi göze çarpmaktadır. Frankl'a (2015, s. 51) göre:

“Toplama kampında fiziksel ve zihinsel yaşamın olabildiğince ıllıklığe zorlanmasına karşın manevi yaşamın derinleşmesi olasıydı. Zengin bir entelektüel yaşama alışmış olan duyarlı insanlar daha çok acı çekmiş olabilirler ancak iç özlerinin maruz kaldığı hasar daha az olmuştur. Bu insanlar, çevrelerindeki dehşet verici dünyadan kopup, içsel zenginlikten ve tinsel özgürlükten oluşan bir dünyaya çekilebilmişlerdir. Daha zayıf bir bünyesi olan bazı tutukluların, kamp yaşamına, daha sağlam yapılı olanlardan daha iyi dayanabilmesi gibi görünürdeki bir çelişki ancak bu yolla açıklanabilir.”

‘Logos’u yani ‘anlam’ı merkez kavram olarak kabul eden bu yaklaşım, ‘anlam terapisi’ni temel metodu olarak kabul eder. Üçüncü Viyana ekolü kimliğiyle de şöhret kazanan bu psikoterapi ekolünün temel amacı, "anlam arzusunu" tatmin etmek; anlamlı bir hayatın var olmasına yardımcı olmak ve böylece modern insanı içine düştüğü çağın hastalığı olan "varoluşsal boşluktan" kurtararak hayatın yeniden anlamlandırılmasında önayak olmaktır (Bahadır, 2011). Logoterapi yaklaşımının daha doğru anlaşılması için logoterapinin temel kavramlarına değinmek gereklidir.

Logoterapi, bireylere anlamı yeniden keşfetmeleri konusunda rehberlik eder. Frankl’a (2015) göre insanın anlam arayışı, yaşamın temel bir güdüsüdür. Bu anlam eşsiz ve özel bir yapı göstermesi bakımından, sadece kişinin kendisi tarafından bulunabilir. Ayrıca hayatın anlamı insandan insana, günden güne, saatten saate farklılık gösterebilmektedir. Yaşamın anlamının zaman ve bireye göre değişebildiği ancak hiçbir zaman yok olmadığı söylenebilir.

Logoterapi yaklaşımında anlam, merkezi bir yerde durmaktadır. Logoterapiyi kullanan ruh sağlığı uzmanları danışanlarına hayatın anlamının ne olduğunu bildiremezler ama bir anlamın var olduğunu; yaşamın o anlama sahip olduğunu; yaşamın her daim, tüm durumlarda anlamlı olduğunu pekâlâ gösterebilirler (Frankl, 2018: 11). Logoterapiye göre hayatın anlamı üç yoldan keşfedilebilir. Bunlar "bir eser yaratma ya da bir iş yapma; bir şey yaşama ya da bir insanla etkileşme; kaçınılmaz

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

acıya yönelik bir tavır geliştirme" şeklindedir (Frankl, 2015: 125). Buna göre bir veya birden fazla anlam keşfetme yolu ile kişi daha huzurlu ve sağlıklı bir yaşama kavuşabilmektedir. Steger ve arkadaşları (2006) hayatın anlamını deneyimlemenin, yaşamın farklı yönlerine yayılan tatmin ve memnuniyet duygularına yol açtığını ve hayatlarının anlamlı olduğunu hissedenlerin daha az depresif olduklarını ve hayatlarından daha fazla doyum hissettiklerini tespit etmişlerdir.

Afrikalı sığınmacılar ile yapılan bir çalışmada (Murphy ve ark., 2019) da benzer bir bulguya rastlanılmaktadır. Bu çalışmada uzatılmış sığınma süreci, iş gücüne girme yasağı ve kurumsallaşmış konutta ikamet etmenin sığınmacıların öz-yeterlik, amaç, değer ve aidiyet duygusu gibi hayatta anlam kazanabilecekleri çeşitli kaynakları aşındırdığı bulunmuştur. Çalışmada hayattaki tüm anlam türlerinin kümülatif bir erozyonunun yaşanması, sığınmacıların göç sonrası anlamsız bir yaşam sürdürmelerine neden olabileceği ve dolayısıyla psikolojik sağlıklarını azaltabileceği tespit edilmiştir.

Yaşamın anlamı acıya yönelik bir tavır geliştirme ile keşfedilebilir. Shantall (1999) Holokost'ta acı çekme deneyimi üzerine yaptığı çalışmasında Holokost kurbanları arasında trajedi, keder ve acı karşısında yaşamın nasıl anlamlı bir şekilde deneyimlenebileceğini anlamayı ve araştırmayı amaçlamıştır. Nazi döneminde aşırı zulüm ve her türlü kötü uygulama yapılmış, ancak her şeye rağmen birçok Holokost kurbanı hayatlarına devam edebilmiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre hayatta kalanlar, pes etmeyi reddettilerinde, koşullarının zorluklarının üzerinde yükselmekte ısrar ettiklerinde, insancıl değerlere tutunduklarında ve acı çekmede anlam bulduklarında kötülüğün üstesinden geldiklerini ifade etmişlerdir. Mültecilerin de benzer yaşamları deneyimlemeleri acı karşısında anlamı tekrardan inşa etme durumlarını gündeme getirebilir. Başka bir nitel çalışmada (Abbasi, 2019) acı ile anlam fenomenini araştırmak için şu araştırma soruları kullanılmıştır: Yaşam; trajedi, keder ve ıstırap karşısında hâlâ anlamlı olarak deneyimlenebilir mi? Öyleyse, yetişkin Iraklı mülteciler acılarının ardından nasıl bir anlam ve umut yaşıyorlar? Acı çekmekten olumlu bir şey çıkabilir mi? Bu sorulara verilen cevaplar, mültecilerin acıda bir anlam bulabildiklerini ortaya koymaktadır.

Güvenilmez hayat koşulları ve geleceğe dair şüphe, yüksek travma geçirmiş mültecilerin ek psikolojik travma yaşamalarına neden olmaktadır. Bu şekilde travma, mültecilerin varoluşsal bileşenine merkezi bir saldırı haline gelebilmektedir (Abbasi, 2019). Mülteciler zor ve acı verici koşullar altında anlam bulmayı ve deneyimlemeyi başarabilirlerse, o zaman hayatlarını yeni bir anlam yapısı bağlamında yeniden kurabilirler. Travmadan kurtulanlar acı çekmeye neden olan kaçınılmaz durumlarla karşılaştıklarında, anlam keşfetmeye ve gerçekleştirmeye zorlanırlar. Böylece, başlarına gelenleri anlamaya ve en iyisini yapmaya gayret ederler. Bu tür çabalar, acı çekmek karşısında eylemlerini ve tutumlarını sorumlu bir şekilde seçme özgürlüklerine dayanmaktadır. Travma mağdurları arasında acı çekmek yaşamda varoluş, perspektif, amaç ve anlam hakkında sorular uyandırabilir.

Logoterapi yaklaşımında kişinin doğasında bulunan anlam isteminin bazı nedenlerden dolayı engellenebileceği düşüncesi bulunmaktadır. Anlam arzusunun çeşitli nedenlerle engellenme durumuna, varoluşsal engellenme denir. Noöjenik nevroz da varoluşsal engellenmenin yol açtığı özel bir nevroz türüdür (Frankl, 2015). Noöjenik nevroz, logoterapide oldukça fazla kullanılan bir kavramdır. Noöjenik kavramı, noö= spirit=manevi kavramından türetilmiştir. Noöjenik nevroz, itkilerle içgüdüler arasındaki çatışmalardan kaynaklanmayıp, daha çok varoluşsal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bu sorunların nedeni varoluşsal engellenmedir (Frankl, 2007).

Bu engellenme neticesinde boşluk ve umutsuzluk yaşanabilir. Varoluşsal boşluk (vakum) sonucunda, bu boşluğu doldurmak için aşırı cinsel istem, para istemi ve aşırı mesleki (çalışma) faaliyetler birer araç haline gelir (Frankl, 2015). Ancak bu boşluk nihayet doldurulmayarak nevrotik

üçlü olarak adlandırılan saldırganlık, madde bağımlılığı ve depresyon semptomları kendini gösterir (Frankl, 2018). İnsanlar yaşamlarındaki varoluşsal boşluğu doldurmak için bağımlılık, kompülsiyon ve fobiler gibi kişiye zarar veren süreçlere girebilirler (Deurzen ve Baker, 2017: 53).

İnsanın acısı terapinin bir hedefi olabilir. Logoterapi yaklaşımı da bu acı ile yüzleşmeyi ve bu acıyla baş etmeyi sağlamaya çalışan bir yaklaşımdır. Romanlar insan acısına göndermeler yapar ve *Ağabey* romanı da göçmen bireylerin acısına, tutunamamalarına ve yer-yurt sorunlarına odaklanmaktadır. Bu açıdan logoterapinin temel kavramları olan anlam ve anlamsızlık, varoluşsal engelleme ve boşluk ile romanı incelemek göçün farklı bir yönünü görmeyi sağlayacaktır.

Ağabey Romanı ve Mülteci Edebiyatı

Çalışmanın amacı bağlamında Mahir Güven'in *Ağabey* romanı incelenmiştir. Güncel meselelerin Suriye iç savaşından, Fransa'nın gettolarına uzanan bir yelpazede ele alındığı roman, bir "kara anlatı" olarak değerlendirilebilir (Altunkaya, 2020). *Ağabey* romanı bir mülteci edebiyatı klasiği olarak gösterilebilir. Mülteci edebiyatında genellikle göç öncesi dayanılmaz hayat şartları, göç sırasında ne tür sıkıntılar çekildiği, gidilen ülkelerde nasıl bir hayatla karşılaşıldığı ve göçmenlerin terk etmek zorunda kaldıkları topraklarına karşı neler hissettikleri işlenmektedir (Demir, 2019).

Mülteci edebiyatı türünde yazılmış eserlerde ele alınan birtakım ortak noktalar olan yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı, yasa karşısında eşitlik olgusu, düşünce, vicdan ve din özgürlüğünün bulunması, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele görmeme hakkı, beslenme, giyim, konut, eğitim ve tıbbi bakım hakkı (Pekparlatır ve Eminoğlu, 2019) gibi konulara *Ağabey* romanında da rastlanmaktadır.

Ağabey romanı Paris şehrinin banliyölerinde ve Suriye'de geçen, biri taksi şoförü diğeri hemşire olan yarı Suriyeli yarı Fransız iki erkek kardeş üzerine kurgulanmış bir romandır. Roman iki erkek kardeşin gözünden anlatılırken okuru bir aile hikâyesine ortak etmektedir. Bunun yanında okuru laiklik, İslamafobi, göçmenler, işsizlik, prekarya gibi güncel tartışma konularının etrafında dönen hikâyesiyle belli başlı siyasi tartışmaların da içine çekmektedir. *Ağabey* romanı; Ağabey ve Kardeş başlıklarıyla 41 parçaya bölünmüş ve epilog bölümüyle son bulan bir kurguyla ilerlemektedir. Her bölüm ağabeyin ya da kardeşin bakış açısıyla kaleme alınmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, *Ağabey* romanının logoterapinin anlam, anlamsızlık, varoluşsal boşluk ve engelleme kavramları ve görüşleriyle analiz edildiği bir çalışmadır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmış ayrıca betimsel ve kategorisel analiz teknikleri kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Doküman incelemesi, yazılı kaynakların veya görsel kaynakların analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışmanın veri analizine başlamadan önce benzer çalışmalardan (Söner, 2020; Yıldız, 2020) analiz kısımları incelenmiş ve analiz yöntemi olarak betimsel ve kategorik analiz teknikleri tercih edilmiştir. Verilerin analizinde kitapta yer alan içeriklerin önceden belirlenen alt kategoriler aracılığıyla gruplandırılması şeklinde yapılan 'kategorisel analiz' yöntemi kullanılmıştır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu araştırmanın kategorileri logoterapinin temel kavramlarından oluşmaktadır. Oluşturulan bu kategoriler ise alan yazında yer alan kitap ve makaleler incelenerek belirlenmiştir. Ayrıca betimsel analiz de kullanılmıştır. Bu analizde veriler düzenlenerek ve yorumlanarak okuyucuya sunulmaktadır. Ayrıca sistematik ve açık bir biçimde betimlenen veriler açıklanır, yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu amaçla öncelikli olarak araştırmacılar romanı 2 defa okumuş daha sonra logoterapinin temel

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

kavramlarıyla analiz edilebileceği düşünülen genel ifadelerin ve karakter özelliklerinin alıntıları belirlenmiştir. Alıntıların hangi kavramlarla açıklanabileceği değerlendirilmiş ve uygun görülen biçimde analizler yapılmıştır.

Bu çalışmada geçerlilik için inandırıcılık ve aktarılabirlik kullanılmıştır. İnandırıcılık bağlamında meslektaş teyidi/uzman incelemesine, aktarılabirlik bağlamında ise katılımcılardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İnandırıcılık açısından kitabı okuyan ve logoterapi alanında yetkin iki uzman, araştırmacılarla birlikte değerlendirme toplantıları yapmıştır. Bu toplantılarda araştırmacılar tüm süreci uzmanlara ifade etmiş ve uzmanlar da ifade edilen süreçlerin uygunluğuna ilişkin geri bildirimlerde bulunmuştur. Aktarılabirlik açısından elde edilen veriler mümkün olduğunca betimlenmeye çalışılmış, ortaya çıkan kavram ve temalar doğrultusunda katılımcıların ifadelerine sadık kalınmıştır.

Güvenirlilik açısından ilk olarak kitaptan elde edilen veriler doğrudan alıntılar yoluyla verilmiştir. İkinci olarak veriler üzerinden araştırmacılar veri analizi süresince fikir alışverişinde bulunmuş, ortak temalar oluşturulmuştur. Üçüncü olarak elde edilen sonuçlar, nitel araştırma alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak tekrar uzman onayından geçmiştir.

Araştırmacıların Rolü

Mevcut çalışmada araştırmacılar, logoterapist olarak danışan görmenin avantajlarını araştırma sürecinde kullanmıştır. Ayrıca başlıca yazarın göç ile ilgili akademik çalışmaları bulunmaktadır. Çalışma boyunca araştırmacılar sahip oldukları bilgi ve birikimlerini kullanabilmişlerdir. Nitel araştırmaların veri analizinin özneliği özelliği ile araştırmacılar kendi yorumlarını bulguların değerlendirmesi kısmında vermişlerdir. Araştırma süreci titiz bir şekilde yürütülmeye çalışmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

Roman, her biri göç ve anlam kaybı yaşamış ve bundan dolayı varoluşsal engellenme yaşamakta olan ve varoluşsal boşluğun yarattığı iç sıkıntısına kapılmış karakterlerin hikâyeleri etrafında örülmüştür: Anne, baba, babaanne, ağabey ve kardeş. Bu kişiler, yeni koşullarına bir türlü tutunamamakta ve sürekliliği olan bir anlam dünyası kurmakta zorlanmaktadır. Bu bölümde, roman kişileri “Göç ve Anlam Kaybı”, “Varoluşsal Engellenme ve Varoluşsal Boşluk” ve “Bir Anlam Dünyası Oluşturma” temaları etrafında incelenecektir.

Göç ve Anlam Kaybı

Mülteciler anavatanlarını terk etmek zorunda kalırlar ve büyük bir şiddet ve kayıp yaşarlar. İnanç ve hedefleri tahrip eden ve onların daha önce hayata anlam ve amaç vermelerini sağlayan şeylerin çoğunu kaybetmelerine yol açan kayıplardan muzdariptirler.

Romanın odağında baba tarafı ve baba tarafının kökeni vardır. Ancak anneden ve anneanneden de zaman zaman bahsedilmektedir. Anne Breton kökenli bir Fransızdır; yani o da göçmendir. Anneanne, Breton bölgesinden; Fransa'nın kuzeyindeki Saint-Malo şehrinden göç etmiştir. Bu bölge adını, Büyük Britanya'dan gelmiş olan Kelt halkı Bretonlardan almaktadır. Çok uzak geçmişte yaşanmış olsa da anne tarafında da göç vardır. Keltlerin anayurdu Ren Nehri boylarındadır. Göçle birlikte Avrupa'nın Britanya, İspanya, Portekiz ve İtalya gibi her bölgesine göç ederek yerleşmişlerdir (Kaya, 2012).

Mahir Güven, röportajında Fransızların yabancılarla ilişkisinin çok değişik olduğunu ve Fransa'ya son gelenlerin hep mağdur olduğunu söylemiştir. Romandaki anne karakterinin ırkı olan Bretonları ise “iç yabancılar” olarak tanımlamıştır:

“Dış yabancılardan” önce, burada “iç yabancılar” vardı: Bretonlar, Auvergneliler, Aveyronlular, Korsikalılar... Bunlar Paris’te ufak tefek işlerde çalışırlardı. O zamanki gazeteleri okuyunca, hep horlandıklarını görüyoruz. Daha sonra, İtalyanlar, Polonyalılar geldi, onlar iç yabancılıkların rolünü üstlendiler. Ondan sonra, Fransa’nın eski sömürgelerinden, Fransız vatandaşı olan veya eskiden olan Fransız “yabancılar” geldi (Artı49, 2020).

Karakterlerden baba Suriye kökenlidir. Fransa’ya eğitim amacıyla gitmiş, orada tanıştığı bir kızla evlenmiş ve Fransa’ya yerleşmiştir. Babanın hikâyesi şöyledir: Fransa’da doktora programına kabul edilmiş ancak doktora yapamamıştır. Fransa’ya doktora yapmak için gelen ancak taksi şoförü olan bir kişidir. 18 yıl önce eşini kaybetmiş yapayalnız bir bireydir. Çok arkadaşı da yoktur. Baba hayatını kuşku ve korkuların zindanına tıkmış olarak tanımlamaktadır. Müslüman olmadığını ve komünist olduğunu söyleyerek kendini din dışı olarak konumlandırır.

Babaanne Zahiye karakteri Suriye savaşından sonra oğlunun yanına Fransa’ya göç eden yaşlı bir kadındır. Babaanne göçle beraber getirmiş olduğu kültürel ve dini simgeleri torunlarına aktarmak için elinden geleni yapar; ancak, bu durum da babanın tepkisini çeker:

Nenem bize memleket masalları ve dinî hikâyeler anlatarak Arapça öğretmeye çalışırdı. Bu da babamı delirtirdi. Annem dinlememizi ve günün birinde tüm bunları bilmekten memnuniyet duyacağımızı söylerdi. Babam bunların cadılık olduğunu söyleyip dururdu. Bizler de arada kalmış, ne yapacağımızı şaşırmiştık... Namaz kılmayı, peygamberlerin yaşamından ve kutsal kitaptan hikâyeler öğrendik (Güven, 2020: 49).

Ağabeyin babası Suriyeli, annesi Fransız -bazen de Breton olduğunu düşünür- ve kendisi ikisinin arasında kalmış bir çocuktur. Bu açıdan kimlik bunalımı yaşamaktadır. İki kimlik arasında kalmanın en çarpıcı örneği ağabey ve kardeşin sünnet olmaması olarak gösterilebilir. Kimlik kargaşası ile ilgili fikrini ağabey şu şekilde dile getirir:

Evvelden Suriyeliden başka bir şey değildir. O Suriyeli, bizler de Mağribi, Suriyeli, bazen Fransız, arada bir de Breton, kiminle takıldığımıza göre değişiyordu. Gerçek hayatta, Suriye iç savaşına dek her şeyden önce banliyö varoştuk. Ama savaştan beri herkes kendine Müslüman diyor (Güven, 2020: 27).

Omurga yok: Ne tam Fransız ne tam Suriyeli, ne tam yerli ne tam göçmen, ne Hıristiyan ne de Müslüman (Güven, 2020: 69).

Ayrıca ağabey, günümüz Fransa’sının atmosferine, göçmen mahallelerine ve dışlanmışlık psikolojisine ilişkin şu hususları dile getirir:

Aslına bakarsan bize Fransa’nın atıkları muamelesi yapmaları acayip kafamı bozuyor... Bir nevi enkaz kültürü. Hiçbir şeye saygımız yok çünkü saygı görmüyoruz. Yetişkinlik çağında anlarsın, yanarsın; vurarak, kırıp dökerek değil de sözlerle karşılık verebilecek donanıma erişmiş olursun. Ama genellikle çok geçtir (Güven, 2020: 36).

Dünya döner ama dengesi sabittir. Neden yaşıyoruz, onu merak ediyorum. Ota, toplumsal çatışmalara, dine kitlenip kalıyoruz hâlbuki her şeyden önce keyfini çıkarmak için buradayız yoksa Allah bizi yaratmaya niye zahmet etmiş olsun ki? (Güven, 2020: 99).

Göçmen bireyler göç ettikleri yerlerde kimlik bulanımı ve aidiyet problemi yaşayabilmektedirler. Göç öncesinde insanların belirli kimlikleri vardır; ancak göçle birlikte yeni çevrelerinden aldıkları mesajlarla kimliklerini, kim olduklarını, nereye ait olduklarını sorgulamaya başlamaktadır (İlgın ve Hacıhasanoğlu, 2010). Ağabey aidiyetin neden oluşmadığını, göçmenlik ve kimliksiz olma halini ise şu şekilde ifade etmektedir:

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

Burada her şey kör topal ilerler... Üstelik içinden olmadığında da tüm bunlarla bağlantıya geçebilmek kolay değildir. Antenini ayarlamak ya da dilinden anlamak ortamı çözmeye yetmez. Girdisini çıktısı anlayabilmen için bu ruhun derinliklerini hissedebilmen gerekir (Güven, 2020: 36).

Nasıl desem, bir türlü anlaşıyoruz onlarla. İnsan nereden geldiğini bilmeyince yolunu nasıl bulabilir ki? (Güven, 2020: 70).

Göç etmiş bireylerde hem yeni hem de eski ülkeden nefret etmek, sıklıkla suçluluk duygusuna karşı bir savunmadır (Akhtar, 2018: 72). Ağabeyin kendi öz yurdu Suriye için de Fransa için de nefret düşünceleri bulunmaktadır. Ağabey, Suriye ve öz topraklarından bahsederken öfke duymaktadır. Suriye'yi iyi bir şekilde anlatmaz hatta cehennem olarak nitelendirir. Ayrıca Suriye'yi kendi yaşamının bir cehennem yolculuğu olmasının bir başlangıcı olarak göstermektedir:

Bir cigara tütürdü diye adamın kafasını uçurdıkları yere. Kutsal topraklara. Bizim semtte "Diyar-ı Şam" derler. Çoğu adını kaygıyla anar. Diğerleri ise –yani birkaç kişiyondan vevle söz eder. Normal insanların dünyasında ise "Suriye" derler, boşuk bir ses ve vahim bir ifadeyle, sanki cehennemden bahseder gibi (Güven, 2020: 11).

Suriye'yi hiç öz toprakları olarak görmemekte ve "babamın memleketi" olarak tanıtmaktadır. Kardeşinin Suriye'ye gitmesiyle birlikte ise Suriye'yi meczuplar ve dehşet kenti olarak tanımlamaktadır:

Ama kesinlikle deliler diyarına, savaşa, ölüm yoluna, belki çölde belki de elinde keleşiyile düşmüş, bir mezarlıkta ya da hâlâ hayatta belki, babasının memleketinde. İncil'in, televizyonun, internetin, meczupların memleketi, gerçekten ne olup bittiği tam anlaşılmasa da dehşetten akılları alan memlekette. Semtin çocuklarının deyimiyle Şam'da. Suriye'de yani... (Güven, 2020: 15).

Romanın diğer önemli karakteri ise kardeş Hakim'dir. Kardeş, genellikle ağabeyin aktarımlarıyla bazen de kendi yaşam deneyimlerini aktarması ile romanda yer bulur. "Hayatı nasıl yaşamalı?" sorusu kardeş için önemli bir sorudur ve ağabeyden farklı bir şekilde aranmıştır. Kardeş anlam arayışını küçük yaşlardan itibaren sürdürmektedir:

Kardeşim Mistik bir tipti o ve ilk mistik krizini de Bretonya'da, anneannemiz Mamie Malo'nun orada geçirmişti... Kardeşim anneannenin gazetesinin ve benim futbol dergimin üzerine bir dergi daha koydu, derginin adı Dinler Âlemi – Tanrı, Evren ve Sonsuzluk'tu. (Güven, 2020: 201).

Bireylerde yaşamı anlamlandırma arzusu bulunmaktadır. Ben kimim? Niye varım? Gibi sorular sorarak var olabilmeye çalışabilmektedirler. Göçmenlikle beraber gelen travmatize yaşantılar ve göç edilen bölgede tutunamama durumu kardeşe hayatın anlamını düşündürmüştür. Böylelikle kardeş yaşamının bir bölümünde "Hayatın anlamı nedir?" sorusuna, haksızlığa uğrayanlara yardım etmek amacıyla Suriye'ye giderek bir cevap bulmaya çalışır. Ayrıca kökleri olan Suriye'de insanların acı çekmesi ve yardıma muhtaç olmalarını düşünmesi de bu anlamlandırma sürecini ilerletmiştir:

Hangi masum bombaların altında can vermeyi hak ederdi ki? Ben onlara yardım etmek istiyordum. Allah bana bu topraklarda barış içinde büyümeyi, okula gitmeyi, bir işe, ebeveynlere, aileye sahip olmayı nasip etmişti. Hakiki işim ise Kuran'ın beyaz sayfasına kara harflerle yazılmıştı: "Tek bir insanı kurtaran, tüm insanlığı kurtarmış gibi olur," bana yolumu gösteren sure buydu... Başkalarının yaşamlarını iyileştirirken bir yandan kendimi de iyileştirmek (Güven, 2020: 56).

Kardeş ve ağabey karakterleri yetenekli kişilerdir ancak Fransa'da tutunamamışlardır. Annelerinin ölümü ile de tamamen rehbersiz kalmışlardır. İnsanın hayatta anlam istencini belirli bir yöne yönlendirebilmesi için örneğe, modele, rehber ihtiyacı vardır. Mülteciler, inançlarını ve

hedeflerini ihlal eden ve onları daha önce hayata anlam ve amaç veren şeylerin çoğundan mahrum bırakan hayal edilemez kayıplara maruz kalmaktadırlar (Henrickson ve ark., 2013). Gerek ağabey gerek kardeş rehbersizliği derinden yaşamaktadırlar. İyi bir hayat düzeni kurabilmek için ağabey, Polis Gwen'i; kardeş Doktor Naeem'i kendisine örnek almıştır. Ağabey ağır, riskli ve suç teşkil edecek işlerle uğraşarak Fransa'ya tutunmaya çalışmış ve polis memuru Gwen ona rehberlik hatta babalık yapmıştır. Gwen ona düzen fikri vermiştir. Çünkü rehbersiz kalmanın getirdiği kafa karışıklığının bir bedeli vardır. Ağabey suç işledikten sonra yakalanmış, hayatının elinden kayıp gideceğini düşünmüş ve düzen kurmak için bedel ödemek zorunda kalmış ve bu bedeli polisle iş birliği yaparak ödemiştir. Burada ağabeyin yaşadığı çatışmanın büyüklüğü ortadadır. Anlam arayışı bireyin yaşadığı koşullar yeterince iyi değilse varoluşsal engellenme yaşanmasına neden olabilmektedir. Birey varoluşsal engellenmeyle birlikte kendisine anlam veren bir dünya bulamamaktadır. Anlam yoksunluğu yaşayan birey -bu durum göçmen bireylerde köksüzlük ve aidiyetsizlik olarak görünür- anlam dünyasını onarmak için anlam istencini aktif etmeye çalışır. Varoluşsal boşlukla başa çıkma çabaları anlam arayışı ve anlam istenci ile birleşmektedir. Ama Ağabey romanında kardeşler bazı koşullardan dolayı anlam istencini canlandıramamışlardır.

Varoluşsal Engellenme ve Varoluşsal Boşluk

Göçün kendisi varoluşçu bağlamda insanın doğasında vardır. İnsan, mülteci biri gibi, anlamsız bir dünyaya atılmaktadır. Heidegger (2008) insanı dünyaya "fırlatılmış" bir varlık olarak tanımlar. İşte göç de buna benzer bir süreçtir. Göç metaforu üzerinden aslında insanların hepsinin bir göçmen olduğu ve varoluşsal engellenmenin yapısal bir mesele olduğu vurgusu yapılabilmektedir. Varoluşsal engelleme ve boşluk romanın farklı bölümlerinde yer almaktadır.

Romanda annenin ölümü aile için önemli bir kırılma noktasıdır. Romanın ilerleyen bölümlerinde anne asıl karakter olarak pek yer almaz; fakat ağabey, kardeş ve baba tarafından hep bir kayıp olarak anılır. Annenin bu yokluğu, varoluşsal engellenmenin ve varoluşsal boşluğun temsili halini almıştır. Anne karakteri, en baştan, engellenmişliğin ve bir özne olarak etki gücünden yoksunluğun temsili olmuştur.

Anne karakteri ile ilişkili anneanne karakteri Mamie Malo romanda aktif olarak yer almayan bir diğer karakterdir. Ağabey, anneannelerinin farklı olduğunu ve ortak yanlarının çok az olduğunu dile getirmiştir. Kendileri ile anne tarafında sanki kazanan kimlik baba tarafının kimliği olmuştur veya zaten başka şansları da olmamıştır. Anneanne ile bir aile ilişkisi olamamıştır ve sevgi bağı zayıf kalmıştır. Çünkü roman içerisinde torunlar ve anneanne sanki farklı dünyaların insanları olarak var olurlar. Torunlar göçmen anneanne ise Fransızdır. Tam olarak Fransız olmasa da anneanne bir iç yabancıdır torunlar ise dış yabancıdır ve ötekidirler.

Baba karakteri de göçle birlikte birçok kayıp yaşamıştır. Uğradığı bu kayıplar babada varoluşsal engellemeye yol açmış; bu da varoluşsal boşluğu genişletmiştir. Ancak baba bu boşluğu çerçöple doldurmaya çalışmıştır. Sahip olduğu kısıtlı bir içsel dünya ile bu boşluğu tam anlamıyla kendisine yardımcı olacak unsurlarla değil de daha çok günlük hayatın önemsiz unsurları ile doldurabilmiştir. Çünkü baba, göçle birlikte rehbersiz kalmış ve ikiye bölünmüştür.

Anlam istemi ve anlam arayışı teması, varoluşsal engellenme ve varoluşsal boşluk ile çok iç içe geçer. "Hayatı nasıl yaşamalı?" sorusu babanın varlığını sürekli meşgul etmektedir. Fransa'ya gelirken hayal ettiği hayat ile şimdi yaşadığı hayat birbirinden çok farklıdır.

Baba anlam arayışının bir parçası olarak göç etmiş ancak yeni bir anlam alanı kuramamıştır. Bunun kökeninde aidiyetin yani bu kişiyi içine alan bir toprağın olmayışı vardır. Sonunda Baba, varoluşsal engelleme yaşamış ve boşluğa düşmüştür. Şoförlüğe, eşi ile ilişkisine, kızgınlığa ve öfkesine tutunmaya çalışıyor ancak derin varoluşsal engellemeden kurtulamamıştır. Baba kendisine

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

göre hayatın anlamı ve amacını çizmeye çalışmakta ve çocuklarının da anca böyle mutlu olabileceğini düşünmektedir:

Sen ve senin kardeş hiç anlamıyor hayat. Öyle. Siz akıl olsa, ikiniz, benimle takıl, taksi küçük şirket, bir plaka, çalış yedi gün, yirmi dört saat, para biriktir, al iki plaka daha ve küçük bir durak, çalış hastane, sigorta. Sağ cep, sol cep para dolar (Güven, 2020: 35).

Ayrıca baba kökünden koparılmak ile birlikte ciddi problemler yaşamaktadır. Kendi kökeniyle bağlantıları kahve, müzik ve ülkesinin siyaseti ile kurmakta ve boşluğu bunlarla doldurmaya çalışmasına rağmen varoluşsal boşluk çok güçlüdür. Çünkü köksüzlük ciddi bir varoluşsal sorundur. Aslında hiç Fransız gibi olamamıştır veya uyum sağlayamamıştır. O her zaman bir yerlerde kendi özüdür. Ne dili tam konuşabilmiştir ne de Fransa hakkında çok bilgi alabilmiştir:

Siyasi sorunlardan ötürü Suriye'ye bir daha dönemedi. O da yemeklerle, kahveyle ve müzikle sanki köyündeymiş gibi takılıyor, memleket hatırasını yaşıyor. Hiç gurbetçilik triplerine takılmamıştır. Bu ülkenin tarihini, siyasetini, ekonomisini avucunun içi gibi bilir ama aslında Fransa'yı hiç anlamıyor. Buranın mükemmel bir ülke olduğunu, herkesin de akıllı olduğunu sanıyor (Güven, 2020: 28).

Emekliliğinde tekrardan vatanına dönmeyi hayal ederken Suriye savaşı başlamış ve hayalleri de suya düşmüştür. Bu da varoluşsal frustrasyonu arttırmış ve neticesinde boşluk, umutsuzluk ve üzüntü gerçekleşmiştir:

Her akşam önce Le Monde'u okur, sonra bir Lübnan gazetesi olan L'Orient-Le Joura geçer, en son da Suriye gazetelerini tarardı... Savaş pederin planlarının içine sıçmıştı. Emekliliğini memlekette geçirmenin hayalini kurardı o. Lazkiye'de, deniz kenarında, Kıbrıs'ın karşısında, ayak parmaklarını biraları kafaya dikerek ve memleketteki eski dostlarıyla dama oynayarak (Güven, 2020: 123).

Babanın hep gelecek üzerinden hayatını idame ettirmesi ve anı yaşayamaması ailesine ciddi zararlar vermiştir:

Ona demedim, kendimi tuttum ama hep onun suçu. Annem. Büyükannem. Kardeşim. Babam daima her işi tersinden yaptı, bizimle ilgilenmedi. Vaktini yaşamaktan çok hayatta kalmaya çabalayarak geçirdi, hep geleceğe hazırlandı ama asla içinde bulunduğu anın tadını çıkarmadı (Güven, 2020: 35).

Roman karakterleri varoluşsal engellemelerden kaynaklı "can sıkıntısı, bıkkınlık, zevk arayışı, değersizlik duygusu ve içsel boşluk duygusu" (Frankl, 2018) yaşamaktadırlar. Varoluşsal boşluğu doldurmak için aşırı cinsel istem, para istemi ve aşırı mesleki (çalışma) faaliyetlere yönelme oluşabilmektedir (Frankl, 2015). Varoluşsal boşluk anlamlı unsurlarla doldurulmadığında patolojik içerikler bu boşluğu doldurmaya başlar ve nevrotik süreçler kişiye hükmeder. Bu nevrotik süreçler, kolektif (kitle) düzeyde de yaşanabilir ve kolektif nevrozlara neden olabilir.

Babanın varoluşsal boşluğu doldurmaya çalışırken kullandığı meslek, para, emeklilik, vatanına dönme, çocuklarının kendisi gibi düşünmeleri vb. argümanları boşluğu kapatamamıştır. Babanın yaşadığı bu durum logoterapi literatüründe noöjenik nevroz kavramı ile açıklanabilir. Anlam isteminin engellenmesinden kaynaklanan noöjenik nevroz, logoterapinin özellikle odaklandığı bir nevrozdur. Noöjenik nevroz varoluşsal bir gelişim krizi içinde kişiye yol da gösterebilmektedir. Bazı durumlarda noöjenik nevroz, nitelikli, mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmenin önündeki gizil bir engel ve çözümün içinden çıktığı bir durum olarak ifade edilebilir (Frankl, 2015).

Savaş ve göç travması babaaneyi varoluşsal olarak etkilemiştir. Mülteci olarak yaşayan göç ettirilmiş bireyler, yalnızca menşe ülkelerinden kaçmalarına neden olan deneyimden değil, aynı

zamanda yeni çevrelerine uyum sağlamaya çalıştıkları geniş zorluklardan dolayı travma sonrası tepkiler yaşamaktadır (Eiroá-Orosa ve ark., 2011). Hem savaşın yarattığı hem de göç edip her şeyi geride bırakmanın yaratmış olduğu etki babaannede şu şekilde görülmektedir:

Yaşlı Zahiye savaş yüzünden Suriye'den kalkıp buralara geldi. Ondan beridir de kafadan çatlak yani her şeyi karıştırıyor. Halep'in defalarca bombalanması, çatışmalar, ölümler, tüm yaşananlar onu delirtti, zavallım. Babam onu iyi bir huzurevine yerleştirdi (Güven, 2020: 31).

Savaş bizim eski toprağı kesinlikle hurdaya çıkarmıştı. Ne tek kelime ne de yüzünde bir ifade. Sadece gözleri oynuyor, çevresindeki dünyayı izliyordu. Onu hayatta neyin tuttuğunu bilmiyordum. Acaba yaşama sebebi neydi? (Güven, 2020, ss. 198-199).

Babaanne ileri yaşta zorunlu göçe maruz kalan bir karakterdir. Yaşlı göçmen olma durumunda farklı sorunlarla mücadele de başlar. Yeni arkadaşlar edinmede sıkıntı yaşama, bağımsızlığın sınırlanması, yeni dili öğrenememe, çocuklar ve torunların büyüklerini beğenmemesi, değersiz hissetme, yabancı hissettiğı topraklarda ölme ve gömülmenin derin üzüntüsü gibi sorunlar yaşayabilmektedirler (Akhtar, 2018). Babaannede de benzer süreçlerle birlikte hayata tamamen kopma seviyesine gelme durumu olduğunu söylemek mümkündür.

İki erkek kardeşin büyüğü Azad'tır. Romanı sürükleyen ağabey Azad'ın anlatımıdır. Ağabeyin roman dili olarak Paris'in sokak dili öne çıkmaktadır. Mizaha yatkın dili, alaycılığı, argosu ve küfürleriyle oluşan bir üsluba sahiptir. Kardeşi ile birlikte fakir, varoş sayılabilecek bir mahallede büyümüşlerdir. Okulu lise sonda terk etmiş ve üniversite okumaktan vazgeçmiştir.

Fransız ordusuna yazılıp Çad'a gidip asker olmuş ve şizofreni teşhisiyle zorunlu terhis ile ordudan atılmıştır. Fransa'ya döndüğünde ise yasal olmayan işlerle uğraşmıştır. Bir dönem sonra ise Uber şoförlüğüne başlamış ancak babasının hiç istemediğı rakip olarak gördüğü bir yerde çalıştığından dolayı eleştirilere maruz kalmıştır. Ağabey Uber şoförlüğü ile yeni bir dünyaya adım attığını ve hayata tutunabilmek için seçtiğı yolları anlatırken toplumsal olaylara, kendi güncel sorunlarına yönelik son derece çarpıcı yorumlar yapmaktadır:

Keyif daima nihai hedefim olmuştu ama önceleri hiç durup düşünmeden, bodoslama dalardım. Havada kapar, sonra da sonuçlarına katlanırdım. Sonrasında dökülüp saçılanları toplamak gerekirdi. Orduda bunun yüzünden sıcıp batırdım. Okulda da. Hayattan daha çok keyif alabilmek için onu bir düzene sokmak hevesi Gwen'le konuşmalarımdan doğdu. Zarboyla. O da bir zamanlar haydutun tekiymiş. Benden betermiş. Sonra ramo olmuş. Onun hikâyesi bana hayaller kurdurdu. Kendime bir amaç, inanmaya bir sebep buldum. Şeker gibi bir hayata kavuşmak... (Güven, 2020: 129).

Ağabey, mevcut koşullara adapte olmaya ve bir düzen kurmaya çalışır. Anlamı bunun içinde bulmaya çalışır. Hayata tutunabilmek ve hayatta anlam bulmak adına birçok yolu denemektedir. Böylelikle anlam ve var olma yolculuğı başlamıştır. Hayatın anlamı ve amacı üzerine sorguları ise kardeşin gitmesiyle daha fazla artmıştır:

Tek hakikat ölümdür. Gerisi bir dizi ayrıntıdan ibaret. Hayatta başınıza ne gelirse gelsin tüm yollar mezara çıkar. Bunu bir kez tespit ettikten sonra tek gereken kendine bir yaşama sebebi bulmak. Yaşam mı? Ölüme yaklaştıkça onunla senlibenli olmayı öğrendim. Aklım birindeyken diğeriyle kırıyorum. Her daim; diğeri it kanım, canım, kardeşim uzaklara, oraya; meczupların ve delilerin diyarına gittiğinden beri (Güven, 2020: 11).

Önce ananın karnı, sonra beşiğin, sonra odan, sonra okul, disko, araba, şirket, ev ve en sonunda? Tabut. Hep bir kutu (Güven, 2020: 92).

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

“Hayatı nasıl yaşamalı?” sorusu hem ağabeyin hem de kardeşin varlıklarını sürekli meşgul etmektedir. Viktor Frankl’ın “anlam istenci” ve “anlam arayışı” romanının ilk cümlesinden itibaren hem ağabey hem de kardeş için sürekli bir temadır. Bu tema, varoluşsal fröstrasyon ve varoluşsal boşluk ile iç içe geçmektedir.

Ağabey yaşadığı toprakları da her şeyin ters gittiği yerler olarak görmekte ve ait olmamanın yaratmış olduğu varoluşsal engellemeyi yoğun yaşamaktadır. Bazen kendini öldürmek istemekte ama pek de kolay olmadığını düşünmektedir. Bununla birlikte ölümünün bile temiz ve cesurca olmasını kendisine layık görmemektedir. Ölümünün kirli ve yavaş bir ölüm olması gerektiğini ifade etmektedir:

İyi hoş ama moruk (baba) ne yaparsa yapsın bizim buralarda dünyanın kendi ekseninden başka hiçbir çark düzgün dönmez. Bazen Tanrı olup dünyayı kurtarmak gelir içinden. Bazen de her şeyi si**p atmak isterim. Kendim de dâhil. O kadar kolay olsaydı pencereye çıkardım. Atlamak için. Ya da Bondy Banliyö İstasyonu’ndaki köprüye. Bu işi bir trenin altında bitireyim diye. Daha yavaş ve kirli (Güven, 2020: 12).

Annesinin kaybı ve yas durumunu ağabey halen yaşamaktadır. Annesinin ölümü ve kendilerini bırakması hâlâ içinde bir hüznün olarak yer almaktadır. Anneye yönelik yası, şefkat ve sevgi arayışı devam etmektedir. Ağabey genellikle karamsar bir dille konuşur fakat anneye söz gelince sevgi dili devreye girer. Onsuz yaşamının kolay olmadığını ifade etmektedir:

Her seferinde titriyor. Dudakları. O zaman ben de onsuz edebilmeye çalışıyorum. Onun kolları, elleri, kokusu, sesi olmadan. Ve yüzü ve tebessümleri ve saçlarımızda okşayışlarının yumuşaklığı olmadan. Yaşamak kolay değil. Bunu söylemek insanı acınası kılıyor ama utanmıyorum. Yüreğimde bu sıkıntıyı taşımadan yaşamayı tercih ederdim (Güven, 2020: 12).

Varoluşçu bakış açısından ölüm büyük öneme sahiptir. Ölüm aslında hayatı düzenleyen şeydir. Her şeyin gerçekleştiği zemin ve insan yaşamının en son noktasıdır. Kriz durumlarını, hayatlarımızın üzerine inşa edildiği veya hayatlarımızın gizlemeye çalıştığı ölüm ve hiçlikle uzlaşmanın bir fırsatı olarak görmek büyük bir ferahlama getirebilir (Deurzen ve Baker, 2017: 36). Ölüm anlam dolu bir şekilde hayatın parçasıdır, tıpkı insanın acısı gibi. Her ikisi de insanın hayatını anlamsız kılmak şöyle dursun, ona özellikle anlam kazandırır (Frankl, 2016). Annenin ölümü baba, kardeş ve ağabeyin hayatını etkileyen en önemli dönüm noktalarından biridir. Annenin ölümüyle birlikte ailenin geri kalanları bir rehber ve kendilerini Fransa’ya bağlayan en önemli bağın kaybı gerçekleşmiştir. Bu durum da ailenin her üyesinin yeni anlam dünyaları oluşturmalarına ve kimlik tartışmalarını daha yoğun yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu anlamda ailenin her bireyinin nöjenik nevrozu farklı şekillerde yaşadıkları ifade edilebilir.

Kardeş de sürekli arayış içinde olmuştur. Ona da babası hiç rehberlik yapmamıştır. Anneanne bile küçük yaşlarda arayış içinde olan bu çocuğa sahip çıkamamıştır. Romanda kardeşin aile büyükleri tarafından görülmesi ve yönlendirilmesi ve ona sahip çıkılması gerçekleşmeyen idealler olarak kalır. Hastanedeki Naeem’i, kardeşi yönlendirmeye çalışır, “Doktor ol” der ama kardeş bununla özdeşleşemez. Göç çocuğu olmanın getirdiği varoluşsal boşluk kardeşi yutmuştur.

Göç, derin kayıpları beraberinde getiren bir olgudur. Bir yönden bireylerin alıştığı kültürel ve sosyal geleneklerden, dillerinden vazgeçmesini ve bir yönden de yeni ülke kültürünü, farklı siyasi meseleleri, yabancı bir dili, renksiz bayramları, tanınmayan kahramanları, ruhsal olarak edinilmemiş bir tarihi ve yabancı bir manzarayı getirmektedir (Akhtar, 2018: 3). Romandaki karakterlerinde yaşadıkları kayıplar yeni değişim fırsatları yaratmış ve karakterlerin kendilerini ifade edebilecekleri yeni yolları ortaya çıkarmıştır.

Bir Anlam Dünyası Oluşturma Çabası

Mültecilerin, geçmiş ve şimdiki deneyimlerinde anlam bulmak için başa çıkma kaynaklarını ve stratejilerini nasıl kullandıklarını keşfetmeyi amaçlayan bir çalışmada (Puvimanasinghe ve ark., 2014) (a) savaştan ve sürgünden kurtulmak, (b) topluma uyum sağlamak, (c) eve geri dönmek ve (d) dini inançlarla anlamayı sağlamak temaları ön plana çıkmıştır. Roman karakterlerinde de benzer anlam bulma çabalarının olduğu ifade edilebilir.

Baba, Suriye'den kaçır ve daha iyi olabileceğini düşündüğü Fransa'ya göç ederek yeni bir anlam oluşturmak ister. Ancak doktora yapacak kapasiteye sahipken taksi şoförü olur. Çünkü kendi toprağı olan Suriye bu bireyi içine alamamış, göç ettiği sonraki toprak olan Fransa da onu kabul edememiştir. Göç ettiği topraklara tutunmak için sürekli çabalamakta, dertlenmekte ve çok mücadele etmiş olmasına rağmen ulaşabildiği nokta ancak bu kadar olabilmektedir.

Anne karakteri romanda genç yaşta öldüğü sahne ile görünmektedir. Romanda bir karakter yani anne ölüyorsa roman okuyucuya bir şeyler söylemektedir. Temelde annenin ölümü, tutunamayacak kadar güçlü olmadığını göstermektedir. Anne göçmendir aslında. Bu göç 1000 yıl önce yapılmış olsa da etkisi ortaya bir şekilde çıkmaktadır. Göç, er ya da geç bireyleri hırpalar, yıpratır, hasta eder, zayıf düşürür ve hatta öldürebilir. Bu durumda romanda karşımıza çıkan ilk etkenlerden biri, göçün kişiyi yüzyıllar bile geçse etkileyeceği vurgusudur. Anne, koşullara etkisi olan bir özne olarak neredeyse hiç var olamamıştır. Bu durum onun erken ölümüyle temsil edilmektedir.

Babaannenin, göç ederkenki oğlu, gelini ve torunlarıyla daha iyi bir hayat arzusu, gelininin ölmesi ve oğlunun kendisini huzurevine göndermesiyle son bulmuştur. Artık savaşa maruz kalma hali babaannenin kaldıramayacağı bir ıstıraba dönüşmüştür. Mültecilerin gelecekları ve yaşam istikrarsızlıkları konusundaki belirsizlik deneyimlerinin önemli stres ve acılara neden olduğu ifade edilebilir. Mültecilerin yeniden yerleşim arayışı genellikle bir umut kaynağı ve belirsizlikle başa çıkmanın bir yolunu sunar ancak yeniden yerleşim başlı başına belirsizlik ile karakterize edilen bir süreçtir. Babaanne, göç ettiği yabancı bir kültürde ve ülkede, bir huzurevinde tek başına kalır ve orada ölümünü bekler.

Kardeş seçim, özgürlük ve sorumluluk kavramları üzerinde de durmaktadır. Ayrıca hayattaki anlamını başkalarına yardım ederek bulabileceğini ifade ederek sorgulamalarda bulunmaktadır:

Neyi aradığımı biliyordum ve orada neyle karşılaşacağım umurumda değildi. Bir kimlik kartındaki ad, soyadı, numara ve görevden ibaret olmak değil, başkalarının gözünde bir kişilik olmak istiyordum ve adaletin ve barışın hüküm sürdüğü yeni bir dünya inşa etmek istiyordum (Güven, 2020: 57).

Kardeşin gidiş düşüncesi annesini kaybettiği gün başlamıştır. Yani, bir acıda farklı bir anlam bulma çabasında olduğunu ifade edebiliriz. Frankl (2015), insanların acı ve kayıpları yoluyla bir anlam ve amaç duygusu bulma kapasitesine sahip olduğuna inanıyordu. Acının ardından anlam bulmak, insanın hayatı yaşama ve ıstırapla başa çıkma iradesini güçlendirebilir.

Shantall'ın (1999) Holocaust'ta acı çekme deneyimi üzerine yaptığı çalışmasına benzer olarak roman kahramanlarının da trajedi, keder ve acı karşısında hayatın anlamını bir şekilde deneyimleyebildiği ifade edilebilir. Soykırımdan kurtulanlar, mülteciler gibi, vatanlarını terk etmek zorunda kalmış kişilerdir. Benzer olarak Iraklı mültecilerin acı karşısında nasıl anlam kazandıkları ve umutlarını koruyabildiklerini inceleyen bir çalışmada, katılımcılar arasında hayattaki anlam ve amaç deneyiminin, güvenli bir çevrede ve dünyada yaşamayı, iyi bir nesil yetiştirmeyi, iyi bir üne ve nüfusa sahip bir insan olmayı ve insan özgürlüğüne saygı göstermeyi içerdiğini göstermektedir

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

(Abbasi, 2019). Roman karakterlerinde de acıdan anlam bulma yönünde benzer çabaların ön plana çıktığı ama bir kısmının işe yaramadığı veya kullanılmadığı ifade edilebilir.

Ağabeyin bir editör ile karşılaşmasının hayatının seyrini değiştirdiği ve kardeşinin kaybindan dolayı yaşadığı acıda farklı bir anlam dünyası oluşturduğu görülmektedir. Editörle yaptığı görüşme sonrası arkadaşlıkları gelişir ve editör ağabeye bir şeyler yazmasını söyler. Yazı yazma ağabeyin dünyasında yeni bir pencere açar bu pencere daha çok yaratıcılıkla ilişkilidir. Anlamın yaratıcılıkta bulunma süreci ağabey için başlamıştır:

Hikâyenin ilgimi çektiğini gören adam kitabı bana hediye etti... Editör, yeni bir meslek keşfediyordum. Yolculuk boyunca o bana yaptığı işi anlattı, ben de kendi işimden bahsettim... Bazen tek bir söz, çoğunlukla birkaç satır, bazen de sayfalarca. Beni bu besliyor. Kâğıdı dolduruyorum, aklıma ne gelirse, gelişigüzel. Gelişine. Canlı canlı. Açık yürekle. Önemli olan iyi yazmak değil, bir şekilde yazmak... Azad derler bana. Adım bu. Bizim dilde özgür demek. Özgürüm, evet... (Güven, 2020: 252).

Ağabey, hepsinin, bütün ailenin başına gelen göç ve bağlantılı felaketleri yazıya, hikâyeye dönüştürerek kendisine yeni bir anlam dünyası inşa etme yolunu bulmuştur. Kardeş, memleketindeki savaşa duyarsız kalamadığı için Suriye'ye gider ve oradaki ortamı anlatmaya başlar. Ayrıca kardeşte köklerine bir dönüş fırsatı ve kimlik arayışı da görülmektedir. Kardeşin köken ülkesinde savaşta bir kimlik kazanma çabası ve nihayet "ben de birisi oldum" deme arzusu, göçmen bir gencin bireysel varoluşunun geçtiği aşamaları da çok çarpıcı bir şekilde vurgulamaktadır:

Sınıra yaklaştığımızda bizim memleketin bayrağını gördüm. Ağlayasım geldi. Bir ömürlük düş. Ezelî bir düş. Ninemiz ve onun masallarından, emmimizin masallarından, küçük Tadmur şehrimizin, mirasımız Palmyra'nın hikâyelerinden beri. Tarihimiz, köklerimiz... İlk kez hayallerimden biri gerçek oluyordu. Bayrağı geçtik (Güven, 2020: 68).

Fransız mahallesinden geçmeyi severdim. Dilimi duymak iyi gelirdi... Fransızları ânında tanıyordun... Ne zaman iki laf etsen El-Bab'da ne aradığımı sorarlardı. Soruyu geçiştirirdim... İşin gerçeği, Diyar-ı Şam'da kalmış olanlar halkın en barzo kesimiydi, gidebilecek ne imkânı ne arabası ne parası ne de yurtdışında akrabası olanlar (Güven, 2020: 211).

Logoterapiye göre her insanın yaşamını sürdürmesini sağlayan bir amacı veya görevi vardır. Roman karakterlerinden ağabey ve kardeşin de kendini adayacağı bir anlamı aradığı görülmektedir. Romanın sonunda kardeşin Suriye'de olduğu ve orada kendine yeni bir hayat kurduğu sonucuna varıyoruz. Aile içinde manevi açıdan en çok sorgulama içine girmiş olan aile üyesi hayatının anlamı sorusunu kendi ait olduğu kültüre dönmekte bulmuştur.

Sonuç

Göç süreci, yabancılaşma ve tecrit duygularını, durumsal krizleri, kimlik duygusu kaybını ve anlam kaybını tetikleyebilmektedir. Zorunlu göç yaşayan bireylerde temel olarak var olan anlam istenci, anlam arayışını doğurmaktadır. Bu çalışmada Viktor Frankl'ın varoluşçu analiz ve logoterapi kavram seti kullanılarak göç olgusu Güven'in *Ağabey* romanı bağlamında incelenmiştir. Bu bağlamda Frankl'ın anlam istenci, anlam arayışı ve varoluşsal engellenme gibi temel kavramları roman incelemesinde yol gösterici olmuştur.

Bireyler, yaşamın belirli şartları içinde bulunarak, bu koşullarla başa çıkmak zorunda kalmaktadırlar. Hayata bu şekilde başlamak, kaçınılmaz olarak zorluklarla ve hayal kırıklıklarıyla karşılaşmayı içermektedir. Bu durum, bireyin yaşam yolculuğunun temel teması olarak karşımıza çıkar; zira hayata başlama süreci, devam etme çabalarıyla varoluşsal engellere takılma ve varoluşsal boşluğa düşme arasında gidip gelebilmektedir. Eksik koşullar içinde bulunma, kaçınılmaz zorluklarla yüzleşme, varoluşsal engellerle başa çıkma, varoluşsal boşluğa düşme ve anlam arayışında kararlar alma, aslında hayatın bir parçası olarak kabul edilebilir. Bu yol da, kaçınılmaz olarak, acı ve suçluluk içeren bir yol olabilmektedir. Ancak Frankl'ın belirttiği kişinin acıyla olan ilişki durumu, mazoşist bir tutumdan ziyade acıyı anlamlandırmaya çalışarak acıyı azaltmaya çalışma olmalıdır. Tüm bu süreçler *Ağabey* romanının temel karakterlerinde tespit edilebilir. Her bir karakterin yaşamakta olduğu varoluşsal engellenmenin kaynağında köken, aidiyet, kimlik sorunu bulunmaktadır.

Roman, göç etmiş karakterlerin varoluşsal engellenme yaşayabildiğini, varoluşsal boşluğun içlerinde çok açıldığını ve bunun için anlam unsurlarıyla doldurmanın zor olduğunu belirtmektedir. Anlam unsurlarını bulmanın zorluklarının kişileri kendilerini daha derin çatışmalara sürükleyen yollara ittiğini belirtmektedir.

Romanda, bireylerin hem göç durumları hem de Fransa'da tutunamamalarının sonucu olarak travmatize halde oldukları ve içlerindeki varoluşsal boşluğun dışsal gerçeklikler tarafından hiçbir şekilde doldurulamadığı vurgulanır. Karakterler hep eksik ve mutsuzdurlar. Anlam istençleri işlememektedir. Çünkü sosyal koşullar ve etkileri buna izin vermemektedir. Anne hasta ve ölmektedir, baba tutunamamaktadır, çocukları ise hayatta rehbersiz kalmış haldedir. Varoluşsal boşluk aile fertlerinin hepsinde büyümekte ve bu boşluk kapatılamamaktadır.

Romanda hep burukluklar, noksanlıklar ve eğerler vardır. “Ne kadar iyi olursan ol sistem sana öyle davranıyor” ve “Sen iyi bir insan olmayı istesen bile olamıyorsun” söylemleri vardır ve bu söylemler varoluşsal boşluğu doldurma çabalarını engellemektedir. Anlam istenci ve sonucunda ortaya çıkan anlam arayışı roman karakterlerinde temel motivasyondur. Anlam dünyalarını örmeye çalışmakta ancak hep bir eksiklik ve boşluk bulunmaktadır. Boşlukları kapatmak için yaptıkları yamalar çabucak sökülmeğe başlar. Hep yama yapmaya çalışırlar ama yamalar çoğu zaman tutmaz. Her bir karakter anlam dünyasını oluşturmaya çalışır ama hep bir terslik çıkar ve bir şeyler hep eksik kalır.

Sonuç olarak roman, her biri varoluşsal engellenme yaşamakta olan ve varoluşsal boşluğun yarattığı iç sıkıntılara kapılmış olan karakterlerin hikâyeleri etrafında örülmüştür. Ayrıca göç deneyiminin doğurduğu içsel deneyimler ile logoterapinin kavramlarının uyduğu ve Ağabey romanının logoterapinin anlam istenci, varoluşsal engelleme ve boşluk kavramları ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Logoterapi ve Göç: Ağabey Romanı Üzerine Bir İnceleme

Kaynakça

- Abbasi, R. I. (2019). *The experience of meaning and purpose in life among adult Iraqi Refugees in Jordan: A qualitative study* [Doktora tezi, Liberty Üniversitesi]. <https://digitalcommons.liberty.edu/doctoral/2003/>
- Akhtar, S. (2018). *Göç ve kimlik: Kargaşa, sağaltım ve dönüşüm*. Sfenks Kitap.
- Altunkaya, N. (2020). Bir iç savaş romanı: Ağabey, <https://www.birgun.net/haber/bir-ic-savas-romani-agabey-305911> adresinden 2 Eylül 2022 tarihinde alınmıştır.
- Artı49. (2020, 20 Ağustos). Mahir Güven: Avrupa'nın büyük dillerini şaşırta bir öfke yazarı <https://www.arti49.com/mahir-guven-avrupanin-buyuk-dillerini-sasirtan-bir-ofke-yazari-2346026h.htm> adresinden 2 Eylül 2022 tarihinde alınmıştır.
- Bahadır, A. (2011). *İnsanın anlam arayışı ve din: Logoterapik bir araştırma*. İnsan Yayınları.
- Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. Hece Yayınları.
- Basma, D. ve Gibbons, M. M. (2016). The anguish of freedom: Using an existential approach with Arab immigrants. *The Journal of Humanistic Counseling*, 55, 151–162. <https://doi.org/10.1002/johc.12031>
- Bilgili, H. ve Voltan-Acar, N. (2017). Martin Eden romanının varoluşçu terapinin temel kavramları açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 491-500.
- Bilgin, O. ve Sarıcı, H. (2018). Türk arabesk müziğinin varoluşçu terapinin temel kavramları açısından incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(3).
- Bhugra, D. ve Arya, P. (2005). Ethnic density, cultural congruity and mental illness in migrants. *International Review of Psychiatry*, 17(2), 133–137.
- Demir, E. (2019). Türk ve Arap romanları perspektifinde Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar. *İstem*, 17(34), 403-420. <https://doi.org/10.31591/istem.570268>.
- Derluyn, I. ve Broekaert, E. (2007). Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents. *Ethnicity and Health*, 12(2), 141-162. <https://doi.org/10.1080/13557850601002296>.
- Deurzen, E. V. ve Arnold-Baker, C. (2017). *İnsan meselelerine varoluşçu bakışlar* (F. J. İöz, Çev.). Pan Yayıncılık-Aletheia Kitap.
- Eiroá Orosa, F. J., Brune, M., Huter, K., Fischer-Ortman, J. ve Haasen, C. (2011). *Traumatology*, 17(1) 1–7. <https://doi.org/10.1177/1534765609358468>
- Frankl, V. (2007). *Duyulmayan anlam çılgılığı: Psikoterapi ve hümanizm*. Öteki Yayınevi.
- Frankl, V. (2015). *İnsanın anlam arayışı*. Okuyan Us Yayınları.
- Frankl, V. (2016). *Hayatın anlamı ve psikoterapi*. Say Yayınları.
- Frankl, V. (2018). *Anlam istenci Logoterapinin temelleri ve Logoterapi uygulamaları*. Öteki Yayınevi.
- Güven, M. (2020). *Ağabey*. Can Yayınları
- Haskan-Avcı, Ö. ve Voltan-Acar, N. (2014). Elif Şafak'ın "Aşk" adlı eserinin Asya ve Doğu terapileri açısından değerlendirilmesi. *The Journal of International Social Research*, 7(29), 458-470.
- Heidegger, M. (2008). *Varlık ve zaman*. Agora Kitaplığı.

- Henrickson, M., Brown, D., Fouché, C., Poindexter, C. ve Scott, K. (2013). 'Just talking about it opens your heart': Meaning-making among black African migrants and refugees living with HIV. *Culture, Health & Sexuality*, 15(8), 910-923. <https://doi.org/10.1080/13691058.2013.790076>
- İlgin, C. ve Hacıhasanoğlu, O. (2006). Göç – aidiyet ilişkisinin belirlenmesi için model: Berlin / Kreuzberg örneği, *İTÜ Dergisi*, 5(2), 59-70.
- Kaya, M. A. (2012). Keltlerin Anadolu'ya göçü: Göç nedenleri, yolları ve ilk on yıl. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 10(13), 1-16.
- Macduff, S., Grodin, M. A. ve Gardiner, P. (2011). The use of complementary and alternative medicine among refugees: A systemic review. *Journal of Immigrant Minority Health*, 13, 585-599. <https://doi.org/10.1007/s10903-010-9318-8>
- Murphy, R., Keogh, B. ve Higgins, A. (2019). Erosion of meaning in Life: African asylum seekers' experiences of seeking asylum in Ireland. *Journal of Refugee Studies*, 32(2), 278-301. <https://doi.org/10.1093/jrs/fey027>
- Pekparlatır, S. ve Eminoğlu, A. (2019). Suriyeli kadın yazar İbtisâm Tireysi'nin Mudunu'l-Yemâm adlı romanının mülteci edebiyatı açısından değerlendirilmesi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 19(2), 681-692.
- Puvimanasinghe, T., Denson, L. A., Augoustinos, M. ve Somasundaram, D. (2014). 'Giving back to society what society gave us': Altruism, coping, and meaning making by two refugee communities in South Australia. *Australian Psychologist*, 49(5), 313-321.
- Shantall, T. (1999). The experience of meaning in suffering among Holocaust survivors. *Journal of Humanistic Psychology*, 39(3), 96-124. doi:10.1177/0022167899393009
- Song, J. M., Min, J. A., Huh, H. J. ve Chae, J. H. (2016). Types of childhood trauma and spirituality in adult patients with depressive disorders. *Comprehensive Psychiatry*, 69, 11-19. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2016.04>
- Söner, O. (2020). 'Babam Cemil Meriç' kitabının varoluşsal psikolojinin temel kavramları açısından incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49, 261-284
- Steger, M. F., Frazier, P., Oishi, S. ve Kaler, M. (2006). The meaning in life questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. *Journal of Counseling Psychology*, 53(1), 80-93. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-0167.53.1.80>
- Taşdemir Yiğitoğlu, G., Akbaş, E. ve Çunkuş, N. (2021). Mizaç özelliklerine göre hemşirelik öğrencilerinde yaşamın anlamının belirlenmesi. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 12(3), 254-262.
- Tuna, S. (2013). *Türk masallarının varoluşçuluk açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi].
- Weinstein, N., Khabbaz, F. ve Legate, N. (2016). Enhancing need satisfaction to reduce psychological distress in Syrian refugees. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 84(7), 645-650. <https://doi.org/10.1037/ccp0000095>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Y. (2020). 'Amerikan Güzeli' filminin Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi ve Bilişsel Terapi'nin bazı kavram ve görüşleri açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1): 219-232.

***Kazuo Ishiguro'nun Değişen Dünyada Bir Sanatçı (1986) Adlı Eserinde Endüstri Olarak Kültür
Culture as Industry in Kazuo Ishiguro's An Artist of the Floating World (1986)***

Zöhre BAŞ KORKMAZ

Arş. Gör., Edebiyat Fakültesi, Batı dilleri ve Edebiyatları Bölümü, İstanbul Üniversitesi
Research Assistant. Assist., Faculty of Literature, Department of Western Languages and Literatures,
Istanbul University
zohrebas@istanbul.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-4091-9666>

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 27 Ekim 2023 / 27 October 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 8 Aralık 2023 / 8 December 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 Aralık 2023 / 29 December 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: Aralık / December

Cite as/Atıf: Baş Korkmaz, Z. (2023). Culture as Industry in Kazuo Ishiguro's An Artist of the Floating World (1986). *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 210-217. DOI: 10.46628/itbhssj.1357950

Baş Korkmaz, Z. (2023). *Kazuo Ishiguro'nun Değişen Dünyada Bir Sanatçı (1986) Adlı Eserinde Endüstri Olarak Kültür*. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 210-217. DOI: 10.46628/itbhssj.1357950

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu Üniversitesi

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Zöhre Baş Korkmaz).

Copyright&License/Telif Hakkı&Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Culture as Industry in Kazuo Ishiguro's *An Artist of the Floating World* (1986)

Abstract

Kazuo Ishiguro's works generally explore the function and meaning of art for individuals in society. He emphasizes the subjectivity and volatility of fragmented individual memory as a counterpart to collective memory, as seen in the case of Masuji Ono in "An Artist of the Floating World" (1986). The story is narrated by Ishiguro's unreliable and resentful protagonist, Masuji Ono. The reader learns that Ono was once in the service of the Japanese imperial government, contributing propagandistic paintings and teachings during the Imperial period.

In this essay, I will argue that Ishiguro attempts to reveal the deception within an entire nation, where the traumatized collective memory of the post-war period collides with the individual and subjective memory of the self-deceiving Masuji Ono. Specific examples from the text will support this argument. To illustrate the fragmented and disturbed public memory, I will examine the changes in Japanese society and culture depicted in Ishiguro's novel. These observations will be drawn from Ono's grandson Ichiro's cinematic experiences, providing insight into the Americanization process in occupied Japan. This analysis is conducted in light of Adorno's theory of the "culture industry."

Keywords: Kazuo Ishiguro, *An Artist of the Floating World*, Theodor Adorno, culture industry, Americanisation.

Kazuo Ishiguro'nun *Değişen Dünyada Bir Sanatçı (1986)* Adlı Eserinde Endüstri Olarak Kültür

Öz

Kazuo Ishiguro'nun eserleri toplumlarda sanatın birey için işlev ve önemine dikkat çekmeye çalışır. Ishiguro, *Değişen Dünyada Bir Sanatçı (An Artist of the Floating World, 1986)* adlı eserinde Masuji Ono karakteri aracılığıyla bireysel hafızanın toplumsal hafızaya kıyasla öznel, kaypak, anlaşılması zor oluşuna vurgu yapar. Hikâye, Ishiguro'nun güvenilemeyen ve kabuğuna çekilmiş anlatıcısı Masuji Ono tarafından aktarılır. Anlatıda okuyucu geri dönüş tekniğiyle Ono'nun bir zamanlar propagandacı tabloları ve öğretileri ile emperyalist Japon hükümetine hizmet ettiğini öğrenir. Ishiguro bir ulusun yanılması okuyucusuna Ono'nun şahsi ve öznel hafızası ve savaş sonrası travmatize olmuş toplumsal hafızayı yan yana koyarak sunmaya çalışmaktadır. Öznel hafıza ve toplumsal hafızanın uyumsuzluğu, yer yer çelişkileri hafıza kavramının aslında başlı başına sorunlu varlığını da gözler önüne sermektedir. Bu makale anlatıdan bazı örneklemelerle bu çetrefilli birey toplum ilişkisini irdelemeyi amaçlamaktadır. Ishiguro'nun eserinde ele alındığı kadarıyla Japon kültüründe ve toplumunda meydana gelen değişiklikler Ono'nun torununa, Ichiro'ya, dair örnekler üzerinden değerlendirilecektir. Bu örnekler parçalanmış ve tahrip olmuş toplumsal hafızayı açıklama konusunda faydalı olmakla birlikte Ichiro'nun sinematik tecrübesi ile işgal altında kalmış Japonya'nın Amerikanlaşma sürecini ortaya koyar. Ichiro'nun sinematik tecrübesi ise Theodore Adorno'nun 'kültür endüstrisi' bağlamında ele alındığında çok farklı okumalara olanak sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kazuo Ishiguro, *Değişen Dünyada Bir Sanatçı*, Theodor Adorno, kültür endüstrisi, Amerikanlaşma.

Culture as Industry in Kazuo Ishiguro's *An Artist of the Floating World* (1986)

INTRODUCTION

Kazuo Ishiguro's works generally revolve around the function and meaning of art for individuals in society, and he emphasizes the subjectivity and volatility of fragmented individual memory as a counterpart to collective memory as in the case of Masuji Ono in *An Artist of the Floating World* (1986). The story is narrated by Ishiguro's unreliable and resentful narrator Masuji Ono, whom the reader learns was once in the service of the Japanese imperial government with his propagandistic paintings and teachings during the Imperial period. In this essay, I will argue that Ishiguro attempts to show us the deception of an entire nation in which the traumatized collective memory of the post-war period collides with the individual and subjective memory of the self-deceiving Masuji Ono through specific examples from the text. In order to show the fragmented and disturbed public memory, the changes in Japanese society and culture depicted in Ishiguro's novel are examined and observed using examples from Ono's grandson Ichiro's cinematic experiences, which show us the Americanization process in occupied Japan in light of Adorno's theory of the "culture industry."

Ichiro, Ono's only grandchild and his only connection to post-war childhood, is obviously exposed to a different and foreign culture mediated through comics and film productions, as post-war Japan had to distance itself from everything "Japanese" in order to be more democratic and demilitarised in the American sense. The way the medium of film is inserted into the novel shows us that art in some ways has the power to change, to construct, and to shape not only individuals but society itself, albeit at a gradual pace. The propagandistic aspect of art was already known to the world in the 1940s. Theodore Adorno placed art and its power of manipulation at the centre of his studies and used it to develop his theory of the "culture industry." Ichiro, Ono's seven-year-old grandson, was born around the same time that World War II began, and he spends his childhood in occupied Japan after the war; in seven years, much has changed in Japanese society. One must remember what occupied Japan means. It means a demilitarization process; it means a democratization process of Japan at the hands of the United States; it means breaking away from Japanese traditions and modernizing in a Western way. This dilemma of Japanese society – on the one hand, trying to forget a national catastrophe; on the other, building a new identity with an emphasis on individualization and Westernization - can be observed in Japanese cinema of the aforementioned period. Ishiguro introduces his readers to this Japanese dilemma through the characterization of Ichiro, who grew up with American notions of individualism, American heroism, and non-Japanese ways of life. His heroes are not samurais or ninjas, but cowboys and American sailors; he pronounces English words, displays boisterous and rude manners toward elders; imitates cowboys and American cartoon characters known to be racist and propagandistic; despises the Japanese monster movie, calling it "all made up". How collective memory comes into conflict with individual memory can be observed in Ono's meandering narrative, which is full of "floating" words and flashbacks, leading the reader to question him as narrator as he reads.

Historical Context

The years 1948-49 in Japan are historically very important to understand the idea of the "New Japan" and the role of film products in shaping this "New Japan" through their power of construction, which is now known as the result of what we call cultural imperialism. Japan experienced a catastrophe that caused a long-lasting collective national trauma. On August 6, 1945, an atomic bomb destroyed the Japanese city of Hiroshima. Three days later, a second plutonium bomb, even larger than Hiroshima's, was detonated over Nagasaki. Hundreds of thousands of people, soldiers and civilians, were vaporized, incinerated in horrific firestorms, drowned in rivers, poisoned by radioactive contamination and waste, and torn apart by infrastructure implosions. The effects of this fallout continue for many generations. For the lucky or unlucky survivors, a special Japanese word has emerged: Hibakush. The word literally means "people affected by the blast" and refers to the surviving victims of the atomic bombings of Hiroshima and Nagasaki in 1945 who were irreparably exposed to radiation from the bombings. (Deamer, 2014, p. 5)

After these atomic bombings, the Japanese film industry suffered greatly under the U.S. occupation, as strict sanctions were imposed on the industry to remove traditional Japanese elements from all films, leaving Japanese cinema without Japan. The occupation, which lasted from 1945 to 1952, was dominated by an American leadership under General Douglas MacArthur as Commander-in-Chief of the Allied Powers (SCAP). The American government, which had Hollywood at home, was very aware of the power of mass media and cinema to manipulate a society; therefore, it was among the first measures they took against Japanese cinema:

On the day of the arrival of the occupation forces, the Information Dissemination Section (later the Civil Information and Education Section, or CIE) was established and began to control media by propaganda and censorship. By October 1945, the CIE exercised preproduction censorship of film projects and scripts by checking translated materials submitted by film companies, as well as postproduction censorship by checking completed films. All films to be screened in Japan—including foreign films, feature films, 16 mm documentaries, and educational films—had to be cleared by both civilian and military authorities. This double censorship officially started in January 1946 and continued through June 1949 when ... the Film Ethics Regulation Control Committee was established. (Saito, 2014, p. 328)

The demilitarization and democratization process of Japan was to proceed rapidly with U.S. intervention in Japanese cinema. In order to control the Japanese film directors, some guidelines were written, which they called 'bulletin'. "Details of the American code were listed in a series of bulletins aimed at making a new kind of 'national policy film', one diametrically opposed to the wartime product, but just as unrealistic. The idea behind the bulletins seemed to be making of Japan into an ideal America, and to this end directors responded as best they could" (Richie, 1990, p. 42). Through these broadcasts, they tried to create an American style with an optimistic, fast-paced, and modern way of life. "Kissing, for example, was a democratic custom hitherto absent from the Japanese cinema" (Richie, 1990, p. 43), and it was a taboo for Japanese society until then. The traditional Japanese bow, for example, was excluded from Japanese films because it seemed undemocratic to the American government. So, it would not be an exaggeration to say that all these sanctions have resulted in Japanese films without real Japan.

Japanese cinema without Japan, much like the American Hollywood film, was a result of advancing globalization and cultural imperialism. As Andrew Ali Ibbi states, the Hollywood film "is "the American ideological medium of mass communication; it has influences to the movie industries" throughout the world. "This process is called Hollywoodization, in which Hollywood affects the movie industries in Asia adopt the production style dressing, or even imitate the name of Hollywood" (2013, p. 95). The American film industry is like an octopus whose tentacles stretch across the globe. (Brook, 2018, p.1) Japan is not literally colonised, but its culture is colonised by Americanization, American cultural imperialism. Keeping Adorno's culture industry in mind, one must ask how cinemas, cinematic and visual productions such as cartoons and comics function in society. Movies are considered another form of cultural imperialism. What American values were propagated through these popular American films such as those in Ishiguro's novel Lone Ranger, Popeye the Sailor, Humphrey Bogart as an American cultural icon, etc.? In general, we can claim that the traditional white culture is the leading culture not only in America but almost everywhere in the world, which is called 'WASP' culture (White Angle-Saxon Protestant Culture). Mainstream American culture is actually a mixture of Christianity, capitalism, consumerism, and democracy, and through globalisation and the Hollywood film industry, these values are being carried to other countries, such as Japan in our case.

In addition to the sanctions imposed by the U.S. occupation forces, the production of films about the war and the atomic bomb was not financially viable for Japan because it was so wounded, defeated, and beaten. The film industry in post-war Japan therefore faced a kind of obvious stagnation. It was hard for them to visualise a national trauma that they wanted to forget forever. A nation that could not refer to these catastrophic events and sufferings in its film productions due to the American censorship applied to Japanese cinema was built up with the excuse that it needed to reform cinema. "The first Japanese film

Culture as Industry in Kazuo Ishiguro's *An Artist of the Floating World* (1986)

to deal with the nuclear event was Ito Suelo's *The Effects of the Atomic Bomb on Hiroshima and Nagasaki* (1946). The nearly three-hour film consists of documentary footage of the destroyed cities and the surviving 'hibakusha'" (Deamer, 2014, p. 7). Yet, again, it lacks Japanese; it lacks emotion; it lacks a representation of the tremendous suffering of an entire people. How can a film or any other form of artistic production capture such an event as the atomic bomb? Is it possible to recreate the scenery? How can Japanese people make films to fairly treat an event that is the source of a national post-war trauma? A nation with an unresolved trauma seems unable to convey its experience on screen. As cited in Deamer's *Deleuze, Japanese Cinema, and the Atom Bomb: The Spectre of Impossibility*, "Abe Mark Nornes describes that the Japanese screen is haunted by 'the 'spectre of impossibility'; in the face of such horror, the possibility of 'representation' can seem unattainable" (Deamer, 2014, p. 8). As a source of great frustration, years later Japanese cinema produced many monster films that pointed to the still existing national post-war trauma. *Godzilla* is the first of these monster movies to be imitated and copied over and over again.

There is a special genre 'for Japanese monster movies called "kaiju" that began with *Godzilla* (1954). "Over the last six decades, *Godzilla* has appeared in a total of 30 films, positioning itself as the most prominent monster character in the world of cinema" (Dosen, 2015, p. 121). *Godzilla* the monster, with its radioactive footprints, is the symbol of the American nuclear threat and Japan's postwar national trauma. For this very reason, we should examine Ichiro's understanding of the monster film in the novel. Who is the monster? Who does it represent? In her analysis of *Godzilla* as a reminiscence of postwar trauma, Anna Dosen asserts, "*Godzilla*'s dark, scaly skin is often referred as of those of the atom bomb survivors, and its gigantic size calls attention to numerous Japanese casualties of war" (2015, pp. 122-123). As mentioned earlier, the bombing survivors suffered terrible burns, and their clothes stuck to their skin and became inseparable. "The notion of a body as a place of memory" (Dosen, 2015, p. 122) is the way trauma pushes itself to the surface in sanctioned Japanese cinema and society. "Positioning *Godzilla*'s body as a site of remembrance, a walking monument, the memories of the nuclear attack and the fallen soldiers in the South Sea battle become alive" (Dosen, 2015, p. 123). Ishiguro uses the same method to refer to the national trauma: He does not insert anything directly about the atomic bombs, but hints at them. The dialogue between Ono and Ichiro about the monster hides the trauma behind it. Ichiro calls it "a prehistoric monster," "lizard-like." The image of the monster in Ishiguro's novel reminds the reader of the recent past, which all the characters want to forget as soon as possible, except Ono with his retrospective state of mind.

It would be an anachronism to draw parallels between Ichiro's monster movie and *Godzilla*, but studying Japanese cinema, I could say that this could be no other character than *Godzilla*, the first representative of post-war Japanese monster movies. Obviously, Ichiro does not take him seriously. He often says he's made up; who can believe that? It's so funny that it's made up. But when Ono asks him to draw the poster, Ono is surprised at how detailed he is in transferring the poster onto the sketchpad. From this, we conclude that he is attracted to the poster and remembers every detail. Ichiro insists on watching the monster movie, but he takes a raincoat, which Ono could not understand at first, to cover his face when the monster appears on the screen. If we say that the monster's "dark scaly skin" represents the burnt Japanese people and Ichiro stays away from this sight, we can say that Ichiro alone has to cope with the memory of a great war against his own country because his parents make the past intangible for Ichiro. Thus, he can be representative of Japanese youth who do not have the courage to face the deeply buried national trauma. The denial of the recent past creates a rift between two generations, Ono and Ichiro. Ichiro is also, in a sense, an artist who creates something on his sketchpad that visualises the national trauma by drawing 'the "prehistoric monster." He brings to light the collective traumatic memory as an artist. "In each of Ishiguro's novels, there is a turn away from pivotal and traumatic episodes, whether historical events, such as the atomic devastation in Nagasaki, or private betrayals, or the lack of courageous action, passivity in the face of fascism" (Walkowitz, 2001, p. 1050). No one talks about the atomic bombing directly collective self-censorship.

Even more interestingly, the monster movie almost causes a family crisis. Noriko insists on going to a duck garden and resents Ono's interference with an invitation to the family outing for the movie. Setsuko does not want to offend her father, but does not want to go. The addition of the monster movie could refer to the difficulty the Japanese have in facing their past and surviving the post-war trauma. The poster drawn by Ichiro, Noriko's cancellation of the family outing for the film, and Ichiro's resistance to not seeing the monster, all of these details surrounding the monster film and its poster could point to the question of New Japan and the extent to which this project will succeed. "Godzilla's body serves as a motif for uncovering a deeper understanding of the Japanese world" (Dosen, 2015, p. 122). It is indeed very ironic when we say that Godzilla represents Japan's national trauma, then we come to the point, as I said, that the younger generation does not have the courage to deal with their country's recent past in a certain way.

In addition to Ichiro's experience with the monster movie, we are presented with several other influences of Americanization in Ichiro's reading and viewing habits: Popeye the Sailor as a cartoon character, Lone Ranger as a cowboy movie, Humphrey Bogart as an American cultural icon in the film industry, most famous for gangster movies and film noirs. Through the culture industry, Ichiro learns about American cartoons, movies, and heroes rather than Japanese ones. Adorno reminds us that the individual is not the king, not the subject, but the object of the culture industry. Ichiro is not the subject but the object of his cinematic experience. For Adorno, cultural products are not only for profit, but also produce consumers for the needs of the capitalist system. Popeye the Sailor introduces us to a hero, a soldier in the naval forces who consumes cans of spinach to gain the strength to defeat his enemies. The spinach he consumes does not come from the fields or the gardens, but from the factories. It is the result of the assembly line of the culture industry and the capitalist system. Through this cartoon, cans of spinach become desirable; they are bought and consumed, not because they are needed, but because they are presented as necessary by the culture industry. If we are to briefly mention what Adorno means by "culture industry," it is in itself reproductive with the goal of more and more leisure, as it protects its own existence by promoting artificial emotions and desires. Adorno and Horkheimer first mentioned the "culture industry" of mass culture 'in their joint work *Dialectic of Enlightenment*, the concept of which Adorno later discussed in detail as the "culture industry" that emerged as a result of mass production and the monopoly of mass culture. The liberating power that Enlightenment gives to the mind of the individual leads to greater domination, and this domination can be observed in every particle of the culture industry without having to hide it. Adorno speaks of the dramatic change that culture, the individual, and art undergo in an environment created by the mass media – television, radio, cinema. The mass media have served to convey and disseminate knowledge and communication, at the same time creating an illusion of democracy. For Adorno, cinema and radio do not necessarily prove to be art or artistic; they proclaim themselves to be industry rather than artists and reject any criticism of their artistic merits. Adorno speaks of the "absolute power of capitalism, "in which "the inhabitants as producers and consumers are drawn into the centre in search of work and pleasure; all living units crystallise into well-organized complexes. The striking unity of microcosm and macrocosm presents men with a model of their culture: the false identity of the general and the particular" (Adorno & Horkheimer, 1944/1993, p. 1). Adorno reminds us, "Automobiles, bombs, and movies keep the whole thing together until their levelling element shows its strength in the very wrong which it furthered. It has made the technology of the culture industry no more than the achievement of standardization and mass production, sacrificing whatever involved a distinction between the logic of the work and that of the social system" (Adorno & Horkheimer, 1944/1993, p. 1).

Culture as Industry in Kazuo Ishiguro's *An Artist of the Floating World* (1986)

We see the dichotomy of "traitor" and "loyal." Those who were loyal during the war are seen by the new generation as traitors who have led the nation astray. Yesterday's traitors, the disloyal, are today patriotic and wise, courageous. This is not unrelated to the issue of Americanization, if we recall the particular episode of Popeye the Sailor entitled "You're a sap Mr. Jap" (1942). It is one of the most famous propagandistic American cartoons of the post-war period, which was banned shortly after its publication. It shows Popeye fighting against the Japanese marines. As an extension of capitalist consumer society, spinach is canned in factories where the idea of heroism is buried by the culture industry. In the cartoon, Popeye is a marine who is alone on a ship and encounters a small Japanese boat. The Japanese man proposes a peace pact to him, but deceives him in many ways. The cartoon shows a rather stereotypical portrayal of the Japanese: they all wear glasses, assuming that many Japanese are weak-sighted because of their small eyes; they have big white teeth almost sticking out of their mouths, reminding us of the story of the wolf and the girl in the famous fairy tale "Little Red Riding Hood", where the wolf has big teeth just to eat the girl, as he says. In the course of the plot, the Japanese prove to be sneaky con artists, presenting Popeye with a bouquet of flowers with a hidden scorpion. They use bombs and firecrackers – a reference to the aggressiveness of Imperial Japan. The Japanese flag is sunk into the sea with the entire ship after the naval commander commits suicide by drinking gasoline and consuming lots of firecrackers; the scene can be read as an overgeneralization, a simplification of "suicides for honour," which are seen as a kind of Japanese tradition for when a warrior fails, mockingly. The East is seemingly viewed in an abstract way in Popeye. Ichiro seems to accept the Popeye cartoon despite its anti-Japanese bias because, as Adorno asserts, "The man with leisure has to accept what the culture manufacturers offer him" (Adorno & Horkheimer, 1944/1993, p. 3).

Conclusion

In short, the world is changing, "floating" and eluding, as indicated in the title of the novel. Japan, however, is undergoing one of the most dramatic changes in its history. In this study, the grandson Ichiro and his attitudes, reactions to the elderly and life in general have been elaborated to some extent in light of his cinematic experiences. What role does he play in this changing social life of Japan? Does he represent the childhood of occupied Japan? If we remember that he is only eight years old in 1949, we could say that he was born with the beginning of the war; he was born at a time when everything was dense and ambiguous and tended to usher in dramatic changes for Japanese society, such as those later referred to as infants, babies, during the period of U.S. occupation. He is a kind of bridge for Japan between its traumatic past and the upcoming future. The solution must be in the hands of Ichiro.

Japan is not literally colonised, but its culture is colonised by Americanization, American cultural imperialism. We see in the novel the Western style of Noriko's narrow house, Ichiro's knowledge of English words, his love of spinach, the imitation of cowboys jumping and shouting boisterously, bad and rude manners like the characters have in gangster movies or in film noirs. There are also newly built department stores. In one of them we see Ichiro and Ono having lunch, and Ichiro is hungrily eating spinach. Noriko's father-in-law, Dr. Saito, asks Noriko about her idea for a new department store in one of their conversations, which shows us that the image of department stores is new to post-war Japan. The entertainment district, which we discussed as a floating world, is now a business centre with tall buildings and white-collar office workers, most of whom work for American companies. In this particular scene where Ono observes these office workers, it is clear that Ono has a certain distaste for the younger generation as they are obviously in denial about their past. He is aware of the present situation where middle-aged people like his own daughters Noriko, Setsuko and his sons-in-law are trying not to accept the imperial past as their own. In this way, Japan loses its rootedness and becomes an infant, a baby just beginning life. Ichiro

does not idolise Japanese heroes, not even the mediaeval ones, but American cowboys and cartoon characters. He makes fun of monster movies, calling them completely made up and unbelievable. Even at the age of 8, he has a hard attitude towards his own culture. Ono at the end of the novel has these thoughts in his mind. The new generation is in danger of losing its pride in being Japanese, and it will be lost in the booming capitalist system at the hands of U.S. cultural imperialism. They are not only constructing buildings or roads in occupied Japan, but also a new culture based on a consumerist, capitalist system. All these details bring us to the point that we have a new Japan, symbolised mainly by Ichiro, which is no longer rooted in the imperial past and has been more Americanized by cultural imperialism. Ichiro is exposed to a different culture in every way. The way cinema is inserted into the novel shows us that art somehow has the power to change, construct, and shape.

References

- Adorno, T. W. & Horkheimer, M. (1993). Culture industry: Enlightenment as a mass deception. In *Dialectic of enlightenment*. (pp. 120-167). Continuum (Original work published in 1944).
- Brook, T. (2014 October 21) How global Box Office is changing Hollywood.” BBC. Retrieved April 13, 2018 from <https://www.bbc.com/culture/article/20130620-is-china-hollywoods-future>
- Crane, D. (2014) Cultural globalization and the dominance of the American film industry: Cultural policies, National film industries, and transnational film. *International Journal of Cultural Policy*, 20(4), 365-82. <https://doi.org/10.1080/10286632.2013.832233>
- Deamer, D. (2014). *Deleuze, Japanese cinema, and the atom bomb: The spectre of impossibility*. Bloomsbury Publishing.
- Dosen, A. (2015). Godzilla’s body: Reviving memories through collective flesh. *Culture*, 5(12), 121-127. <https://journals.cultcenter.net/index.php/culture/article/view/188>
- Ibbi, A.A. (2013). The American image and the global film industry. *CINEJ Cinema Journal*, 3(1), 95-106. Doi 10.5195/cinej.2013.81
- Ishiguro, K. (2001). *An artist of the floating world*. Faber and Faber.
- Richie, D. (1990). *Japanese cinema: An introduction*. Oxford University Press.
- Saito, A. (2014). Occupation and memory: The representation of woman’s body in postwar Japanese cinema. In D. Miyao (Ed.), *The Oxford handbook of Japanese cinema* (pp.327-362). Oxford UP. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199731664.013.010>
- Walkowitz, R. L. (2001). Ishiguro’s floating worlds. *ELH*, 68(4), 1049–1076. <http://www.jstor.org/stable/30032004>

Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü

Intermediary Role of Psychological Resilience in The Relationship Between Perceived Stress Level and Health Concerns in Adults (18-45 Age)

Mehmet Uğur ALPTEKİN
Uzman Psikolog
m.uguralptekin@hotmail.com
<https://orcid.org/0009-0004-3457-742X>

Esra Gül KOÇYİĞİT
Dr. Öğr. Üyesi, Altınbaş Üniversitesi
Asst. Assoc. Altınbaş University
esragulkocyigit@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5491-8579>

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 2 Ekim 2023 / 2 October 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 8 Aralık 2023 / 8 December 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 Aralık 2023 / 29 December 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: Aralık / December

Cite as/Atf: Alptekin, M. U. ve Koçyiğit, E.G. (2023). Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü. *Artuklu İnsan ve Toplum bilim Dergisi*, 8 (2), 218-232. DOI: 10.46628/itbhssj.1369896

Alptekin, M. U. ve Koçyiğit, E.G. (2023.). Intermediary Role of Psychological Resilience in The Relationship Between Perceived Stress Level and Health Concerns in Adults (18-45 Age). *Artuklu İnsan ve Toplum bilim Dergisi*, 8 (2), 218-232. DOI: 10.46628/itbhssj.1369896

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu Üniversitesi

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Zemzem TAŞGÜZEN POLAT).

Copyright&License/Telif Hakkı&Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü

Öz

Bu makale, insan sağlığı üzerindeki stresin etkilerini, sağlık kaygısı ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmamız, bireylerde stresin sağlık kaygısını artırma potansiyelini anlamak amacıyla yapılmış olup, aynı zamanda psikolojik dayanıklılığın stresle başa çıkma kapasitesini nasıl etkilediğini ve bu dayanıklılığın bireylerin sağlık kaygısını azaltmada nasıl bir rol oynadığını araştırmayı hedeflemektedir. Elde edilen bulgular, stres yönetimi, psikolojik dayanıklılığın güçlendirilmesi ve sağlık kaygısının azaltılması konularında daha derin bir anlayış geliştirmeyi ve ilgili stratejilerin geliştirilmesini desteklemeyi amaçlamaktadır. Makalede, stresin fiziksel ve psikolojik sağlık üzerindeki olumsuz etkileri açıklanmış ve bu etkilerin sağlık kaygısı ile nasıl ilişkilendirildiği ele alınmıştır. Psikolojik dayanıklılığın bu etkilerle nasıl başa çıkıldığı ve bu süreçteki rolü de vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: stres, kaygı, sağlık kaygısı, psikolojik dayanıklılık, başa çıkma yolları

Intermediary Role of Psychological Resilience in the Relationship Between Perceived Stress Level and Health Concerns in Adults (18-45 Age)

Abstract

This article examined the effects of stress on human health and the relationships between health anxiety and resilience. Our research was conducted to understand the potential of stress to increase health anxiety in individuals, and also aims to investigate how resilience affects the capacity to cope with stress and how this resilience plays a role in reducing individuals' health anxiety. The findings aim to develop a deeper understanding and support the development of related strategies on stress management, strengthening resilience and reducing health anxiety. In the article, the negative effects of stress on physical and psychological health are explained and how these effects are associated with health anxiety. How resilience is coped with these effects and its role in this process are also emphasized.

Keywords: stress, anxiety, health anxiety, psychological resilience, ways to cope

Giriş

Stres

Stres kavramı, farklı disiplinlerde kullanılan ve geniş bir araştırma alanını içine alan bir terimdir. Başlangıçta fizik biliminde kullanılan stres terimi, zamanla davranış bilimleri ve psikoloji gibi çeşitli disiplinlerde yaygın olarak benimsenmiştir (Doğan ve Eser, 2013: 30). Günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olan stres, genellikle "bir bireyin hissettiği baskı ve gerginlik durumu" olarak tanımlanır. Bireyin stres deneyimlemesine neden olabilecek her türlü değişiklik, olumlu veya olumsuz olsun, stresin bir etkenidir. Selye (1956), stres teriminin birçok karmaşık tanım içerdiğini ve stresin "ne olmadığını" açıklamanın daha anlamlı olduğunu vurgulamıştır. Buna göre stres, sinirsel gerginlik ya da açıkça belirgin bir hasar anlamına gelmez; normal aktiviteler bile, belirgin bir hasar olmaksızın bireyde stres oluşturabilir. Stres, bir uyarı tepkisine neden olan bir şey değildir; bu rolü yerine getiren faktörlere "stresör" adı verilir. Stres, belirsiz bir tepki değildir çünkü yüksek düzeydeki stres, organizmanın organ sistemlerini etkileyebilir. Bireyin ve çevresel etmenlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan stres, motivasyonel duyguların daha yoğun bir şekilde tetiklenmesine neden olur ve stresin varlığında belirli bir tehdidin algılanması gerekir. Stres, fırsatlar, sınırlamalar ve isteklerle yakından ilişkilidir. Ayrıca stres, normal şartlarda kolayca kontrol edilemeyen bir olgudur ve organizmanın tüm sistemlerini etkileyebilir. Bireyin karşılaştığı zorlayıcı durumları karmaşıklarıyla stres, özyeterlilik düzeyine bağlı olarak bireyin stresle başa çıkma kapasitesini belirler. Bandura'nın (1986) özyeterlilik inancı, bireylerin performans becerileri hakkındaki yargıları ifade eder ve bu inanç, aktivitelerini düzenleme ve zor durumlarla başa çıkma yeteneklerini etkiler. Yüksek özyeterlilik düzeyi, zorluklarla etkili bir şekilde başa çıkma eğilimindedir, bu da başarı beklentisini artırabilir. Öte yandan, düşük özyeterlilik algısına sahip bireyler stresli durumlarda daha zor başa çıkabilirler (Aksoy, 2009). Özyeterlilik inancının güçlendirilmesi, bireylerin stresle etkili bir şekilde başa çıkmalarına ve motivasyonlarını artırmalarına yardımcı olabilir.

Sağlık Kaygısı

Bireyin hemen hemen her davranışı veya aktivitesinin sağlık durumunu etkileyebileceği, sağlığın korunması ve iyileştirilmesine yönelik bilinçli davranışların, sağlık sonuçlarına bakılmaksızın kabul edilebilecek davranışlardan ayırt edilmesi gerektiği, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından kabul edilen bir görüştür (1998: 8). Sağlık kaygısı, bireyin bedensel değişiklikleri yanlış yorumlaması ve ciddi bir hastalık belirtisi olarak algılaması sonucu ortaya çıkan bir deneyimi ifade eder. Bu deneyim, yoğun endişe ve sağlık durumuna fazla odaklanmayı içerir (Asmundson ve ark., 2010; Reiser ve ark., 2014). Sağlık kaygısı genellikle geçicidir ve semptomlar düzeldiğinde azalabilir. Ancak bazı durumlarda şiddetlenerek sürekli hale gelebilir, tıbbi yardım gerektirebilir ve farklı şekillerde semptomlar gösterebilir. Bu durumu yaşayan bireyler, ciddi hastalık riskini abartma ve belirli hastalıklara aşırı hassasiyet gösterme eğilimindedir (Rachman, 2012: 512). DSM-5'e göre, yoğun sağlık kaygısı yaşayan bireylere "Bedensel Belirti Bozukluğu" veya "Hastalık Kaygısı Bozukluğu" gibi tanımlar konulabilir (American Psychiatric Association, 2014). Günümüzde bireyler, yaşamın zorluklarıyla mücadele etmek durumundadır. Modern tıbbın gelişmesiyle birlikte sağlık ve hastalık kavramları bireylerin yaşamlarının önemli bir parçası haline gelmiştir. Bu, yalnızca sağlık konularını değil, aynı zamanda sağlıkla ilişkilendirilen diğer konuların da tıbbileştirilmesi sonucu gerçekleşmiştir (Sezgin, 2013: 27). Bu nedenle modern tıp, sağlık kaygısı seviyesini etkileyebilir.

Psikolojik Dayanıklılık

Günümüzde bireyler, insanlık tarihine özgü zorluklarla karşı karşıyadır. Doğal afetler, yas süreçleri, aile içi şiddet ve akrana ilişkileri gibi zorluklar, farklı bireyler arasında farklı düzeylerde dayanıklılık sergileme yeteneği gerektirir. Psikolojik dayanıklılık kavramı, bu tür zorluklarla başa çıkmak için gösterilen çaba ve dayanıklılık sürecini ifade eder (Masten, 2001). Psikolojik dayanıklılık terimi, "kendini toparlayabilen, hızla iyileşebilen, zorlukları aşabilen ve direnç gösterebilen" anlamlarını içerir (Krovetz, 1999). Psikolojik dayanıklılık, risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin etkileşimi sonucunda

gelişir. Günlük yaşamda karşılaştığımız stres kaynaklı sorunlar risk faktörlerini oluştururken, aile, toplum ve çevreden kaynaklanan olumlu etkenler koruyucu faktörleri temsil eder (Kumpfer, 1999; Norman, 2000). Yüksek psikolojik dayanıklılığa sahip bireyler, yeni insanlarla tanıştıklarında çekingenlik göstermek yerine etkili iletişim becerilerini kullanarak hızla yakın ilişkiler kurarlar. Bu bireyler kendilerine güvenir ve bu özsaygılarını diğer insanlara yansıtırlar. Düşük psikolojik dayanıklılığa sahip bireyler genellikle bağımsızlık hissi kazanamamış, kendi kararlarını etkili bir şekilde alamayan, özsaygı eksikliği ve çekingenlik yaşayan ve zorluklarla baş etme azmi olmayan bireylerdir (Gürkan, 2006). Psikolojik dayanıklılıkla ilgili araştırmalarda, bireylerin olumsuz durumlarla başa çıkma ve uyum sağlama yeteneğini destekleyen "koruyucu faktörler" üzerinde vurgu yapılır (Masten, 2001; Rutter, 2006). Bu özellikler, dayanıklı bireylerin olumsuzluklarla başa çıkabilme, uyum sağlayabilme ve yaşamlarında başarı elde etme yeteneğine sahip olduğunu gösterir (Gürkan, 2006; Gizir, 2007). Psikolojik dayanıklılığın tanımları, temelde bu özelliğin geliştirilebilen ve dinamik bir süreç olduğunu vurgular. Ayrıca, dayanıklılık kavramının oluşturulabilmesi için bireyin olumsuz durumlarla karşılaşması, bu zorlukları etkin bir şekilde aşabilmesi ve koruyucu faktörler olarak adlandırılan kişilik özellikleri sayesinde bu durumlarla uyum sağlayabilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmalar, bireylerin olumsuz durumlarla başa çıkma ve yaşama uyum sağlama süreçlerinde psikolojik dayanıklılığın önemli bir rol oynadığını destekler.

Yöntem

Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin varlığını ve bu ilişkinin derecesini belirlemek amacıyla kullanılmıştır (Karasar, 1995). Araştırma modelinde araştırmanın yordayıcısı (bağımsız değişkeni) Algılanan Stres. Araştırmanın bağımlı değişkeni Sağlık Kaygısı. Araştırmanın aracı değişkeni ise Psikolojik Dayanıklılık.

Araştırmanın Hipotezi

Yetişkinlerde (18-45 yaş) algılanan stres düzeyi ile sağlık kaygısı arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın aracılık rolü vardır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırma, Türkiye'in İstanbul ilinde yaşayan yetişkinler üzerinde yapılmıştır. Örneklemde 267 kadın (%52,0) ve 246 erkek (%48,0) olmak üzere toplam 513 kişi bulunmaktadır. Katılımcılar 18-45 yaş arasında yer almaktadır. Araştırmaya katılanlar, sosyal medya platformları aracılığıyla gönüllü olarak seçilmiş ve araştırma amacı hakkında detaylı bilgilendirilmiştir.

Araştırmanın Verileri

Çalışma, Demografik Bilgi Formu, Algılanan Stres Ölçeği, Sağlık Kaygısı Ölçeği ve Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği gibi araçlar kullanılarak veri toplanmıştır. Demografik Bilgi Formu, katılımcıların demografik bilgilerini elde etmek için kullanılmıştır. Algılanan Stres Ölçeği stres düzeyini değerlendirmek, Sağlık Kaygısı Ölçeği sağlıkla ilgili endişeleri ölçmek, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ise psikolojik dayanıklılığı ölçmek için kullanılmıştır.

Ölçekler

Algılanan Stres Ölçeği

Algılanan Stres Ölçeği, "Cohen ve diğerleri (1983) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek, bireyin yaşamındaki çeşitli durumların stres düzeyini değerlendirmek amacıyla tasarlanmış olup, toplamda 14 madde içermektedir. Katılımcılar, maddeleri "hiçbir zaman (0)" ile "çok sık (4)" arasındaki 5'li Likert tipi bir ölçekle değerlendirmektedir. Ölçekte yer alan olumlu ifadeler içeren 7 madde (4, 5, 6, 7, 9, 10 ve 13), puanlama sırasında ters olarak değerlendirilmektedir (Eskin vd, 2013). Algılanan Stres Ölçeği için Cronbach alfa: 0.884. Yetersiz Özyeterlik Algısı alt boyutu: 0.870, Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu:

Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü

0.717. Bu sonuçlar, ölçeğin çeşitli örneklem gruplarında geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilceğini ortaya koymaktadır.

Sağlık Kaygısı Ölçeği

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak 2002 yılında Salkovskis ve meslektaşları tarafından geliştirilen Sağlık Anksiyete Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, toplamda 18 ifadeden oluşur. Sağlık Anksiyete Ölçeği'nin Türkçe'ye çevrilerek uyarlanması, Aydemir ve ekibi tarafından 2013 yılında gerçekleştirilmiştir. Sağlık Anksiyete Ölçeği, bir öz-bildirim aracıdır ve toplam 18 madde içerir. İlk 14 madde, bireylerin bedenleriyle ilgili kaygılarını değerlendiren ifadeleri içerir ve her bir ifade dört farklı derecelendirme seçeneği içerir. Bu ifadeler, katılımcıların ruhsal durumlarını sorgulamalarını teşvik etmek amacıyla kullanılır. Öte yandan, ölçeğin diğer 4 maddesi, ek bir boyutu temsil eder. Bu maddeler, katılımcılara, ciddi bir hastalık endişesi taşıdıklarını varsayarak, ruhsal durumlarının nasıl etkilenebileceği hakkında düşüncelerini ve bu doğrultuda sorgulamalarını teşvik eder. Her bir madde, 1 ile 4 arasında bir puan alabilir ve ölçeğin toplam puanı, tüm maddelerin puanlarının aritmetik ortalamasından oluşur (Ünalın, 2014: 37). Ölçeğin Cronbach alfa katsayıları oldukça yüksektir (genel ölçek için 0.954, alt boyutlar için sırasıyla 0.952 ve 0.810). Bu sonuçlar, SAÖ'nün güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (YPDÖ)

Fribog, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal (2005) tarafından geliştirilen bir ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması, Basım ve Çetin (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı ise 0,915 olarak hesaplanmıştır. Yapısal Stil alt boyutu için 0.607, Gelecek Algısı alt boyutu için 0.801, Aile Uyumu alt boyutu için 0.801, Kendilik Algısı alt boyutu için 0.768, Sosyal Yeterlilik alt boyutu için 0.699 ve Sosyal Kaynaklar alt boyutu için 0.772 olarak hesaplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve daha sonra AMOS 24.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada, cinsiyet, medeni durum, hastalık geçmişi gibi değişkenler ile algılanan stres, sağlık kaygısı ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Gruplar arasındaki farklar ve değişkenler arasındaki ilişkiler, t-testi ve Pearson korelasyon analizi gibi istatistiksel yöntemler kullanılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, yapısal eşitlik modeli oluşturularak, değişkenler arasındaki karmaşık ilişkiler daha derinlemesine anlaşılmasına çalışılmıştır. Analizler sırasında, bootstrap sonuçları temel alınarak aracılık etkisi detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın veri toplama sürecinde elde edilen istatistiksel analiz sonuçlarına yer verilmiştir

Tablo 1: Sosyodemografik Değişkenlerin Dağılımının İncelenmesi.

	Değişkenler	Sıklık (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet Dağılımı	Kadın	267	52,0
	Erkek	246	48,0
Yaş	18-24 yaş arası	152	29,6
	25-34 yaş arası	172	33,5

	35-45 yaş arası	189	36,8
Medeni Durum	Bekâr	270	52,6
	Evli	243	47,4
Eğitim Durumu	İlkokul Mezunu	65	12,7
	Ortaokul Mezunu	47	9,2
	Lise Mezunu	92	17,9
	Ön Lisans, Lisans	211	41,1
	Yüksek Lisans, Doktora	98	19,1
Çalışma Durumu	Evet	361	70,4
	Hayır	152	29,6
Gelir Durumu	Alt	128	25,0
	Orta	321	62,6
	Yüksek	64	12,5
Daha Önce Önemli Hastalık Geçirme Durumu	Evet	140	27,3
	Hayır	373	72,7
Önemli Hastalık Var mı?	Evet	101	19,7
	Hayır	412	80,3
Yakınını Hastalıktan Dolayı Kaybetme Durumu	Evet	299	58,3
	Hayır	214	41,7

Araştırmaya toplamda 513 kişi katıldı. Katılımcıların cinsiyet dağılımı %52 kadın (%267) ve %48 erkek (%246) şeklindedir. Yaş dağılımı incelendiğinde, 18-24 yaş aralığında 152 kişi (%29,6), 25-34 yaş aralığında 172 kişi (%33,5), ve 35-45 yaş aralığında 189 kişi (%36,8) bulunmaktadır. Medeni durumlarına göre, bekar olan 270 kişi (%52,6) ve evli olan 243 kişi (%47,4) olarak belirlenmiştir. Eğitim durumlarına göre ise ilkokul mezunu 65 kişi (%12,7), ortaokul mezunu 47 kişi (%9,2), lise mezunu 92 kişi (%17,9), ön lisans/lisans mezunu 211 kişi (%41,1), ve yüksek lisans/doktora mezunu 98 kişi (%19,1) olarak saptanmıştır. Katılımcıların çalışma durumlarına bakıldığında, 361 kişi (%70,4) çalışan, 152 kişi (%29,6) ise çalışmayan olarak belirlenmiştir. Gelir durumlarına göre, alt düzeyde gelire sahip 128 kişi (%25,0), orta düzeyde gelire sahip 321 kişi (%62,6), ve yüksek düzeyde gelire sahip 64 kişi (%12,5) olarak tespit edilmiştir. Daha önce önemli bir hastalık geçiren kişi sayısı 140 (%27,3) iken geçirmeyen kişi sayısı 373 (%72,7) olarak gözlemlenmiştir. Ayrıca, yakınlarını hastalıktan kaybeden kişi sayısı 299 (%58,3), kaybetmeyen kişi sayısı ise 214 (%41,7) şeklindedir. Bu veriler, araştırmanın katılımcıları arasında cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, daha önce önemli hastalık geçirme durumu ve yakınlarını hastalıktan kaybetme durumu gibi sosyodemografik özelliklerde çeşitlilik olduğunu göstermektedir.

Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü

Tablo 2: Algılanan Stres, Sağlık Anksiyetesi ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Alt Boyut Puanları için Normallik Varsayımının İncelenmesi.

Değişkenler	Ort.	Medyan	Eğiklik	S. Hata	Basıklık	S. Hata
Yetersiz Özyeterlik Algısı	29,61	30,00	-0,236	0,108	0,150	0,215
Stres/Rahatsızlık Algısı	11,62	12,00	-0,168	0,108	0,327	0,215
Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık	12,57	11,00	0,244	0,108	0,631	0,215
Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı	3,33	3,00	0,894	0,108	0,823	0,215
Yapısal Stil	14,59	15,00	-0,530	0,108	-0,044	0,215
Gelecek Algısı	15,42	16,00	-0,724	0,108	-0,286	0,215
Aile Uyumu	21,63	22,00	-0,537	0,108	-0,152	0,215
Kendilik Algısı	22,41	23,00	-0,633	0,108	0,125	0,215
Sosyal Yeterlilik	22,96	23,00	-0,367	0,108	-0,495	0,215
Sosyal Kaynaklar	28,60	30,00	-0,786	0,108	0,040	0,215

Araştırmada, normal dağılım varsayımını değerlendirmek için ölçek ve alt boyutları için ortalama ile medyan farkının düşük olması ve eğiklik-basıklık değerlerinin standart hata ile çarpımının $\pm 2,00$ aralığında olması kriterleri belirlenmiştir. Analiz sonuçları, bu kriterleri karşılayan çalışma ölçekleri ve alt boyutlarının normal dağılım gösterdiğini göstermiştir. Bu bulgular temelinde, araştırmada parametrik testlerin kullanılması kararı verilmiştir. **Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizler sonucunda:** Algılanan Stres Ölçeğinin "Yetersiz Özyeterlik Algısı" ve "Stres/Rahatsızlık Algısı" alt boyutları için kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($f(511, 1) = 11,041, p < 0,001$). Kadın katılımcıların Yetersiz Özyeterlik Algısı ve Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu puan ortalamaları (Ort: 30,27 - 11,88, SS: 2,592- 5,773) erkek katılımcılarınkinden (Ort: 28,89 - 11,34, SS: 6,324- 2,719) daha yüksektir. Diğer alt boyutlar olan Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin "Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık", "Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı", "Yapısal Stil", "Gelecek Algısı", "Aile Uyumu" ve "Kendilik Algısı" alt boyutları için cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin "Sosyal Yeterlilik" alt boyutu için kadın ve erkek katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($f(511, 1) = 10,559, p < 0,001$). Erkek katılımcıların Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Yeterlilik alt boyutu puan ortalamaları kadın katılımcılarınkinden daha yüksektir. Kadın katılımcılar Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Özyeterlik Algısı ve Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutlarında daha yüksek puan ortalamalarına sahipken, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Sosyal Yeterlilik alt boyutunda erkek katılımcılar daha yüksek puan ortalamalarına sahiptir. **Yaş kategorisi incelendiğinde,** Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin "Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık" alt boyutu toplam puan ortalamaları arasında yaş kategorilerine bağlı olarak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($F(2,510) = 18,862, p < 0,05$). (Ort: 9,91 – SS: 8,556) 35-45 yaş arasındaki katılımcılar, diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bir Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık alt boyutu puan ortalaması elde etmiştir. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin "Yapısal Stil", "Gelecek Algısı" ve "Aile Uyumu" alt boyutlarının yaş kategorilerine göre puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. "Aile Uyumu" alt boyutunda yaş kategorileri arasında anlamlı bir farklılık

bulunmaktadır (F (2,510) = 5,375, p <0,05). (Ort: 20,56 -SS: 5,707) 18-24 yaş arasındaki katılımcılar, diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bir aile uyumu alt boyutu puan ortalaması elde etmiştir. "Sosyal Kaynaklar" alt boyutunda yaş kategorileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (F (2,510) = 3,496, p <0,05). 18-24 yaş arasındaki katılımcılar, diğer yaş gruplarına göre daha yüksek puanlar almıştır. (Ort: 22,66 – SS: 5,284) **Medeni durum incelendiğinde**, Algılanan Stres Ölçeğinin "Yetersiz Özyeterlik Algısı" ve "Stres/Rahatsızlık Algısı" alt boyutları için bekâr ve evli katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır (sırasıyla t (511) = -0,556, p > 0,05 ve t (511) = 0,070, p > 0,05). (Ort: 30,27 – SS: 5,773). Bu sonuçlara göre, bu medeni durum gruplarına mensup katılımcılar bu alt boyutlarda benzer puan ortalamalarına sahip olabilirler. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin "Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık" alt boyutu için ise bekâr ve evli katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (t (511) = -2,829, p <0,05). Evli katılımcılar, bu alt boyutta daha yüksek puanlar almışken, bekâr katılımcıların puanları daha düşüktür. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin "Yapısal Stil", "Gelecek Algısı", "Aile Uyumu", "Kendilik Algısı", "Sosyal Yeterlilik" ve "Sosyal Kaynaklar" alt boyutları için bekâr ve evli katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur (sırasıyla t (511) = 2,523, p <0,05; t (511) = 1,270, p > 0,05; t (511) = 2,114, p <0,05; t (511) = 2,145, p <0,05; t (511) = 2,072, p <0,05; t (511) = 5,165, p <0,05). Bu sonuçlara göre, evli katılımcılar bu alt boyutlarda daha yüksek puan ortalamalarına sahipken, bekâr katılımcıların puanları daha düşüktür. **Eğitim kategorisi incelendiğinde**, Eğitim düzeyi arttıkça, stres ve yetersizlik duygusu azalırken, psikolojik dayanıklılık artmaktadır. (Ort: 32,17 - SS: 5,255) Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Özyeterlik Algısı alt boyutu için, F (4, 508) = 10,085, p = 0,004. Algılanan Stres Ölçeğinin Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu için, F (4, 508) = 13,206, p = 0,001. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık alt boyutu için, F (4, 508) = 17,692, p <0,001. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyutu için, F (4, 508) = 17,960, p <0,001. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil alt boyutu için, F (4, 508) = 9,745, p = 0,002. Gelecek Algısı alt boyutu için, F (4, 508) = 6,175, p = 0,002. Aile Uyumu alt boyutu için, F (4, 508) = 4,842, p = 0,004. Kendilik Algısı alt boyutu için, F (4, 508) = 11,698, p <0,001. Sosyal Yeterlilik alt boyutu için, F (4, 508) = 3,828, p = 0,007. Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Özyeterlik Algısı ve Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutları için, eğitim düzeyi arttıkça puanlar azalmıştır. İlkokul mezunu katılımcılar, diğer eğitim düzeylerine sahip katılımcılardan daha yüksek puan almıştır. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık ve Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyutları için eğitim düzeyi arttıkça puanlar azalmıştır. İlkokul mezunu katılımcılar, diğer eğitim düzeylerine sahip katılımcılardan daha yüksek puan almıştır. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil, Gelecek Algısı, Aile Uyumu, Kendilik Algısı ve Sosyal Yeterlilik alt boyutları için, eğitim düzeyi arttıkça puanlar artmıştır. İlkokul mezunu katılımcılar, diğer eğitim düzeylerine sahip katılımcılardan daha düşük puan almıştır. **Çalışmayan katılımcılar, çalışan katılımcılara göre**, stres, yetersizlik duygusu, bedensel belirtilere aşırı duyarlılık, yapısal stil, gelecek algısı ve kendilik algısı açısından daha yüksek puan almaktadır. (Ort: 28,56 – SS: 6,219) Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Özyeterlik Algısı alt boyutu için, t (511) = -6,866, p <0,05. Algılanan Stres Ölçeğinin Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu için, t (511) = -5,462, p <0,05. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık alt boyutu için, t (511) = -2,407, p < 0,05. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyutu için, t (511) = -3,530, p < 0,05. Yapısal Stil alt boyutu için, t (511) = -2,673, p < 0,05. Gelecek Algısı alt boyutu için, t (511) = -3,323, p < 0,05. Kendilik Algısı alt boyutu için, t (511) = -3,604, p < 0,05. **Gelir düzeyi incelendiğinde**, Gelir düzeyi düşük olan katılımcılar, yüksek gelir düzeyine sahip katılımcılara göre, stres, yetersizlik duygusu, bedensel belirtilere aşırı duyarlılık, yapısal stil ve gelecek algısı açısından daha yüksek puan almaktadır. (Ort: 32,02- SS: 4,895) Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Özyeterlik Algısı alt boyutu için, t (510) = -4,658, p <0,001. Algılanan Stres Ölçeğinin Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu için, t

Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü

(510) = -5,229, $p < 0,001$. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık alt boyutu için, $t(510) = -2,511$, $p = 0,012$. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyutu için, $t(510) = -3,939$, $p < 0,001$. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil alt boyutu için, $t(510) = -3,623$, $p < 0,001$. Gelecek Algısı alt boyutu için, $t(510) = -2,617$, $p = 0,009$. **Daha önce önemli bir hastalık geçiren katılımcılar incelendiğinde**, daha önce önemli bir hastalık geçirmeyenlere göre daha fazla stres, yetersizlik duygusu, bedensel belirtilere aşırı duyarlılık ve bedensel hastalık kaygısı yaşamaktadırlar. Ayrıca, gelecek algısı ve yapısal stil açısından daha güçlü bir psikolojik dayanıklılığa sahiptirler. (Ort: 32,50 – SS: 5,830) Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Özyeterlik Algısı alt boyutu için, $t(511) = 6,898$, $p < 0,05$. Algılanan Stres Ölçeğinin Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu için, $t(511) = 6,618$, $p < 0,05$. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık alt boyutu için, $t(511) = 13,907$, $p < 0,05$. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyutu için, $t(511) = 10,974$, $p < 0,05$. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil alt boyutu için, $t(511) = 6,239$, $p < 0,05$. Gelecek Algısı alt boyutu için, $t(511) = 3,414$, $p < 0,05$. Aile Uyumunu alt boyutu için, $t(511) = -2,038$, $p < 0,05$. **Önemli bir hastalığı olan katılımcılar incelendiğinde**, önemli bir hastalığı olmayan katılımcılara göre daha fazla bedensel belirtilere aşırı duyarlılık ve bedensel hastalık kaygısı yaşamaktadır. (Ort: 18,66- SS: 10,907) Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık alt boyutu için, $t(511) = 7,604$, $p < 0,05$. Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyutu için, $t(511) = 2,801$, $p < 0,05$. **Yakınına hastalıktan dolayı kaybeden katılımcılar incelendiğinde**, yakınına kaybetmeyen katılımcılara göre daha fazla stres ve yetersizlik duygusu yaşamaktadır. (Ort: 30,55 – SS: 6,190) Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Özyeterlik Algısı alt boyutu için, $t(511) = 4,210$, $p < 0,05$. Algılanan Stres Ölçeğinin Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu için, $t(511) = 3,955$, $p < 0,05$. Algılanan stres ve sağlık anksiyetesi ile psikolojik dayanıklılık arasında zayıf pozitif ilişkiler bulunmaktadır.

Tablo 3: Koralasyon Analizi

Ölçek/Alt Boyut	Yetersiz Özyeterlik Algısı	Stres/Rahatsızlık Algısı	Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık	Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı
Yapısal Stil	0,202***	0,238* **	0,119*	0,259***
Gelecek Algısı	0,105*	0,122*	-0,062	0,049
Aile Uyumunu	0,057	0,070	0,015	0,094*
Kendilik Algısı	0,137*	0,142*	0,020	0,137*
Sosyal Yeterlilik	0,045	0,053	-0,019	0,037
Sosyal Kaynaklar	0,022	0,021	-0,038	0,067

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Özyeterlik Algısı alt boyut toplam puanı ile Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Algılanan stresin yetersiz özyeterlik algısı alt boyutu ile psikolojik dayanıklılığın yapısal stil ve gelecek algısı alt boyutları arasında zayıf pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Algılanan stresin stres/rahatsızlık algısı alt boyutu ile psikolojik dayanıklılığın herhangi bir alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Sağlık anksiyetesinin bedensel belirtilere aşırı duyarlılık alt boyutu ile psikolojik dayanıklılığın yapısal stil

alt boyutu arasında zayıf pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Sağlık anksiyetesinin bedensel hastalıkla ilgili kaygı alt boyutu ile psikolojik dayanıklılığın yapısal stil ve kendilik algısı alt boyutları arasında zayıf pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Bu bulgular, algılanan stres ve sağlık anksiyetesinin psikolojik dayanıklılığı olumsuz etkileyebileceğini, ancak bu etkilerin zayıf olabileceğini göstermektedir.

Algılanan Stres Ölçeği alt boyutları ile Sağlık Anksiyetesi Ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde, Stres ve rahatsızlık algısı arasında güçlü pozitif ilişki bulunmaktadır. Artan stres seviyesi, rahatsızlık algısını artırabilir. Yetersiz öz yeterlilik ve bedensel belirtilere duyarlılık arasında orta düzeyde pozitif ilişki mevcuttur. Artan stres, öz yeterlilik duygusu düşüklüğü ve bedensel belirtilere duyarlılığı artırabilir. Stres rahatsızlık algısı ile sağlık kaygısı ve bedensel belirtilere duyarlılık arasında zayıf pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Sağlık kaygısı ile bedensel belirtilere aşırı duyarlılık ve bedensel hastalıkla ilgili kaygı arasında güçlü pozitif ilişki gözlemlenmektedir. Bedensel belirtilere duyarlılık arttıkça sağlık kaygısı ve hastalıkla ilgili kaygı da artmaktadır.

Tablo 4: Yapısal eşitlik modelinin değerlendirilmesi

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin aracılık rolünün değerlendirildiği model sonucunda; Ki Kare Olabilirlik Oranı/Serbestlik Derecesi 3,820, Tahminin Kök Hata Kareler Ortalaması (RMSEA) 0,07, Ölçeklendirilmiş Uyum İndeksi (NFI) 0,096, Karşılaştırılmalı Uyum İndeksi (CFI) 0,97 değerleri ile olması gereken düzeyde bulunmuştur.

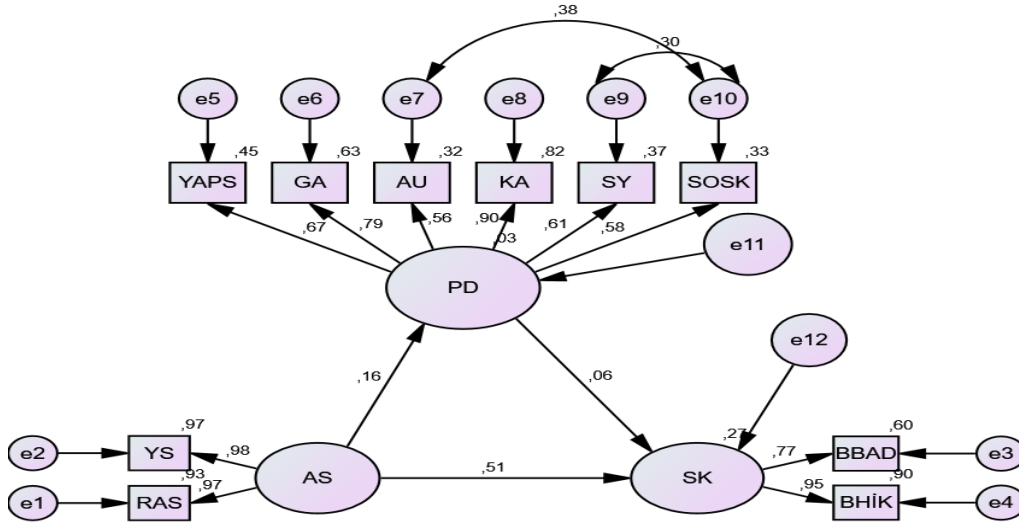
Tablo 2: Algılanan Stres Ve Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü (Yapısal Eşitlik Modellemesi İle Aracılık Etkisi).

Aracı Etki	Standartlaştırılmış Endirekt Etki (β)	Altı Sınır- Üst Sınır) %95 GA	P
Algılanan Stres→Psikolojik Dayanıklılık→Sağlık Kaygısı	-0,003	-0,145 / 0,007	0,269

Yapısal Eşitlik Modellemesi ile Aracılık Etkisi

Yapısal eşitlik modeli analizinde, algılanan stres ile sağlık kaygısı arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın aracı rolü incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Algılanan Stres Ölçeği ve ilgili alt boyutları ile Sağlık Kaygısı Ölçeği ve alt boyutları arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,001$). Algılanan stresin, psikolojik dayanıklılığı etkileyebileceği ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($B=0,161$; $t=3,356$; $p < 0,001$). Öte yandan, psikolojik dayanıklılığın sağlık kaygısını tahmin etme yetisi istatistiksel olarak anlamsızdır ($B=0,161$; $t=1,255$; $p > 0,05$). Son olarak, algılanan stresin sağlık kaygısını öngörebilme yetisi istatistiksel olarak anlamlıdır ($B=1,441$; $t=8,628$; $p < 0,001$). Elde edilen veriler, bağımsız değişkenin hem aracı değişkeni hem de bağımsız değişkeni etkileyebileceğini ve aracı değişkenin bağımlı değişkeni etkileyebileceğini göstermektedir. Bu sonuca göre, algılanan stres ile sağlık kaygısı arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın aracı bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır ($\beta = -0,003$, %95 GA [-0,145 / 0,007]; $p > 0,05$). İlişkilerin gösterimi Şekil 1'de sunulmuştur.

Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü

Şekil 1: Algılanan Stres ve Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü.

Bu sonuca göre algılanan stresin sağlık kaygısını yordama gücü 0,51 olarak bulunmuştur. Aynı zamanda sağlık kaygısı psikolojik dayanıklılığı yordama gücü 0,16 olarak hesaplanmıştır. Psikolojik dayanıklılık sağlık kaygısını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordamaktadır.

Tartışma

Bu çalışma, yetişkinlerde (18-45 yaş) algılanan stres düzeyi ile sağlık kaygısı arasındaki ilişkide psikolojik dayanıklılığın aracı rolünü incelemiştir. Analiz sonuçlarına dayanarak, algılanan stres ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmekle birlikte elde edilen bulgular literatürle uyumludur (Yağmur ve Türkmen, 2017: 546). Stresin, bireyin kırılabilirliğini artırarak psikolojik sağlığını olumsuz etkileme potansiyeli ve yaşadığı sorunları artırma riski olduğu vurgulanmıştır. Bu noktada, psikolojik dayanıklılığın, bireyin olumsuzluklarla başa çıkma becerisi olarak önemli bir kavram olduğu belirtilmiştir (Çam ve Büyükbayram, 2017: 122-124). Psikolojik dayanıklılık, stresin olumsuz etkilerine karşı bir koruyucu faktör olarak görülmekte ve işlevselliği koruma açısından önemli bir rol oynamaktadır (Buz ve Genç, 2019: 633-636). Stresle başa çıkma sürecinde, psikolojik dayanıklılığın önemi vurgulanmıştır. Psikolojik dayanıklılık, bireyin stresle mücadele etmesine ve fiziksel, psikolojik ve sosyal iyilik halini korumasına yardımcı olan önemli bir beceridir (Ersezgin ve Tok, 2019: 28-30) (Cevzici ve Müezzini, 2019: 170-171). Analiz sonuçlarına göre, psikolojik dayanıklılık ile sağlık kaygısı arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Ancak, literatürde yapılan çalışmalar, bu iki kavram arasındaki ilişkilerin dinamiklerini inceleyen araştırmalara işaret etmektedir. Bu bağlamda, (Çaykuş, 2020: 107-109) psikolojik dayanıklılığın güçlendirilmesi için yeterli kaynağa sahip olmayan bireylerin sağlık kaygısı konusunda daha başarısız olduklarını belirtmiştir. Diğer yandan, sağlık kaygısı ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ters ilişkinin desteklendiği araştırmalarda, dayanıklılık eğitimi sonucunda kaygı düzeyinde azalma olduğu ve dayanıklılığı zayıf olan bireylerin yaşadıkları olaylardan daha olumsuz etkilendikleri gözlemlenmiştir (Schiraldi ve ark., 2010: 117; Sood, Prasad, Schroeder ve Varkey, 2011: 858-861). Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu, algılanan stres ile sağlık kaygısı arasında anlamlı ilişkilerin bulunmuş olmasıdır. Bu sonuçlar, daha önceki literatür bilgileri ile uyumlu görünmektedir. Stres, bireyi harekete geçiren ve çözüm üretmeye yönlendiren durum ve olayları ifade eder. Ancak, bireyin

stres kaynaklarını tanıyamaması, durum analizi yapamaması veya kontrol edememesi durumunda birey kendini yetersiz hissedebilir. Bu durum, bireyin tehlikelere daha açık hale gelmesine ve baş etme mekanizmalarının etkin çalışmamasına neden olabilir (Şimşekoğlu ve Mayda, 2016: 25-27). Stresin, bireyin iyilik haline etki eden bir değişken olduğu ve stresten kaçma eğiliminde olan bireylerin stresle başa çıkma becerilerine sahip olmadıklarında daha kırılgan hale geldikleri vurgulanmıştır (Odacı ve Çıkrıkçı, 2017: 58). Son dönemde dünya genelinde etkisi hissedilen Covid-19 pandemisi, büyük bir stres kaynağı haline gelmiştir. Bilinmeyen virüsün hızlı yayılması, ölüm riski, etkin bir tedavi yönteminin olmaması gibi faktörler, bireylerin sağlık kaygılarını artırmıştır. Pandeminin, stresin yanı sıra sağlık kaygısı üzerinde de etkili olduğu vurgulanmıştır (Okuyan, Karasu ve Polat, 2020: 47-49). Çalışmanın analizlerinde, Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Öz Yeterlik Algısı alt boyutu ile Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil, Gelecek Algısı ve Kendilik Algısı alt boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak, Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Öz Yeterlik Algısı alt boyutu ile Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Aile Uyumu, Sosyal Yeterlilik ve Sosyal Kaynaklar alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiştir. Algılanan Stres Ölçeğinin Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu ise Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil, Gelecek Algısı ve Kendilik Algısı alt boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkiye sahipken, Algılanan Stres Ölçeğinin Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutu ile Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Aile Uyumu, Sosyal Yeterlilik ve Yapısal Stil alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yetersiz Öz Yeterlik Algısı ve Stres/Rahatsızlık Algısı alt boyutları dikkate alındığında, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil, Gelecek Algısı ve Kendilik Algısı alt boyutlarıyla pozitif yönlü ilişki gözlemlenmiştir. Bu sonuçlar, bireyin kendilik algısının, değer verme, önemseme, yetkinlik hissi gibi faktörlerin yanı sıra gelecekle ilgili düşünceleri ve kendine güven gibi özelliklerin psikolojik dayanıklılığı nasıl etkilediğini göstermektedir. Lewis ve arkadaşları (2010: 764), bireyin sahip olduğu psikolojik dayanıklılık düzeyinin, deneyimledikleri olaylara, düşüncelerine ve duygularına atfettikleri anlamlar aracılığıyla var olduğunu ve bu anlamların, uyarının stresör olarak algılanma bilirliliği üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Temelde bireyin kaygı düzeyinin belirlenmesinde psikolojik dayanıklılığın rol oynadığı gösterilmektedir (Lewis ve ark., 2010: 766).

Das ve arkadaşlarının (2017: 28) yaptığı bir çalışmada, dayanıklılığı yüksek olan bireylerin algıladıkları stres düzeyinin düşük olduğu ve hastalık belirtilerinin daha az görüldüğü bulunmuştur. Ayrıca, algılanan stres düzeyi ile kaygı düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu ve kaygı düzeyinin yordayıcı bir faktör olduğu belirtilmiştir (Spada ve ark., 2007: 32). Bu araştırma kapsamında, Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Öz Yeterlik Algısı alt boyut puanı ile Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık, Hastalıkla İlgili Kaygı, Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık ve Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyutları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Algılanan Stres Ölçeğinin Yetersiz Öz Yeterlik Algısı alt boyutu ile Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Yapısal Stil ve Gelecek Algısı alt boyutlarının Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin toplam puanını yordayıcı olduğu gözlemlenmiştir. Bu ilişki sonucunda, Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin toplam puanının %23,6'sının açıklandığı belirlenmiştir. Kara'nın (2021: 46) çalışmasında da algılanan stres ve sağlık anksiyetesinin pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler gösterdiği ve algılanan stresin, sağlık anksiyetesini yordayıcı gücü, bu çalışmanın sonuçlarıyla uyum göstermektedir. Algılanan Stres Ölçeğinin yordayıcılarını belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık ve Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyut toplam puanının anlamlı şekilde yordayıcı olduğu ve Algılanan Stres Ölçeğinin toplam puanının %26,2'lik kısmını açıkladığı gözlemlenmiştir. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin yordayıcıları ele alındığında ise Sağlık Anksiyetesi Ölçeğinin Bedensel Belirtilere Aşırı Duyarlılık ve Bedensel Hastalıkla İlgili Kaygı alt boyutlarının şekilde yordayıcı etkileri gözlemlenmiş olup, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin toplam puanının %45'lik kısmını açıkladığı saptanmıştır.

Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü

Kara'nın (2021: 56) çalışmasında da katılımcıların algıladıkları stres ile sağlık anksiyeteleri arasında gözlemlenen pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiye ek olarak algılanan stresin, sağlık anksiyetesi üzerinde açıklayıcı etkileri saptanmıştır. Analiz sonuçları, algılanan stres, psikolojik dayanıklılık ve sağlık kaygısı arasındaki karmaşık ilişkileri anlamak adına değerli bilgiler sağlamaktadır. Algılanan stresin, bireyin psikolojik dayanıklılığını ve sağlık kaygısını nasıl etkilediği, bu çalışma çerçevesinde detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu tür araştırmalar, bireylerin stresle başa çıkma mekanizmalarını anlamak ve geliştirmek için önemlidir. Ayrıca, pandemi gibi olağanüstü durumlar, bireylerin yaşadığı stres, psikolojik dayanıklılık ve sağlık kaygısı üzerinde farklı etkiler yaratabilir. Çalışmanın bulguları, algılanan stresin, psikolojik dayanıklılık ve sağlık kaygısı arasındaki ilişkileri anlamak için önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu alandaki literatüre yeni bir perspektif getirerek, stresin bireylerin psikolojik dayanıklılıklarını ve sağlık kaygılarını nasıl etkilediğini anlamak adına temel bir çerçeve sunmaktadır.

Sonuçlar

Bu araştırma, 18-45 yaş aralığındaki yetişkin bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmanın sonuçlarını içermektedir. Bulgular, algılanan stres ile sağlık kaygısı arasında ılımlı düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Cinsiyet temelinde yapılan analizlerde, kadın katılımcıların algıladıkları stres ve stresle ilgili rahatsızlık düzeylerinde erkek katılımcılardan anlamlı derecede yüksek puanlar elde ettiği belirlenmiştir. Ancak, sağlık kaygısı açısından cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir. Psikolojik dayanıklılık ölçeğinde ise sadece sosyal yeterlilik alt boyutunda kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yaş gruplarına göre yapılan analizlerde algılanan stres düzeyinin yaşla ilişkili olmadığı, ancak katılımcıların sağlık kaygısı düzeylerinin artan yaşla birlikte yükseldiği görülmüştür. Psikolojik dayanıklılık ölçeğinde ise 18-24 yaş aralığındaki bireylerin puan ortalamalarının yüksek olduğu, yaş ilerledikçe psikolojik dayanıklılık düzeyinin azaldığı gözlenmiştir. Evli ve bekar katılımcılar arasında algılanan stres düzeylerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ancak, evli katılımcıların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi ile algılanan stres ve sağlık kaygısı arasındaki ilişkide ilkökul mezunu katılımcıların anlamlı derecede yüksek puanlar aldığı gözlemlenmiştir. Sağlık kaygısı düzeyinde ise ilkökul mezunu katılımcıların düşük eğitim seviyesine sahip olmayanlardan anlamlı derecede yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Çalışma durumunun stres ve psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkilerini değerlendiren analizlerde, çalışan katılımcıların algıladıkları stres düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu ve çalışmayan katılımcıların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Gelir düzeyi düşük olan katılımcıların algıladıkları stres düzeyinde anlamlı derecede yüksek puanlar aldığı ve aynı zamanda sağlık kaygısı düzeylerinin de yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Daha önce önemli bir hastalık geçiren katılımcıların algıladıkları stres ve sağlık kaygısı düzeylerinin yüksek olduğu ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin belirli alt boyutlarında anlamlı derecede yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Son olarak Hastalık nedeniyle kayıp yaşayan katılımcılar, Algılanan Stres Ölçeğinde özellikle Yetersiz Öz Yeterlik Algısı alt boyutunda belirgin şekilde yüksek puanlar almışlardır. Bu bulgular, çalışmanın demografik değişkenlere göre stres, sağlık kaygısı ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini nasıl etkilediğini anlamamıza katkıda bulunmaktadır.

Kaynakça

- Abramowitz, J. S., Asmundson, G. J., Richter, A. A., & Whedon, M. (2010). Health Anxiety: Current Perspectives And Future Directions. *Current Psychiatry Reports*, 12(4), 306–312. <https://doi.org/10.1007/s11920-010-0123-9>.
- Aksoy, V., & Diken, I. H. (2009). Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(3), 709-720.
- Aydemir, Y., Doğu, Ö., Amasya, A., Yazgan, B., Gazioğlu, E. Ö., & Gündüz, H. (2015). Kronik Solunum ve Kalp Hastalıklarında Anksiyete ve Depresyon Sıklığı ve İlişkili Özelliklerin Değerlendirilmesi. *Sakarya Medical Journal*, 5(4), 199-203.
- Bandura, A. (1986). *Düşünce ve Eylemin Sosyal Temelleri: Sosyal Bilişsel Bir Teori*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Buz, S., & Genç, B. (2019). Sosyal Hizmet Uzmanları İçin Psikolojik Dayanıklılığın Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 623-642.
- Cevizci, O., & Müezzini, E. E. (2019). Sağlık çalışanlarında psikolojik belirtilerin ve psikolojik dayanıklılığın incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 1(3), 166-172.
- Çam, O., & Büyükbayram, A. (2017). Hemşirelerde Psikolojik Dayanıklılık. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(2), 118–126.
- Çaykuş, E. T., & Çaykuş, T. M. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Çocukların Psikolojik Dayanıklılığını Güçlendirme Yolları: Ailelere, Öğretmenlere ve Ruh Sağlığı Uzmanlarına Öneriler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 95-113.
- Das, A., Bhattacharya, S., Shivakumar, S., Shakya, S., Sogane, S. S. (2017). Coconut oil induced production of a surfactant-compatible lipase from *Aspergillus tamarii* under submerged fermentation. *Journal of Basic Microbiology*, 57, 114-120.
- Doğan, B., & Eser, M. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Yöntemleri: Nazilli MYO Örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 3(4), 29-39.
- Eskin, M., Harlak, H., Demirkıran, F., ve Dereboy, Ç. (2013). Algılanan Stres Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlilik ve Geçerlik Analizi. *New/Yeni Symposium Journal* 51((3)), 132-140.
- Ersezgin, R., & Tok, E. (2019). Algılanan İş Stresi, Psikolojik Dayanıklılık, Başa Çıkma Stratejileri ve Öz Duyarlılığın Tükenmişlik Düzeyini Yordayıcı Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(36), 1-36. DOI: 10.21550/sosbilder.457245
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.
- Gürkan, U. (2006). *Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyine Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kara H. (2021). Corona Virüslü Hastalara Bakım Veren Hemşirelerde Depresyon, Anksiyete Ve Stres Düzeyinin Belirlenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 46-56.
- Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*, 16. Basım. Ankara: Nobel Yayınları.
- Krovetz, M. L. (1999). *Fostering Resiliency: Expecting All Students To Use Their Minds And Hearts Well*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

**Yetişkinlerde (18-45 Yaş) Algılanan Stres Düzeyi ile Sağlık Kaygısı Arasındaki İlişkide
Psikolojik Dayanıklılığın Aracı Rolü**

- Kumpfer, K. L. (1999). Factors and Processes Contributing to Resilience. In M. D. Glantz, J. L. Johnson (Eds.), *Resilience and Development: Positive Life Adaptations*, (pp. 179-224). New York: Kluwer Academic/Plenum.
- Lewis, A. R., Zinbarg, R. E., Mineka, S., Craske, M. G., Epstein, A., & Griffith, J. W. (2010). The Relationship Between Anxiety Sensitivity And Latent Symptoms Of Emotional Problems: A Structural Equation Modeling Approach. *Behaviour Research and Therapy*, 48(8), 761-769.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary Magic: Resilience Processes İn Development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.
- Norman, E. (2000). Introduction: The Strengths Perspective and Resiliency Enhancement-A Natural Partnership. In E. Norman (Eds.), *Resiliency Enhancement* (p.1-16). New York: Columbia University Press.
- Ünalın, E. (2014). *Üniversite Öğrencilerinde Ruh Sağlığı, Sağlık Kaygısı ve Sağlık Davranışları Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Odacı, H., & Çıkrıkçı, Ö. (2017). Problemlı İnternet Kullanımında Depresyon, Kaygı ve Stres Düzeyine Dayalı Farklılıklar. *Addicta: The Turkish Journal of Addictions*, 41-61.
- Okuyan, C. B., Karasu, F., & Polat, F. (2020). Hemşirelik Öğrencilerinin Covid-19'a Maruz Kalma Korkularının Sağlık Kaygısı Düzeyleri Üzerine Etkisi: Bir Üniversite Örneği. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13 (Supplement), 45-52.
- Rachman, S. (2012). Health anxiety disorders: a cognitive construal. *Behaviour research and therapy*, 50(7-8), 502-512. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2012.05.001>
- Reiser, S. J., McMillan, K. A., Wright, K. D., & Asmundson, G. J. (2014). Adverse childhood experiences and health anxiety in adulthood. *Child abuse & neglect*, 38(3), 407-413. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.08.007>
- Rutter, M. (2006). Implications of Resilience Concepts For Scientific Understanding. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094, 1-12.
- Schiraldi, G. R., Jackson, T. K., Brown, S. L., & Jordan, J. B. (2010). Resilience Training For Functioning Adults: Program Description and Preliminary Findings From a Pilot Investigation. *International Journal of Emergency Mental Health*, 12(2), 117.
- Selye, H. (1956). *The Stress of Life*. New York: McGraw-Hill Company.
- Sood, A., Prasad, K., Schroeder, D., & Varkey, P. (2011). Stress Management And Resilience Training Among Department Of Medicine Faculty: A Pilot Randomized Clinical Trial. *Journal of General Internal Medicine*, 26(8), 858-861.
- Spada, M. M., Zandvoort, M., & Wells, A. (2007). Metacognitions in problem drinkers. *Cognitive Therapy and Research*, 31(5), 709-716.
- Şimşekoğlu, N., & Mayda, A. S. (2016). Bir Üniversite Hastanesinde Görevli Hemşirelerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Sağlık Kaygısı Düzeyleri. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 19-29.
- Yağmur, T., & Türkmen, S. (2017). Ruhsal hastalığı olan hastalara bakım veren aile üyelerinde algılanan stres ve psikolojik dayanıklılık. *Manisa Celal Bayar Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 542-548. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbusbed/issue/28426/303105>

**Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak
Gelişimsel Göçün Dissoanalizi**

**Migration Psychology and Migration Trauma: Dissoanalysis of
Developmental Migration as a Transborder Life Experience**

Erdinç ÖZTÜRK

Prof. Dr.,

*İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı,
Psikotraumatoloji ve Psikotarih Araştırmaları Birimi Başkanı*

*Istanbul University-Cerrahpaşa, Institute of Forensic Sciences and Legal Medicine, Department of Social Sciences,
Psychotraumatology and Psychohistory Research Unit, Director*

erdincerdinc@hotmail.com

https://orcid.org/0000-0003-1553-2619

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Review Article/Derleme Makale

Received/Geliş Tarihi: 27 Ekim 2023 / 27 October 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 8 Aralık 2023 / 8 December 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 Aralık 2023 / 29 December 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: Aralık / December

Cite as/Atıf: Öztürk, E. (2023). Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi, *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 233-253. DOI:10.46628/itbhssj.1382130

Öztürk, E. (2023). Migration Psychology and Migration Trauma: Dissoanalysis of Developmental Migration as a Transborder Life Experience. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 233-253. DOI:10.46628/itbhssj.1382130

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu Üniversitesi

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Erdinç Öztürk).

Copyright&License/Telif Hakkı&Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi

Öz

Bugün, dünyadaki bütün göçmen ve mülteci sayısındaki muazzam artışla birlikte modern psikotravmatolojide “göç psikolojisi”, travma ve dissosiyasyon temelli klinik ve teorik çalışmalarla hızlı bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Göç psikolojisi, yaşadıkları anavatanlarını terk eden veya terk etmeye zorlanan birey ve toplulukların yeni vatanlarındaki “kuşaklararası psikotoplumsal analizi” hatta “kuşaklararası psikotoplumsal analizi”dir. Sınırlarışı travmatik bir yaşam deneyimi olarak göç hem vazgeçişler hem de yeni seçimler odaklı hüznü, küskünlüğü, melankoliyi, yası, kayıpları ve umudu kendi içerisinde barındıran hatta öznelerin kendileşebilme ihtimalini artıran ve farklı gerçeklikleri duyumsamalarını ya da entegre etmelerini imkanı kılan bireysel ve/veya kitlesel boyutlu bir psikotoplumsal serüvendir. Dissoanalitik açıdan göç psikolojisi, mekân ya da şehir ve ülke değiştiren öznelerin kronik psikososyopolitik kökenli travmatik yaşantılarının ya da göç travmalarının kısa dönemli psikoterapi modelleri kullanılarak proses ve nötralize edilmesini kapsamaktadır. Bu geleneksel derleme çalışmasında; dünyanın bütün uluslarında yenileşim ve gelişim odaklı bireylerden oluşan empatik ve sağduyulu kitlelerin uzun devirlerde hüküm sürmesini sağlamak adına kronik psikososyopolitik kökenli travmatik yaşantılar karşısında mekân ve ülkelerini terk eden ya da terk etmek zorunda bırakılan özne ve toplulukların psikotoplumsal analizlerinin, “göç psikolojisi”, “göç travması” ve “gelişimsel göç” perspektiflerinden dissoanaliz ve modern psikotravmatoloji kuramları ile ilişkili literatür incelemesi temel alınarak gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Gelişimsel göç deneyimlerinde empatik, sağduyulu ve yaratıcı bireyler ile kitleler, psikotoplumsal bilinç alyansını yaşantılayabilmeleri koşuluyla uzun soluklu ve barış odaklı orijinal bir “kuşaklararası varlanış” ve fonksiyonel bir “kuşaklararası gelişim” gösterebilmektedirler.

Anahtar kelimeler: göç psikolojisi, göç travması, gelişimsel göç, dissoanaliz, modern psikotravmatoloji

Migration Psychology and Migration Trauma: Dissoanalysis of Developmental Migration as a Transborder Life Experience

Abstract

Today, with globally increasing number of migrants and refugees, "*migration psychology*" in modern psychotraumatology underwent a rapid restructuring process with clinical and theoretical studies based on trauma and dissociation. Migration psychology is operationally defined as the "*intergenerational psychosocial analysis*" or "*transgenerational psychosocial analysis*" of individuals and communities who have left or been forced to leave their homelands, in their new lands. As a transborder traumatic life experience, migration is a psychosocial adventure with individual and/or mass dimensions that include sorrow, resentment, melancholy, grief, loss and hope focused on renunciations and new choices, and even increases the possibility of subjects to become themselves and enable them to sense or integrate different realities. Dissoanalysis theory emphasizes that migration psychology involves the processing and neutralization of chronic psychosociopolitical traumatic experiences or migration traumas of subjects who have changed places by using short-term psychotherapy models. In this traditional review study, it is aimed to conduct psychosocial analyses of subjects and communities who leave or are forced to leave their countries in the face of chronic psychosociopolitical traumatic experiences to ensure the long reign of empathetic and prudent masses of innovation and development-oriented individuals all over the world, based on the literature review on dissoanalysis and modern psychotraumatology theories from the perspectives of "*migration psychology*", "*migration trauma*" and "*developmental migration*". In developmental migration experiences, empathetic, prudent and creative individuals and masses can show a long-term and peace-oriented "*intergenerational existence*" and a functional "*transgenerational development*" provided that they can experience the psychosocial consciousness alliance.

Keywords: migration psychology, migration trauma, developmental migration, dissoanalysis, modern psychotraumatology

Giriş

“Göç her insan adına yeni bir kaderdir hatta kendinin bir yarısından vazgeçmektir. Yarı bedenimi ve yarı ruhumu anavatanımda bırakırken başka bir ülkede kendim olmaya çalışmak ne kadar da zor! Anlamsızlaştırılan eski benliğim ve açıklamasızlaştıran geçmişim hem bana çok yakın hem de bana çok uzak artık! Koparıldığım vatanımdan farklı bir ülkede ve farklı bir şehirde sanki hiç görülmiyorum ve sanki hiç duyulmuyorum. Bazen çocuğumu kaybetmiş bir anne gibiyim daha çok ise, annesini kaybetmiş bir çocuk... Savaşlarda gömüldü sevdiğim insanlar ve gülümsediğim yüzler. Vatan özleminin yüreğime vurduğu ve en çok kendi yaralı çocukluğuma hapsoldüğüm bütün anlarda kurduğum bu şimdiki hayat, sanki beni asla avutmuyor ve avutmayacak da!”

Anavatanını Terk Etmek Zorunda Kalan Bir Göçmenin Cümleleri

Sınırlarını travmatik bir yaşam deneyimi olarak göç hem vazgeçişler hem de yeni seçimler odaklı hüznü, küskünlüğü, melankoliyi, yası, kayıpları ve umudu kendi içerisinde barındıran hatta öznelere kendileşebilme ihtimalini artıran ve farklı gerçeklikleri duyumsamalarını ya da entegre etmelerini imkanı kılan bireysel ve/veya kitlesel boyutlu bir psikotoplumsal serüvendir. Geleceğe dair olumlu öngörüler ve kişisel ya da sosyokültürel beklentilerle yüklü “*riskli psikotoplumsal yaşam deneyimi*” olarak varlığını gösteren ve genellikle depresyonlarla, salgınlarla, baskılarla, savaşlarla ve soykırımlarla ilişkili bir fenomen olarak “*çok odaklı yaşamsal farkındalıklar*”dan kökenini alan göç olgusu, dissoanalitik açıdan; psikososyopolitik baskıların, çağdışı travmatize edici geleneklerin ve şiddet odaklı çocuk yetiştirme stillerinin geçmişte ve anavatanında bırakılarak fonksiyonel bir yaşam örgütlenmesinin hakim olduğu çağdaş düşünce yapılanması ile empati odaklı çocuk yetiştirme stillerinin hüküm sürdüğü şimdiki ana ve yeni vatana kavuşma özlemi hatta örseleyici yaşam deneyimlerinden tümenden uzaklaşma arzusu ile karakterizedir (Öztürk, 2022a: 37; 2022b: 1383). Anavatanlarından daha iyi sosyoekonomik koşullara sahip ülkelere göç eden insanların dünyaya yeni bir yaşam standardı sağlama motivasyonları ve optimist tutumları, “*göçün psikojen pompa etkisi*” zemininde toplumsal gelişmelerin ortaya çıkmasına güçlü katkılar sağlamaktadır (deMause, 1997: 112; Elovitz, 2002: 2).

Bugün, dünyadaki bütün göçmen ve mülteci sayısındaki muazzam bir artışla birlikte modern psikotravmatolojide “*göç psikolojisi*”, travma ve dissosiyasyon temelli klinik ve teorik çalışmalarla hızlı bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir (Öztürk, 2022c: 41). Göç psikolojisi, operasyonel olarak yaşadıkları anavatanlarını terk eden veya terk etmeye zorlanan birey ve toplulukların yeni vatanlarındaki “*kuşaklararası psikotoplumsal analizi*” hatta “*kuşaklararası psikotoplumsal analizi*” olarak tanımlanmaktadır. Bu psikotoplumsal analizde dissoanaliz ve modern psikotravmatoloji kuramları, etken ajanlar olarak devreye girmektedir (Öztürk, 2022a: 1375; 2022c: 42; Öztürk ve Derin, 2023: 38). Dissoanaliz kuramı, göç psikolojisinin mekân ya da şehir ve ülke değiştiren öznelere kronik psikososyopolitik travmatik yaşantılarının ya da göç travmalarının kısa dönemli psikoterapi modelleri kullanılarak proses ve nötralize edilmesini kapsadığını kuvvetle vurgular (Öztürk ve Derin, 2023: 39). Öztürk’e göre; genellikle baskı, savaş, terör ve soykırımlarla ilişkili bir fenomen olan göç, şiddetli kümülatif travmatik olayların hem kuşaklararası deneyimlendiği hem de kuşaklararası aktarıldığı ve bireylerin ya da toplumların ruhsal entegrasyonlarını ve kendileşebilme kapasitelerini etkileyen yahut bozan hatta “*psikotoplumsal işlevsellik*” üzerinde olumlu ya da olumsuz değişimler yaratan özde son derece beklendik hatta meydan okuyucu “*olağan yaşam deneyimleri*”dir (Derin, 2023: 311; Öztürk, 2022b: 1376).

Psikotoplumsal eksende globalleşerek ve dijitalleşerek hızla bir şiddet distopyasında evrilen modern dünya artık baskılar, savaşlar ve soykırımlarla kendi kendisini sabote eden risk toplumlarını ve bu risk toplumlarında sıklıkla deneyimlenen belirsizlik travmalarını yaratmıştır. Dünyanın bütün topluluklarında “*travmatik yaşantılardan uzaklaşma arzusu*” ve “*kendileşebilme umudu*” ile yüklü

olan göç maalesef ki “*travmatik psikotoplumsal hafıza*” olarak fonksiyon görmekte hatta kitleleri kısa ve uzun erimlerde adeta dissiye etmektedir (Öztürk, 2023c: 19; 2022b: 1361). Doğal ya da meteorolojik afetler, psikososyopolitik baskılar, şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stilleri, vandalist savaşlar, kuşatıcı terör atakları ve katastrofik soykırımlar karşısında göç serüveni son derece yaşamsal ve uyumsal bir misyon üstlenmektedir (deMause, 1997: 112; Öztürk ve Derin, 2023: 38). Bu geleneksel derleme çalışmasında; dünyanın her ulusunda yenileşim ve gelişim odaklı bireylerden oluşan empatik ve sağduyulu kitlelerin uzun devirlerde hüküm sürmesini sağlamak adına kronik psikososyopolitik travmatik yaşantılar karşısında mekân ve ülkelerini terk eden ya da terk etmek zorunda bırakılan özne ve toplulukların psikotoplumsal analizlerinin, “*göç psikolojisi*”, “*göç travması*” ve “*gelişimsel göç*” perspektiflerinden dissoanaliz ve modern psikotraumatoji kuramları ile ilişkili literatür incelemesi temel alınarak gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Psikososyopolitik Travmalar Karşısında Göçün Virallığı

Barış ve gelişim eksenli yaşam örgütlenmelerinin ya da ulusların bütün dünyada hakimiyet kazanabilmesi için “*psikososyopolitik travmalar*” olarak fonksiyon gören iç çatışmalara, savaşlara ve terörizme hatta soykırımlara karşı etkin ve uygulanabilir “*dissoanalitik küresel müdahale stratejileri*”nin geliştirilmesi bugün artık bir zorundallığa dönüşmüştür. Bir modern psikotraumatoji kuramı olan dissoanaliz; ardışık savaşların, terör ataklarının ve süregelen baskıların birer “*psikososyopolitik travma*” olarak ulusların benimsedikleri çocuk yetiştirme stillerinin negatif ya da pozitif yönlü dönüşümlerindeki en önemli fundamental ajanlar olduğunu önemle vurgulamaktadır (Öztürk, 2022b: 1361). İnsanlığın hüznü ve dissiyatif tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan bireysel ve toplumsal travmalar hem birbirini beslemekte hem de birbirinden beslenmektedir (Derin, 2023: 6; Öztürk, 2023a: 518). Dissoanalitik ekole göre insan ya da ebeveyn kökenli bireysel travmalar, toplumsal travmalara; insan kökenli toplumsal travmalar ise, bireysel travmalara holistik bir eksende “*dinamik psikotoplumsal osilasyonlar*” aracılığıyla kısa ya da uzun erimlerde transforme olmaktadır (Öztürk, 2023b: 304). Miller’e göre, şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stilleri, “*ebeveynin ve toplumun çocuğa ihaneti*”dir (Miller, 1985: 40). Öztürk, “*geçmiş*” olarak zihinlerden uzaklaştırılarak büyük oranda dissiye edilen hüznü, küskünlük ve yas yüklü insanlık tarihinin, dünyanın bütün toplumlarında ve dünyanın bütün zamanlarında aslında bir “*tekrarlı kader*” olduğunu ve “*tarih*” diyerek kendimizi hatta şimdimizi ayırttığımız eski zamanının adeta bütün bugünkü travmatik çocukların “*kolektif anamnezi*” ve “*dissosiyatif serüven*”ine dönüştüğünün altını çizmektedir (Öztürk, 2022b: 1362; 2022c: 66).

Kuşaklararası ya da kuşaklarışı bir geçiş gösteren bu “*kolektif anamnez*” ve “*dissosiyatif serüven*” ile eşlenik bireysel ve toplumsal travmatik yaşantıların dissoanalizi sonucunda günümüzde var olan şiddeti, terörizmi, savaşları, psikopatolojiyi ve özellikle neden çocuklarımıza şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stillerini uyguladığımızı ve böylelikle onları hala travmatize ve dissiye ettiğimizi net olarak kavramamız son derece kolaylaşmaktadır (Öztürk, 2022b: 1362; 2022c: 66). Dünden bugüne olan zamandizinselde varlanış gösteren ardışık savaşlar, terör atakları ve süregelen baskılar; toplumsal ya da kitlesel travmalar olarak çocuk yetiştirme stilleri üzerinde oldukça negatif yönde fonksiyon görmektedirler (Öztürk, 2022d: 889; 2023c: 34). Savaşı doğrudan ya da direkt olarak deneyimleyen sivillerin ve özellikle çocukların maruz kaldıkları kitlesel travmalar, bilimsel çalışmalar tarafından yeterince odak olarak alınmazsa o evrenin ya da örseleyici yaşantıların kendisi artık “*gizli tarih*” şeklinde anılmaktadır (Crouthamel ve Leese, 2017: 3). Dissoanalitik yaklaşıma göre göçler; baskılar, savaşlar ve soykırımlar karşısında nötralize ve tahmin edilmesi güç “*majör psikososyopolitik travmatik yaşantılar*” olarak bir “*küresel açmaz*”a hatta bir “*kitlesel kriz*”e evrilen ardışık savaşlar, kuşatıcı terör atakları ve süregelen baskılar, günümüzde ivedilikle müdahale gerektiren “*katastrofik psikotoplumsal*” distopyalardır ki bu küresel açmaza ya da kitlesel krize

etkin bir dissoanalitik müdahaleler yapılmadıkça göçler eski dönemlere oranla çok daha viral olacaktır (Öztürk, 2022b: 1376; 2023b: 318). Sınır aşırı baskılar ve sınır aşımı özgürlükler, sınır ötesi savaflara ve sınır ötesi soykırımlara transforme olur ki onlar sınırlarını göçün ana kaynaklarıdır.

Göç Travması ve Kendiliğin Assosiyatif Fonksiyonları

Günümüzün giderek küreselleşmekte olan dünyanın kitlesel dissosiyojen çağında en aktüel ve en hararetli akademik ve politik tartışmalara konu olan meselesi; öncesi, esnası ve sonrasıyla adeta tümünden travmatik bir süreç olan “göç olgusu”dur. Varlığını gereği hem bireysel ve toplumsal travmaları hem de çok boyutlu kayıpları ve yas ritüellerini beraberinde getiren göç olgusunun “dissosiyojen kökenleri” yüz binlerce yıl öncesine kadar uzanmaktadır (Oral ve ark., 2015: 63; Öztürk ve ark., 2019: 213). Özellikle zorunlu göçlerde yasin deneyimlenmesi ön plana çıkarken gelişimsel göçlerde ise yas deneyimlenmeyebilmektedir (Öztürk, 2023a: 517). Dissoanalitik açıdan bir “bilinçli vazgeçiş” ve hatta bir “zorunlu seçiş” olarak travmatik deneyimler karşısında bireysel ya da kitlesel eyleme dönüşen göç olgusu, “kimliğin assosiyatif fonksiyonları”na bağlı olarak bir gelişim ya da fosilleşim süreci olarak yaşantılanabilir (Öztürk ve Derin, 2023: 40). Gelişimsel göçlerde “assosiyatif dissosiyasyon”, birey ya da toplumları kendileştirirken; fosilleşimsel göçlerde “patolojik dissosiyasyon” ise, birey ya da toplumları kendiliklerinden uzaklaştırır (Öztürk, 2022c: 49). Göç edilen mekân ya da şehir ve ülkedeki psikotoplumsal şartlar eskisinden daha olumsuzsa travmatik özneler genellikle dissosiyasyon olurlar, uyum sağlayamazlar ve onların işlevsellikleri kesintiye uğrar ki bu süreç genellikle fosilleşimsel göç ile karakterizedir. Göç edilen mekân ya da şehir ve ülkedeki psikotoplumsal şartlar eskisinden daha olumluysa travmatik özneler genellikle dissosiyasyon olmazlar, uyum sağlarlar ve işlevselliklerini sürdürürler ki bu süreç genellikle “gelişimsel göç” ile karakterizedir (Öztürk, 2020a: 117). Dissoanaliz kuramına göre, kuşaklararası fosilleşim; travmatize ve dissosiyasyon olan disfonksiyonel aileleri, disfonksiyonel nesilleri ve disfonksiyonel toplumları hatta disfonksiyonel ulusları yaratmaktadır ki bu tüm disfonksiyonel kitlelerde “göç zorlayıcı etken ajanlar” olarak psikotoplumsal baskılar, ardışık savaflar ve terör atakları maksimal ölçüde yaşantılanmaktadır (Öztürk, 2022b: 1380).

Bir toplumda yenilenerek artık işe yaramayan “psikotoplumsal baş etme stratejileri”nin ve empati kesintili yanlış çocuk yetiştirme stillerinin, geçmişte ya da önceki yaşanan yerde bırakılabilmesini ancak büyük ve dramatik göçler sağlayabilmektedir (Derin, 2020: 46; Öztürk, 2020a: 117). Meteorolojik afetler, psikososyopolitik baskılar, vandalist savaflar, süregelen terör atakları ve katastrofik soykırımlar karşısında göç serüveni son derece yaşamsal ve uyumsal bir misyon üstlenmektedir (Öztürk, 2023c: 1). Dissoanaliz kuramına göre, göç travmasına maruz kalan bireylerde bu olumsuz yaşam olaylarıyla ilişkili olarak gelişebilen psikopatolojilere karşı kendiliğin assosiyatif fonksiyonları tampon görevi üstlenmektedir. Kişinin kendiliğinin assosiyatif fonksiyonları ne kadar güçlüyse travmatize özne, o ölçüde göç travmasını hem proses hem de nötralize edebilecektir (Öztürk ve Derin, 2023: 38). Gelişim ve barış odaklı fonksiyonel bir yeni yaşam örgütlenmesini mümkün kılan göç olgusunu idrak etmeden önce süregelen baskılar, ardışık savaflar, terör atakları ve katastrofik soykırımlar olarak varlanmış gösteren psikososyopolitik travmatik yaşantıların dissoanalizinin gerçekleştirilmesi; opresif yönetim stratejilerinin, boyun eğme modalitelerinin, kitlesel şiddet döngülerinin ve neden hala hem empatiden uzak yanlış çocuk yetiştirme stillerini uygulayarak hem de çocuklarımızı dissosiyasyon ederek onlar üzerinde kontrol kurduğumuza ilişkin dual dinamikleri ve çoklu bileşenleri algılayabilmemizi kolaylaştıracaktır (Öztürk, 2022a: 16; 2022b: 1376).

Gelişimsel Göç ve Psikotoplumsal Bilinç Alyansı

Günümüzün baskı kurularak yönetilen toplumlarının “kitlesel kontrol çağı”nda bireylerin hem çoklu bilinçleri, çoklu bellekleri ve çoklu realiteleri ile kronik baskılardan, katastrofik savaflardan,

Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi

zorunlu göçlerden ve bireşimli travmatik olaylardan uzaklaştırıcı bir hayat sürebilmeleri hem de kendilerinin oluşturdukları bir “psikotoplumsal bilinç alyansı” ekseninde aktüel hayatın olağan dinamiklerine adapte olabilmeleri olanaklı bir hale gelmiştir (Öztürk 2022a: 4). Dissoanaliz kuramına göre, insanlık tarihinin bütün travmatik zamanlarında varlanış gösteren psikososyopolitik baskılar, ardışık savaşlar, terör atakları ve katastrofik soykırımlar sonrasında ortaya çıkan “dramatik büyük göçler” yoluyla deneyimlenen kültürel kopmalar; gelişim hedefi olan bireylerin önünü açarak yeni bir toplumda yeni bir normallğin, yeni bir insan profilinin ve yeni bir fonksiyonel aile yapılanmasının hüküm sürmesini mümkün kılmaktadır (Öztürk, 2022b: 1375). Psikokültürel açıdan göç sürecinde bazen göçmenlerin beklentilerin aksine negatif yönde değişimler, bazense göçmenlerin beklentileriyle identik pozitif yönde değişimler gerçekleşmektedir. Göçmenler adına göç sürecinin temel hedefi bireylerin kuşaklarışı düzeyde daha iyi bir yaşama erişme isteğidir. Psikotarihin duayeni Lloyd deMause’a göre göçler uluslarda genellikle “psikojen pompa etkisi” yaratarak bireylerin ve toplumların daha üst düzeyde bir yaşam örgütlenmesine ulaşmalarını sağlamaktadır (deMause, 1997: 112). Hem kişinin içinde yaşadığı çağ dışı psikotoplumsal dinamiklerden kurtulmasını sağlayan hem de onun kişisel potansiyellerini kullanabilmesine olanak tanıyan şehir ya da ülke değişimleri, bireyin psikotoplumsal bağlamda holistik bir yeniden yapılanmasına hizmet etmesi nedeniyle “gelişimsel göç” olarak kavramlaştırılmaktadır (Öztürk, 2022b: 1376). Dünyanın her toplumunda “göç travmaları” daima bireyler üzerinde negatif ruhsal etkiler yaratmamaktadır ki “gelişimsel göç” bunun en tipik örneğini oluşturmaktadır (Öztürk ve Derin, 2023: 39).

Bireysel ve kitlesel travmatik yaşantıların ana bileşenleri olan “disfonksiyonel aile dinamikleri”, “kuşaklarışı travma geçişleri”, “kuşaklarışı dissosiyasyon geçişleri”, “kuşaklarışı psikopatoloji aktarımları”, “toplumlarışı travma geçişi” ve “toplumlarışı soykırım geçişi” ancak ve ancak özgürlük ve kendileşme odaklı dissosiyatif devrimler aracılığıyla tümünden ortadan kaldırılabilir (Ciydem ve ark., 2023: 1; Öztürk, 2021a: 1). Günümüzde genellikle toplumların kendi içinden yetişen entelektüel ve ileri bir kesimin ortalamaı aşarak göç sürecindeki gibi gelişim yönünde bir kırılma yaratması olağan bir yaşam deneyimi olmaması nedeniyle ülkeler göçmenlere ya da mültecilere tolerans göstermektedirler. Dünyanın bütün ülkelerinde göç eden yüzlerce kişiden bir kısmı örseleyici deneyimlerini, travmatik yaşantılarını ve dissosiyatif reaksiyonlarını geçmişinde ya da o anda bulunduğu yerde bırakarak hem kendi hem de insanlık tarihinin psikotoplumsal gelişimi adına kalıcı majör adımlar atacaklardır (Öztürk, 2020a: 117; 2022d: 887). Öztürk’e göre, travma sonrası büyüme fenomeni ile yakından ilişkili olan “dissosiyatif assosiyasyon” ve “psikotoplumsal bilinç alyansı”, “gelişimsel göçler”in en kudretli yaratıcılarıdır ki gelişimsel göçler barış yanlısı, empatik ve liyakatlı toplumların uzun erimlerde varlık göstermelerini imkânlı kılar (Öztürk, 2022b: 1376). Göç eden binlerce kişi, “kuşaklarışı gelişim” adına büyük çabalar göstererek kendi “psikotoplumsal özgürlük”lerinin ruhsal izlerini uzun zaman erimlerinde kendi tarih sayfalarına gururla yazacaklardır (Derin, 2020: 51; Öztürk, 2022b: 1376). Psikotoplumsal bilinç alyansı, bireyler ve toplumlar adına assosiyatif ya da entegre edici düşünce, duygu ve eylemlerin üst düzey hem farkındalık hem de kavrayışlılıkla deneyimlenmesini sağlar. Gelişimsel göç deneyimlerinde özgür, empatik, sağduyulu ve yaratıcı bireyler ile kitleler, psikotoplumsal bilinç alyansını yaşantılayabilmeleri koşuluyla tümünden barış odağında orijinal ve kesintisiz bir “kuşaklararası varlanış” ve “kuşaklarışı gelişim” gösterebilmektedirler (Öztürk, 2021a: 1).

Gelişimsel Göçün Psikotravmatolojik ve Dissoanalitik Dominatik Bileşenleri

Dissoanaliz ve modern psikotravmatoloji kuramları yönelimli psikiyatri, klinik ve sosyal psikoloji uygulamaları, geçmişten günümüze olan uzamda göç fenomeninin ana bileşenlerini aydınlatmakta ve göçmenlerin sıklıkla yaşantıladığı hem psikotoplumsal krizlerle hem de örseleyici yaşantılarla ilişkili travma sonrası stres bozukluğu ve dissosiyatif bozukluklara dair etkin terapötik yaklaşımlar ile önleme stratejileri geliştirmektedirler (Öztürk, 2022b: 1376; 2022c: 42). Göçmenlerde travma kökenli psikopatolojilerin başında travma sonrası stres bozukluğu, dissosiyatif

bozukluklar ve depresyon bozuklukları gelmektedir (Derin, 2020: 49). Yaşadıkları uluslardaki savaş, terör ve iç çatışma gibi toplumsal travmaları geride bırakma adına gitmeyi hedefledikleri ülkelere ulaştıklarında göçmenler, genellikle yeni kültür ve farklı normlarla karakterize olan geldikleri ülkeyle psikotoplumsal uyum sorunları ile kendilik ve entelektüel karşılıklılık yitimleri deneyimlemekte hatta dissosiyatif bozukluklar, travma sonrası stres bozukluğu ve somatoform bozukluklar gibi birçok psikiyatrik hastalık geliştirebilmektedir. Göç esnasında ya da hemen sonrasında normal popülasyondaki dissosiyatif reaksiyonlar ile kültüre ve kendine yabancılaşma sendromları yaklaşık on kat artmaktadır (Öztürk, 2023a: 17; Öztürk ve Şar, 2008: 662). Göç travması, göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların hedeflenen ülkelere geçiş sürecinde ya da hemen sonrasında deneyimledikleri örseleyici ve “*dissosiyojen olaylar bütünü*” olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2022b: 1375).

Büyük katılımlı planlı göçler hem ulaşılan ülkenin hem de terk edilen anavatanın psikososyopolitik tarihini belirleyen fundamental dinamiklerden biridir. Göç travmalarının negatif etkileri, göçmenler tarafından hem bireysel hem de kitlesel ekseninde proses edilirken, bu bireylerde genellikle dissosiyatif bozukluklar, majör depresyon bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu tanıları görülmekte; kişiler arası dezorganize bağlanma ve sosyopolitik sisteme olan tümenden güven kaybıyla hatta bir “*ihanet travması*” ile karşılaşmaktadır (Freyd, 1994: 307; Öztürk ve Derin, 2023: 40). Göç travmalarının, salt göçmenler üzerinde etkili olacağını söylemek yanlış olacaktır (Kellerman, 2001: 43) Öztürk’e göre, “*göç travması*” ve “*göçün dominatik bileşenleri*”; sosyokültürel ajanlar, çocuk yetiştirme stilleri ve psikotoplumsal bellek yoluyla ileriki kuşaklara aktarılmaktadır: “*Kuşaklararası ve kuşaklararası göç travması aktarımı.*” (Öztürk, 2023a: 17; Öztürk ve ark., 2019: 220). Ancak göç travması konusunda sadece göç eylemi sürecindeki ya da hemen sonrasındaki örseleyici yaşam olaylarına odaklanmak yanıltıcıdır ki modern psikotraumatojik ve dissoanalitik açıdan bireylerin ve toplumların göç öncesinde deneyimledikleri ve göçün ana kaynakları olan hem “*psikososyopolitik baskılar*” hem de “*psikososyopolitik travmalar*” göç psikolojisi kapsamına dâhil edilmelidir. “*Göç travması*”, bireyler ve toplumlar adına; göç öncesi, göç esnası ve göç sonrası olmak üzere birbiriyle ilişkili bulunan osilatif bir psikotoplumsal doğada ve üç fazlı olarak kümülatif ve bireşimli bir ekseninde yaşantılanmaktadır (Öztürk, 2022b: 1375; Öztürk ve ark., 2019: 214).

Travmatik Anılardan Uzaklaştırıcı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göç

Dissoanalitik açıdan göç, travmatik olaylardan, travmatik mekânlardan ve travmatik anılardan ya da travmatik ülkelerden uzaklaşma hatta bir “*sınırışı kendileşme deneyimi*”dir. Göç sürecinin nihai amacı, bireylerin ve toplumların kuşaklararası ekseninde hem daha iyi bir refah düzeyine hem de daha sağlıklı bir yaşama ulaşmalarıdır. Gelişimsel göçler, kronik ve kompleks “*psikososyopolitik travma döngüleri*”nin kırılmasını imkanı kılan en kalıcı “*dissosiyatif assosiyasyon*” dinamikleridir (Öztürk, 2022b: 1376). Öztürk, gelişimsel göç sürecinin temel motivasyonunun bireyin hem kendi ailesinin hem de kendi toplumunun uyguladığı empatiden uzak şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stillerinden uzaklaşma ya da kurtulma çabası olduğunu ifade etmektedir (Öztürk, 2020a: 117; 2022d: 887). Bir toplumda yenilenmenin ve yenilenerek artık işe yaramayan psikotoplumsal baş etme stratejilerinin ve yanlış çocuk yetiştirme stillerinin geçmişte ya da önceki yaşanan yerde bırakılabilmesini ancak ve ancak “*dramatik gelişimsel göçler*” sağlayabilmektedir. Yeniden vurgulanmak istendiği üzere göç eden binlerce kişiden bazıları travmatik yaşantılarını geçmişinde bırakarak hem kendi hem de insanlık tarihinin gelişimi adına büyük adım atacaklardır ki bu büyük adımlar, “*kuşaklararası gelişim*”in ayak izleri olacaktır (Öztürk, 2021a: 12; 2022a: 37). Dünyanın bütün toplumlarında gelişimsel göç yaşantılayan ve ruhsal entegrasyona sahip kendileşebilmiş bireylerde maksimal oranda “*yaratımsal dissosiyasyon*” deneyimlenebilmektedir. Yaratımsal dissosiyasyon, sanatsal, bilimsel ya da teorik bir hedef

Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi

odağında fonksiyonel bir yaklaşım ortaya koymak adına kişinin iradi bir şekilde ve belirli bir süre için hem kendinden hem kimliğinden hem de yargılarından uzaklaşarak otantik bir farkındalık kazanması yaşantısıdır. Gelişimsel göç kökenli yaratımsal dissosiyasyon, psikososyokültürel değerler ve aile işlevselliği açısından ortalamanın altındaki bir toplumda özgürlük ve değişim hedefi olan bireylerin gelişimsel göç aracılığıyla psikososyokültürel değerler perspektifinden ortalamanın üzerindeki yeni bir toplumda pozitif doğal assosiyasyonlar kurarak kendisi ve göç ettiği bu yeni toplum adına kalıcı “psikotoplumsal miraslar” bırakabilmesidir (Öztürk, 2022a: 37; 2022b: 1374).

Psikososyopolitik baskılar, katastrofik savaşlar, terör saldırıları ve yok edici soykırımlar sonrasında görülen “uyumsal psikotoplumsal kopmalar” ve “dramatik gelişimsel göçler”; travmalarını nötralize edebilen entegre bireylerin önünü açarak ve onları özneleştirerek sınırlar ötesi yeni bir toplulukta ya da sınırlar ötesi yeni bir ulusta optimal özgürlüğün hüküm sürdüğü bir insan kitlesinin hatta yeni bir “fonksiyonel yaşam örgütlenmesi”nin varlık göstermesini olanaklı kılacaktır (Derin, 2023: 311; Öztürk, 2022b: 1375). Gelişimsel göçler, dissosiyojen deneyimlerin ve kronik travmatik yaşantıların kırılmasını ya da sonlandırılmasını sağlayan en adaptif ve en meydan okuyucu psikotoplumsal dinamiklerdir. Öztürk, gelişimsel göç sürecinin temel motivasyonunun bireyin hem kendi ailesinin hem de kendi toplumunun uyguladığı psikopatolojik, ilkel ve şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stillerinden kurtulma çabası olduğunu önemle ifade etmektedir (Öztürk, 2021a: 13). Dissoanalitik ekol ve psikotarih açısından gelişimsel göçlerin ardından bireylerin kuşaklarışı uzamda daha insani ve daha fonksiyonel bir yaşama ulaşması ise yeniden vurgulanmak istendiği üzere, deMause’un göçün “psikojen pompa etkisi”nin ta kendisidir (deMause, 1997: 112). Psikososyopolitik travmatik yaşantılar ve baskıcı sistemler, ancak yaratıcı ve özgürlükçü dissosiyatif bir devrimin gelişim odaklı eylemleriyle sonlandırılabilir (Öztürk, 2023a: 518). Travmatik anılardan uzaklaştırıcı yaşam deneyimleri olan dissosiyojen savunmalarla eşlenik göç olgusunun “osilatif yansımaları” hem uyumu hem de psikopatolojiyi içerisinde barındıran bir “psikotoplumsal dikotomi”dir (Derin, 2023: 32; Öztürk, 2022b: 1376). Göç sürecinden önceki olumsuz yaşam deneyimleri hem travmatik stresin artmasına hem de daha fazla stresörün göçmenlerin ruhsal entegrasyonları üzerinde kesintilere yol açmasına ve psikopatolojik etkiler yaratmasına neden olmaktadır (Li, 2016: 48). Bireysel kökenli çocukluk çağı travmaları ile toplumsal kökenli katastrofik savaşlar ve terör saldırıları ardında gelişen dissosiyatif yaşantıların varlandığı öznelde ve göçmenlerde yoğun bir uyum arayışı ve optimal denge özlemi hüküm sürmektedir (Ciydem ve ark., 2023: 730; Öztürk, 2023c: 27) Gelişim odaklı ve fonksiyonel bir yeni dünyanın inşasından önce savaşlar, zorunlu göçler, terör atakları ve soykırımlar gibi toplumsal travmaların dissoanalizi; kronik baskıların, boyun eğme modalitelerinin ve kitlesel şiddet döngülerinin sonlandırılmasına ilişkin neden hala direnç gösterdiğimizize dair çoklu bileşenleri anlayabilmemizi kolaylaştırmaktadır (Derin, 2023: 1; Öztürk, 2023c: 27).

Toplumsal Travma ve Toplumsal Dissosiyasyonun Yarattığı Göç Dilemması

Majör bir toplumsal travma olarak savaş, küresel boyutta artmaya devam etmekte olup bu savaşların yetişkinlerden ziyade çocuklar üzerindeki kapsayıcı ve kuşatıcı etkileri özellikle ruh sağlığı uzmanları tarafından çalışılması gereken temel konulardan birisini oluşturmaktadır. Sosyal, siyasi ve ekonomik sistemlerin önemli ölçüde kesintiye uğramasıyla ortaya çıkan toplumsal travmalar, halihazırda bireysel travmalarının negatif doğal etkileriyle baş etmeye çalışan kişilerin, dissosiyatif bozukluklar ve travma sonrası stres bozukluğu başta olmak üzere travma ile ilişkili ruhsal hastalıklar geliştirmesine sebep olmaktadır (Martz, 2010: 8). İnsanlığın hüznü tarihinde kitlesel travmalar, toplumsal dissosiyasyonun varlık göstermesini mümkün kılarak dünyanın bütün topluluklarında göçün ivedilikle eylem bulmasını sağlar. Bu eylem bulmalar aslında bir göç

dilemmasıdır ki ülkelerini seven göçmenlerin yarım tarafı travmatik yaşantılara rağmen ülkelerini terk etmek istemezken onların diğer yarım tarafı ise bu örseleyici yaşam deneyimlerinden adeta kaçmak ya da kurtulmak ister (Öztürk, 2022c: 30). Dissoanalitik bağlamda “psikokomünal dissosiyasyon” fenomeni, dayatılan süregelen baskılarla ilişkili olarak kitlesel kontrol edilme ve yönetilme yaşantılarını beraberinde getirmektedir hatta bireyleri ve toplumları adeta göçe zorlamaktadır (Öztürk, 2022a: 37; 2022b: 1383). Modern psikotravmatoloji ve dissoanalitik psikotarih perspektiflerinden bütün kuşaklaraşırı yıkıcı etkileri ve “dominatik ruhsal izleri” sebebiyle insanlık binlerce yıldır savaşlardan ve soykırımlardan duyulan acıyı kendi kültürlerinde, sanatlarında, dillerinde, şarkılarında ve ağıtlarında yansıtmaya devam ederken bazı baskıcı toplumlarda ve borderline kitlelerde maalesef ki savaşlar ve soykırımlar normalize edilmekte hatta yüceltilmektedir (Derin, 2023: 35; Öztürk, 2023c: 33). “İnsanlığın travmatik tarihinin dissoanaliz ve yeni psikotoplumsal gerçekliğin inşası” olarak gelişimini sürdüren dissoanalitik psikotarih; gelişim, yenileşim ve barış odaklı bir yaşam örgütlenmesi yaratmak amacıyla grupların ya da toplumların dissosiyatif bileşenlerini mutlak realite eşliğinde analiz etmektedir (Öztürk, 2023b: 308).

Geçmişten günümüze olan uzamda nedensiz tek bir savaş bile olmamıştır; bu sebeple savaş konu edinen çalışmalar ve kuramsallaştırma çabaları, genellikle savaşların gerekçelerine yönelmiştir (Parens, 2014: 19). Ancak “Kurtuluş Savaşları” ve “Özgürlük Savaşları” dışında kalan “görünürde makul nedenli” özde ise çıkar ve meta amaçlı bütün savaşların hiçbir haklı gerekçesi yoktur (Derin, 2023: 50). Dissoanaliz Kuramı’na göre, “Kurtuluş Savaşları” ve “Özgürlük Savaşları” hariç bütün savaşların ve terör eylemlerinin temel motivasyonları ve ana amaçları haksız hatta istismarcı psikososyopolitik gerekçeler üzerine odaklanmıştır. Savaş ve terör eylemlerinin temel motivasyonları ve ana amaçları, hasetlenen hatta paranoideleşilen toplumları ya da ülkeleri hem travmatize hem de dissosiyate ederek kontrol edip yönetmektir (Öztürk ve Derin, 2023: 48). Antik çağlardan bu yana büyük insan gruplarının buldukları yerleri değiştirmelerine yani göçe dair süreçlerin sıklıkla var olduğu görülmektedir. İnsanlar güvenlik, barınma, ekilebilir topraklara erişim ve özgür olma gibi ihtiyaçlarının peşinden giderken bir yandan da açlıktan, hapsedilmekten, işkenceden ve sosyokültürel baskıdan kaçmaya çalışmışlardır. Özellikle, savaş ya da yiyecek kıtlığı nedeniyle başka bir ülkeye göç etmek durumunda kalan insanların büyük bir kısmının kötü yaşam koşulları, ekonomik sömürü ve ev sahibi bölgelerden gelen ırkçı veya önyargılı muameleye karşı ciddi risk altında olduğu belirtilmektedir (Foster, 2001: 153). Son yıllarda hem ulusal hem de uluslararası düzeyde göçmen ve sosyo-psikolojik alanda yürütülen göç temelli araştırmaların sayısı önemli ölçüde artış göstermektedir (Giddens ve Sutton, 2016: 109). Dissoanalitik ekolün odaklandığı temel çalışma alanları arasında yer alan “göç travması”, maksimal oranda bireysel boyuttan çok toplumsal boyutta deneyimlenmektedir. “Psikotoplumsal beden”in yaralanması olarak da tanımlanan göç travmasını yaşantılayan kişiler, uyum arayışlı bir “psikotoplumsal assosiyatif dissosiyasyon” eşliğinde hayatlarını daha sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek adına yeni bir mekân, anlam ve hedef arayışına kilitlenmişlerdir (Öztürk ve Derin, 2023: 39).

Göç Sürecinde Assosiyatif Sosyal Kalkan

Toplumun dominant psikolojik, sosyolojik, politik ve siyasal örgütlenmeleriyle etkilenen ve etkileyen açıdan döngüsel bir yapıda dinamik etkileşimli olan göç süreci, insanların kendi kişisel ya da kültürel gerekçelerine dayanarak yaşadıkları yerden farklı bir mekâna veya yerleşim birimine erişmeleri olarak tanımlanmaktadır. Göç, bireyler ve toplumlar üzerinde büyük ve radikal değişiklikler yaratabileceği için, psikologlardan sosyologlara, antropologlardan ekonomistlere kadar uzanan geniş bir araştırmacı kitlesi tarafından büyük bir bilimsel ilgi görmektedir (Öztürk ve Derin, 2023: 39; Şentürk, 2019: 19). Bireylerin, ailelerin ve tüm toplulukların evlerinden ve topraklarından uzaklaştırılmasını içeren zorunlu göç; savaş, terör, işkence, silahlı çatışma, toplumsal şiddet ve insan hakları ihlalleri eksenli yıkıcı sonuçlarla eşleniktir. Reviktimizasyon oranları oldukça yüksek olan

Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi

zorunlu göçmenler; evlerinden, mülklerinden, geçim kaynaklarından ve sosyal desteklerinden mahrum kalmakta ve travmatize edici yer değiştirme sürecinde birçok sorun yaşamaktadır. Zorunlu göç eden gruplar “ülkesinde yerinden edilmiş kişiler (*internally displaced persons*)” ve “mülteciler (*refugees*)” olmak üzere iki temel kategori altında değerlendirilmektedir (Shultz ve ark., 2014: 475). Göç olgusunun gerçekleşmesi için alternatif bir mekâna sahip olmak, göç etmenin beraberinde getirebileceği ekonomik, biyolojik, sosyal, kültürel ve psikolojik riskler ile belirsizliklerin göze alınması gerekmektedir (Yazıcı, 2019: 77). Göç serüveninde “assosiyatif sosyal kalkan” olarak fonksiyon gören “inanç” fenomeni, bireylerin ve toplumların deneyimlediği “bireşimli travmatik olaylar” karşısında ruhsal açıdan entegre ve kendisi gibi kalabilmelerini sağlamaktadır (Öztürk ve Derin, 2023: 39).

Assosiyatif sosyal kalkan, psikotoplumsal baskılar, zorunlu göçler, savaşlar ve soykırımlar gibi insan kökenli toplumsal travmalar esnasında ya da sonrasında içinde yaşanan topluluğun güven ve huzur veren “ilişkisel karşılıklılığı”dır. Öztürk’e göre zorunlu göç deneyimleyen bireylerde “kesişimli ardışık travmatik yaşantılar”, “assosiyatif sosyal kalkan”ın öznenin ruhsal entegrasyonunu koruyucu boyutuna darbe vurmaktadır. Zorunlu göç sürecinde ve sonrasında assosiyatif toplumsal kalkanın fonksiyonelliğini önemli ölçüde kaybetmesi, travmatize bireyin kendiliklerinde, bilinçlerinde ve belleklerinde dissosiyatif yaşantıların hakim olmasını sağlar (Öztürk ve Derin, 2023: 39). Göç gibi toplumsal boyutu olan travmatik olaylar, doğası gereği genellikle tehlikeli ve zorlayıcı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Göçmenler yolculuk esnasında ve göç ettikten sonra şiddet, gasp ve sömürülme gibi birçok zorbalığa maruz kalabilmekte hatta yolculuk sırasında ailelerinin ve arkadaşlarının ölümüne de tanık olabilmektedir. Bütün bu yaşantılar sonucunda göçmenler, şiddetli bir reviktimizasyon döngüsünü deneyimleyebilmektedir (Derin, 2020: 50; Gün ve Bayraktar, 2008: 170). Göç travmasının kişiler üzerindeki kısa dönemli negatif ruhsal etkilerine odaklanmaktan ziyade aslında bu göç travmasının artık olağanlaşan uzun dönemli ruhsal etkilerini ve göçmenlerin hayatını inşa edebilecekleri yeni ülkenin entegratif psikotoplumsal ilişki dinamiklerini dikkate almak gerekmektedir. Göç travmasının kişiler üzerindeki negatif ruhsal etkilerinin metabolize ve nötralize edilmesi sürecinde entegratif psikotoplumsal ilişki dinamikleri bir “koruyucu kalkan” olarak işlev görmektedir (Öztürk ve Derin, 2023: 40). Dissoanalitik ekol açısından göç edilen ülkeler hem göç travmasının öznel üzerindeki kısa ve uzun dönemli psikopatolojik etkilerinin nötralize edilmesini hem de yeni ve fonksiyonel bir hayat kurma odaklı göçmenler için entegratif psikotoplumsal ilişki dinamiklerinin optimal düzeyde yaşantılanmasını olanaklı kılmalıdır (Öztürk, 2022b: 1375; Öztürk ve Derin, 2023: 39).

Göç Travmasından Yas Travmasına

Göç, “insani aynılık” ve “yaşamsal eşitlik” adına bireylerin ve kitlelerin yaşanmışlığı olduğu mekânları, gelenekleri, kesiştiği özneleri, kökenlerini hatta geçmişteki kendisini ve toplumsal hafızasının bir bölümünü geride bırakmasını adeta şart koşar ki bu süreçte göç travması maksimal oranda yas travmasına transforme olur (Öztürk, 2022c: 41; 2023a: 496). Göç, bir kez daha vurgulanmak istendiği üzere öncesi, esnası ve sonrasıyla tümünden travmatik bir süreçtir ki doğası gereği bireşimli travmaları, psikotoplumsal kayıpları ve neticesinde yası beraberinde getirmektedir (Oral ve ark., 2015: 63; Öztürk ve ark., 2019: 213). Göç sürecinin beraberinde getirdiği kayıplar, kültür şoku, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim eksikliği, ayrımcılık, damgalanmaya maruz kalınması, çalışma izninin olmaması ya da bu izni almada yaşanan zorluklar, göçmenlerce majör travmatik yaşantılar olarak hissedilebilmektedir. Kendi ülkesinden ayrılmak zorunda bırakılan göçmenler; savaş, çatışma ve kaotik bir ortam ile identik olan anavatanlarından ayrılışları dahi bu yolculuk genellikle diğer travmatik olaylara maruz kalabilecekleri uzun bir dissosiyojen devrin başlangıcını oluşturmaktadır. (Derin, 2020: 46; Wirtgen, 2009: 21). Göç sürecinde de uzun evreli

olarak ortaya çıkan yaşanmamış ya da ertelenmiş yas, travmatik yaşantıların proses ve nötralize edilmesinde direnç oluşturduğu anda bir “*yas travması*” olarak deneyimlenmeye başlar. Öztürk, ölüm, kayıp veya bir toplumsal felaket ile ilişkili yasin tutulamamasının yarattığı travmayı, dissoanalitik bir eksenle “*yas travması*” olarak tanımlamıştır. Yas travması, “*bireysel yas travması*” ve “*toplumsal yas travması*” olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireysel yas travması, kimliğin assosiyatif fonksiyonlarını zayıflatır, bilinç ve bellek kesintisi hatta bilinç ve bellek tutulması yaratır. Toplumsal yas travması ise hem “*toplumsal bellek*”te hem de “*toplumsal bilinç alyansı*”nda kesintiler yaratarak “*psikotoplumsal bilinç tutulması*”na neden olur.

Göç olgularında hem bireysel yas travması hem de toplumsal yas travması deneyimlenmektedir (Öztürk, 2023a: 497; 2023c: 15). Yas tutan göçmenler kimliklerinin ve vatanlarının tamamen yitip gitmediğinin ya da yok olmadığının farkındadırlar. Ancak bu travmatik yaşantıyla birlikte kendi kimlikleri de bir tür değişimden geçmektedir. Bireylerin ruhsal işleyişlerine bağlı olarak bu göç deneyimi ve onu takip eden travmatik yaşantılar metabolize edilerek önce kişisel kimliğe, ardından grup kimliğine katılmaktadır (Oral ve ark., 2015: 63; Öztürk ve ark., 2019: 220). Dissoanaliz kuramına göre, bireysel ve toplumsal yas travması, “*psikotoplumsal bilinç tutulması*”na transforme olarak hem dominatif partnerlerine hem de istismarcı diktatörlerine adeta mesmerize olan kitleler yaratır (Öztürk, 2023a: 497). “*Süreklilik yas*”, yas tutan kişinin yaşam enerjisini kaybedilen kişiyi ya da nesneyi tekrarlı bir şekilde hayata geri döndürmeye veya geleceksizleştirmeye hatta unutmaya kanalize etmesini ifade etmektedir (Erdoğan ve Çakmak, 2023: 55). Ruhsal açıdan entegre olan, kendi travmatik yaşantılarını nötralize edebilen ve travmatik olaylar karşısında diğerlerinin de acılarını hissedebilen bireyler dissosiyatif reaksiyonlar vermeden optimal düzeyde yas tutabilirler. Tepki görmeyen şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stilleri ve süregelen psikotoplumsal baskılar, travmatize öznelerin yaslarını ertelemelerine ya da yaşayamamalarına neden olur hatta opresörlerine ve diktatörlerine boyun eğen ve itaat etme moduna fikse olan bir sürü psikolojisi yaratır ki bu noktada artık göç bir “*toplumsal sel*” halini alır. Toplumsal sel halindeki göçlerde “*bireysel kader*” ve “*toplumsal kader*” adeta yeniden yazılır (Öztürk, 2023b: 520).

Baskıcı Sistemlerden Kurtuluş Çabası Adına Göçe Kilitlenmek

Dissoanalitik psikotarihe göre, bütün zorunlu göç gibi toplumsal travmalar ve toplumsal baskılar, doğası gereği psikojendir ve bu nedenle toplumsal travmalar ve toplumsal baskılar “*psikotoplumsal travmalar*” ve “*psikotoplumsal baskılar*” olarak da adlandırılabilir. Psikotoplumsal travmalarla ilişkili birikimli kitlesel yas, bir kitlesel sabotaj tepkisi olarak uzun devirli psikotoplumsal baskılara, psikososyopolitik kutuplaşmalara, savaşımlara, terörizme ve soykırımlara transforme olur (deMause, 2005: 2; Öztürk, 2023b: 520). Travmalarını inkâr eden bireylerde ve toplumlarda hem yas süreci ertelenir hem de nötralize edilemeyen psikolojik acı, öfke ve şiddete dönüşür hatta “*kontrol etme açlığı*” ve “*yönetme obsesyonu*” ortaya çıkar. Kontrol etme açlığı ve yönetme obsesyonu hem bireylerin hem de toplumların birbirleri üzerinde baskı kurmasına, demokrasinin faşizme regrese olmasına ve tiranlığın hâkimiyet kazanmasına neden olur. Baskıcı sistemlerle yönetilen bireyler ve toplumlar, reviktimizasyon yaşantılarının etkisiyle psikotoplumsal entegrasyondan ne kadar uzaklaşırlarsa normal insanlardan ve topluluklardan o kadar nefret ederler hatta psikopatolojiyi kendi kendilerine norm yaparlar. Bir toplumsal dissosiyasyon dinamiği olarak asılsız ve gerçek dışı pervasif nefretin hüküm sürdüğü disfonksiyonel kitleler, fonksiyonel kitleleri acımasızca kınarlar. Travmatize topluluklarda ya da dissosiyatif toplumlarda bireyler pervasif nefretlerini, sembolik boyutta kötüleyiştiydikleri diğer insanları kontrol ederek ve yöneterek gidermek isterler hatta kendi özgürlüklerini “*gönüllü*” bir şekilde teslim ettikleri diktatörlerini kutsarlar (Öztürk, 2023a: 501).

Günümüzün kitlesel kontrol çağında baskıcı sistemler, öznelerin ve toplulukların göç sürecine kilitlenmelerine neden olmaktadır. Dünyanın bütün zamanlarındaki dünyanın bütün

disfonksiyonel ve dissiyeye bireylerinin travmatik yaşantıları, holistik bir eksen de hem psikososyopolitik kutuplaşmalara hem de toplumsal travmalara -savaşlara, terör ataklarına ve soykırımlara- transforme olur. İnsanlık tarihinden günümüze olan uzamda bireysel ve toplumsal kökenli “ardıl ya da değişken oranlı yinelenen şiddet olayları”, psikotoplumsal açıdan dissoanaliz yöntemiyle nötralize edilmedikçe, dünyanın bütün uluslarında kitlesel bilinç kontrolleri, kronik savaşlar, sömürgeci politikalar, dissiyojenik baskıcı sistemler, empati kesintili yanlış çocuk yetiştirme stilleri, görünürde normal aileler, disfonksiyonel nesiller, domine edici kişiler arası ilişkiler, psikopatolojik kitleler, itaat döngüleri ve fosilleşimsel göçler maksimal oranlarda varlanmaya devam edecektir (Öztürk, 2022a: 37; 2023c: 24). Savaşlar; görünürde kendi kontrollerini sağlamaya çalışan travmatize toplumlarda şiddet odaklı ve empati kesintili yanlış çocuk yetiştirme stillerinin hüküm sürmesinin psikotoplumsal bir katalizörü olarak hem “kuşaklarışı travma geçişi” ve “kuşaklarışı dissiyasyon aktarımı”na hem de bu ulusların baskıcı sistemler tarafından kontrol edilmelerine hatta yönetilmelerine neden olmaktadır. “Kuşaklarışı travma geçişi” ve “kuşaklarışı dissiyasyon aktarımı” sınırlar ötesi muazzam göçler yoluyla aşılmaya çalışılmaktadır. Dissoanalitik açıdan dünyanın bütün zamanlarındaki göçler; baskılar, savaşlar ve soykırımlar karşısında kitlelerin “itaatkâr psikotoplumsal mod”dan kurtuluş hatta kendileşme çabalarıdır (Öztürk, 2022b: 1376; 2023b: 318).

Savaş Travması, Soykırım Travması ve Belirsizlik Travması ile Göç Ederek Başedebilmek

İnsan kökenli psikotoplumsal örseleyici yaşantılar her koşulda “belirsizlik travmaları” ve geçici “kendilik yitimleri” ile karakterizedir. Dissoanalitik açıdan göç, doğal afetlerin, psikotoplumsal baskıların, süregelen savaşların ve katastrofik soykırımların ardışık varlanışıdır. Savaş ve terör olayları aslında disfonksiyonel toplum dinamiklerinin ayrılmaz parçalarıdır. Disfonksiyonel toplumların bireyleri, belirsizlik ve inkâr travması karşısında savaş yanlısı bir opresörün ya da bir diktatörün kontrolüne girerek genellikle kısa fazlı görünürde bir güven hissi yaşama ihtiyacı hissederler. Disfonksiyonel ilişki dinamikleri ve bağımlılık-bağımsızlık çatışmalarıyla hüküm süren baskı odaklı her toplumun travmatik hafızası, dissiyatif reaksiyonlarla kuşaklararası geçiş göstermekte ve bu kuşaklararası geçiş bir “belirsizlik kaosu” (*uncertainty chaos*) yaratmaktadır. Belirsizlik kaosu, tanımlanamadığı, kavranamadığı ve sonlandırılmadığı ya da nötralize edilemediği anlarda bireyler ve kitleler adına bir “belirsizlik travması” olarak yaşantılanmaya başlar. Öztürk’ün “Dissoanaliz Kuramı”na göre hem birbirine kuvvetle dönüşebilen identik psikotarihsel ve psikotoplumsal eksensel dissiyojen dinamikleri bulunan hem de yakın ya da uzun evreli ardışık holistik bir uzamda beraber varlanış gösteren savaşlar ve çocukluk çağı travmaları, göç serüvenindeki bu belirsizlik kaosunun belirsizlik travmasına dönüşmesinde en majör iki ajandır. Göç kendisinin varlanış göstermesini imkanı kılan “kesişimli ve bireşimli travmatik bileşenler”in toplamından hem çok daha fazla hem de çok daha kuşatıcıdır (Öztürk, 2022b: 1364). Savaş, terör ve göç olgusu arasındaki ilişki, her üç kavramın çok boyutlu olmasından dolayı bir hayli karmaşıktır (Derin, 2023: 134; Knudsen ve ark., 2013). Öztürk’e göre kronik savaşlar, terör olayları ve soykırımlarla ilişkili her türden şiddet içeren kitlesel çatışmalar sonucunda göç süreci “riskli psikotoplumsal yaşam deneyimi” olarak yapılanmaktadır ki aslında bu riskli psikotoplumsal yaşam deneyimi tümünden travmatiktir. Savaş travması, deneyimlenen kitlesel şiddet olaylarından bireylerin psikotoplumsal açıdan zarar görmesi karşısında hem savaşların kuşatıcı ruhsal etkilerinin hüküm sürmesi hem de bu etkilerin inkar edilmesi olarak tanımlanmaktadır. İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan savaşlar ve soykırımlar, bireyleri ve devletleri psikotoplumsal açıdan önemli ölçüde etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir ki savaş travmasının en uç noktası soykırımlardır (Öztürk, 2023b: 303; 2023c: 31).

Son yüz yılın en önemli teorisini olan psiktarihin kurucusu Lloyd deMause (deMause, 1997: 112; Öztürk, 2023c: 24), insanlık tarihinin çocuk istismarı ve hatta dissosiyasyon üzerine kurulu olduğunu 1970-2010 yılları arasında yürüttüğü uzun dönemli holistik araştırmalarla kanıtlayarak çalışmalarında travma ve dissosiyasyona hatta “toplumsal dissosiyasyon” a oldukça geniş bir yer vermiştir. Bir bilim ikonu olan Lloyd deMause insanlığın ve çocukluğun hüzünlü tarihini aktardığı “*The Psychogenic Theory of History*” başlıklı çığır açıcı teorisıyla hem psiktarih hem de psiktavmatoloji alanlarına kendi adını altın harflerle yazdırmıştır (deMause, 1997: 112). Modern psiktavmatolojinin duayeni olan Pierre Janet’in “*Psikolojik Analiz*” kuramı, bireysel ve toplumsal travmatik yaşantılar odaklı hem önleme stratejilerini hem de psikoterapi süreçlerini kendi içerisinde barındırmaktadır (Erim ve ark., 2022: 95). Lloyd deMause’a göre ulusların, refah odaklı toplumsal değişim dönemlerinden sonra savaşa girmelerinin ana sebebi büyüme paniğidir. “*Büyüme paniği*”; tarihte gelişimlerin, politik özgürlüklerin, bilim ve sanatın ivmelendiği devirlerde periyodik olarak deneyimlenir ki bu devirlerde uluslarda “*imajinatif düşmanlar*” yaratma ihtiyacı ortaya çıkar ve nihayetinde, herhangi bir dış gruba karşı paranoidleşilerek “*uğruna mücadele ederek görünürde ölmeye değer*” savaş ilan edilir. Yaratılan bu imajinatif düşmanlarla savaşa girilmesinin asıl sebebi ister bireyler ister toplumlar olsun dışa vurulan saldırganlık içgüdüleri hem seçilen nefret nesnelarini hem de kötü benliklerimizi ve konformist kişilik fragmanlarımızı hedef alır. Psiktarihe göre hem nefret nesnelarimiz hem imajinatif düşmanlarımız hem de kötü benliklerimiz ve konformist kişilik fragmanlarımız genellikle savunmasız ya da acizdirler (deMause, 2007: 27; Öztürk, 2020b: 4). deMause ve Öztürk, savaşların asıl motivasyonunun, bireylerin düşmanları öldürerek kendi yok farz ettikleri “*travmatize ve dissosiyasyon ruhunu geri kazanma çabası*” olduğunu önemle vurgular ancak “*savaşın asıl amacı hiçbir zaman yeni topraklar ele geçirmek değildir.*” (deMause, 2005: 4; Öztürk, 2020b: 20). Göç aracılığıyla yerinden edilmek çoğunlukla travmatik yaşantılara ve kayba gönderme yapsa da yeni yerleşim yerindeki yaşam koşullarıyla orantılı olarak kişinin başa çıkma kapasitesini, direncini ve hayat kalitesini artıran bir faktöre dönüşebileceği gibi savaştan kaçanların, geride kalanlardan daha iyi bir ruhsallığa erişeceğini garanti etmek de asla mümkün değildir (Phadera, 2021: 3).

Savaşları ve çocukluk çağı travmalarını önleme stratejileri geliştiren deMause ve Öztürk’ün kuvvetle vurguladığı üzere; disfonksiyonel uluslar adına, fonksiyonel ve entegre olan her yapılanma bir “*paranoid büyüme paniği*” ekseninde hem “*kitlesel konservatif sistem*” de maksimal ölçüde tehdit edici bir faktör olarak algılanmakta hem de “*kitlesel şiddet döngüleri*” nin psikososyopolitik kökenini oluşturmaktadır (deMause, 1997: 112; Öztürk, 2023b: 305). Kuşaklararası ya da kuşaklararası fosilleşim sürecinin hüküm sürdüğü bu regresif projeksiyonlarda fonksiyonel ve entegre olan kitlesel yapılanmalar, disfonksiyonel topluluklara veya toplumlara kendi travmalarını anımsattıkları için fonksiyonel ve entegre uluslara paranoidleşilerek hatta düşmancıl bir tutum geliştirilerek “*görünürde gerçek*” ya da haksız gerekçelerle savaş ve terör motivasyonları yaratılmaktadır. Kişiler arası iletişimlerin yanı sıra grup iletişimlerinde de kişilerin kendilerinde “*eşlenik varoluşları*” mevcut olan bir benzerliğin yok sayılarak hatta inkar edilerek bu benzerliğin “*hipotetik düşman imgesine*” yöneltilmesiyle deneyimlenen öfke ve nefretin başka bir bireye ya da bireylere aktarılmasıyla fonksiyon gören “*dissosiyatif yansıtımlı kimlik geçişi*” hem topluluk içerisindeki hem de topluluklar arasındaki persekütif iletişim ve osilatif etkileşim boyutları ile savaşların ve terörizmin ana savunma mekanizması şeklinde tanımlanmaktadır (Öztürk, 2022a: 29; 2022b: 1378). Savaşlar, terör saldırıları ve soykırımlar belirsizlik travmasını kendi içerisinde barındırmakta ve bu belirsizlik travması göç sürecine transforme olmaktadır. Dünyanın bütün zamanlarında ve dünyanın bütün topluluklarında bireyler ve toplumlar “*savaş travmaları*”, “*soykırım travmaları*” ve “*belirsizlik travmaları*” ile göç ederek baş edebilmeye çalışmaktadır (Öztürk, 2023b: 303; 2023c: 5).

Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi

Ülkeler arası savaşların ve çatışmaların travmatik doğası, bu toplumlardaki bireylerin ruhsal entegrasyonlarını kesintiye uğratmaktadır. Savaşlar; sevilen bireylerin kaybı, yaralanma, çatışmaların dehşetine tanık olma veya deneyimleme ile hayata yönelik varoluşsal bir tehditle mücadele etmenin sonucu olarak hem gruplar hem de özneler arasında hasetin hatta düşmanlığın gelişmesine sebep olmaktadır. Bireysel açıdan yaşantılanan travmatik bir olay, entegre benliğin dokusunda bir “yırtık” bırakabilmekte bu durum ise psişede keskin, ani ve derin bir yara olarak deneyimlenebilmektedir. Savaşlardan sonra dissosiyasyon gibi uyuma hizmet eden bir savunma mekanizması temel bir ajan olarak bireylerin aktüel hayata adapte olabilmelerini sağlamaktadır. Ancak bu toplumsal şiddet olayının sıklığı, süresi ve şiddeti arttıkça bireylerde travma ile ilişkili psikopatolojiler -dissosiyatif bozukluklar, somatoform bozukluklar ve travma sonrası stres bozukluğu- gelişebilmektedir. Majör psikolojik yansımaları olan toplumsal ayaklanmalar ve çatışmalardan sonra, ruhsal açıdan sağlıklı olan selfin devamlılığı kesintiye uğradığı için hem toplumsal hem de bireysel travmaların metabolize ve nötralize edilebilmesi sürecinde krizlere müdahale odaklı ve kısa dönemli “*travma merkezli psikoterapiler*” fundamental bir öncüllüğe sahiptir (Akcan ve Öztürk, 2018: 22; Martz ve Lindy, 2010: 27; Öztürk, 2021b: 631; Öztürk ve Ayhan, 2021: 136). Bir psikoloji ve felsefe dehası olarak ebeveyn kaynaklı çocuk istismarı üzerine eserler yazan psikanalist Alice Miller, çocukluk ve çocuk yetiştirme stilleriyle ilişkilendirilmeyen psikoterapi modellerinin er ya da geç yok olacağını belirtmektedir. Miller, terapistlerin, vakalarının çocukluk çağı travmalarına ve aileleri tarafından nasıl yetiştirildiklerine kilitlendikleri takdirde ruhsal sağaltımın bütünüyle gerçekleşeceğini ve bu pozitif yansımının sonraki nesillerde de kendini gösterebileceğini önemle vurgulamaktadır (Miller, 1985: 40). Şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stillerinin ruhsal izleriyle ilişkili örseleyici yaşantıların nötralize edilmesi odaklı “*travma merkezli psikoterapi yöntemleri*”, maruz kalınan olumsuz yaşam olayları esnasındaki ya da hemen sonrasındaki dissosiyatif reaksiyonlar karşısında öznenin “*sağlıklı tarafı*” ile aktüel hayatına olabildiğince fonksiyonel bir şekilde devam edebilmesini imkanı kılar (Öztürk, 2022a: 35).

246

Bölünmüş Toplular Distopyası, Pervasif Gelişimsel Göç ve Göç Dikotomisi

Süreğen baskılar ve süreğen özgürlükler hep aşırılıklarla karakterizedir. Süreğen baskıların ve süreğen özgürlüklerin primitif bir toplumsal yapılanmayı yarattığı her an “*savaş bağımlısı*” olan disfonksiyonel nesiller ve borderline topluluklarda, şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stilleri ve paranoid psikotoplumsal tutumlar kuvvetle varlanış göstermeye başlar (Öztürk ve Erdoğan, 2021: 1059). “*Öztürk’ün Dissoanaliz Kuramı*”, şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stilleri içerisinde saklanan travmatik yaşantıların uzun dönemli prediksyonlarının süreğen baskılar ve süreğen özgürlükler dualitesi karşısında savaşlar, terör eylemleri ve soykırımlarla eyleme vurulmaması adına etkin ve fonksiyonel psikotoplumsal temelli bir önleme stratejisidir (Öztürk, 2022a: 5). Dissoanaliz Kuramı, dünyanın bütün bölünmüş toplular distopyasında şiddet odaklı ve empati kesintili çocuk yetiştirme stilleriyle büyütülen her neslin travmatik yaşantılarını nötralize edemediğinden dolayı dissosiyatif savunmalar ile çoklu bilinç ve bellek sistemleri eşliğinde istismarcılarına bağlanarak hatta onlarla identifikasyon kurarak her türlü otorite figürü ile konformistçe ittifak yapmasının, psikotoplumsal bağlamda savaş, terör ve soykırım sarmallarının hem ana kaynağı hem de ana motivatörü olduğunu önemle vurgular (Derin, 2023: 310; Öztürk, 2022b: 1367). Günümüz psikoloji ve psikiyatri akademisinde insan kökenli hem bireysel hem de toplumsal travmalar; özellikle savaş, terör ve soykırım travmaları üzerine olan kuramların veya ekollerin ya geçerliliğini yitirmesi ya da bu kavramlara dair kitlesel farkındalığın sağlanmasında yetersiz kalması, kısa ve uzun dönemli çocukluk çağı travmalarına, savaşlara, teröre ve soykırımlara dair etkin önleme stratejilerini ve fonksiyonel psikoterapi modellerini kendi içerisinde barındıran dissoanalizin varlanış göstermesinin etken ajanı olmuştur (Öztürk, 2023b: 312).

Dissoanalitik ekole göre insanlık tarihinde baskıcı sistemler ya da dominant iktidarlar, genellikle dissosiyeye olmuş ya da kutuplaşmış toplumlar tarafından gelişim odaklı yeni bir kitle yaratabilmek amacıyla bir iç savaş çıkartılarak veya bir terör atağı yaratılarak yıkılmaktadırlar hatta bu baskıcı sistemlere ve dominant liderlere dair mutlak farkındalığı olan özneler “*pervasif gelişimsel göç*” odağına kaymaktadır (Öztürk, 2022b: 1368). Dissoanalitik açıdan savaş ve terörizm, baskıcı rejimlere ve dominant liderlere karşı geliştirilen bir “*dissosiyatif kitlesel sabotaj tepkisi*” dir ki dünya üzerinde adil bir sistem varlanmadıkça bu katastrofik eylemler maalesef ki çoklu ulusları kendi kapsamına alarak kuşatıcı bir şekilde genişleyecektir (Öztürk, 2023c: 24; Öztürk ve Derin, 2023: 40). Bu bağlamda yeniden farklı bir şekilde vurgulanmak istendiği üzere; insan kökenli bireysel travmatik yaşantılar savaş ve terör gibi toplumsal travmatik yaşantılara, insan kökenli toplumsal travmatik yaşantılar ise, istismar ve ihmal gibi bireysel travmatik yaşantılara transforme olmakta hatta bütüncül bir eksende ve kuşaklaraşırı bir erimde her iki bileşen hem birbirinden beslenmekte hem de birbirine dönüşebilmektedir ki bu “*hüzünlü dilemma osilasyonu*”, kronik bireysel ve toplumsal travmatik yaşantılar ile dissosiyatif deneyim döngülerinin ta kendisidir (Öztürk, 2022b: 1365). Bireysel kökenli çocukluk çağı travmaları ile toplumsal kökenli katastrofik savaşlar ve terör saldırıları ardılında gelişen dissosiyatif yaşantıların varlığını gösterdiği göçmen öznelerde, yoğun bir uyum arayışı ve optimal denge özlemi hüküm sürmektedir (Derin, 2023: 311; Öztürk, 2023b: 305). Kendilerini idealleştirilmiş bir “*psikotoplumsal kitle*” olarak gören dominant topluluklar, benimsedikleri kendi grubu dışındaki kötüleyişirdikleri özneleri kirli primitif söylemlerle betimlerler hatta onları “*zorlamalı göç*” sürecine kaydırırlar (Derin, 2020: 48; Öztürk, 2023b: 310). Kronik çocukluk çağı travmaları ve şiddet odaklı yanlış çocuk yetiştirme stilleri kadar psikotoplumsal baskılar, katastrofik savaşlar ve terör saldırıları da bireylerin ruhsal entegrasyonlarına darbe vurur: “*Travmatik Milat*”! Travmatik milat aracılığıyla travmatize bireylerin bilinçleri, bellekleri ve kimlikleri kesintiye uğrar hatta birbirine dışsal yönelimde kendi psikojen parçalarına ayrılır; Öztürk bu dissosiyojen deneyimi, “*travma dikotomisi*” olarak tanımlar. Dissoanalitik açıdan travma dikotomisini deneyimleyen bireylerin ve toplumların yaşamları, travmadan önceki ve sonraki parçalar olmak üzere dualleşir ki göçmenler adına yaşantılanan “*göç öncesi faz*” ile “*göç sonrası faz*”, “*göç dikotomisi*”nin ve yeni bir kaderin ya da farklı bir yaşam örgütlenmesinin ta kendisidir (Öztürk, 2022b: 1370; 2023a: 512)!

Sonuç

Modern dünyanın küreselleşmeyle birlikte geçirdiği psikososyopolitik dönüşüm, “*risk toplumlari*”ni ve “*belirsizlik travmaları*”ni net bir şekilde ortaya çıkarmış hatta adeta bütün ülkelerde “*güven*”, ivedilikle tesis edilmesi gereken temel zorundalık haline gelmiştir. Güven konusunu psikotoplumsal açıdan değerlendirmek savaşları ve terör eylemleriyle ilgili kitlesel saldırıların sonuçlarını iyi analiz edebilmek için önemli bir gerekliliktir. Travmaların subjektif olarak sindirilmesinde ve metabolize ya da nötralize edilmesinde bireyin çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine kadar getirdiği güvenli bağlanma paternleri ve kendiliğın entegratif fonksiyonları, “*psikotoplumsal katalizör*” olarak devreye girmekte ve göç sürecindeki belirsizlik travmalarının özne tarafından daha kolay yönetilebilmesine katkı sağlamaktadır (Fonagy ve Allison, 2014: 372; Öztürk, 2023c: 19). Bu eksende savaşlardan ve terör saldırılarından sonra bireysel ve toplumsal açıdan “*güveni*” yeniden tesis edebilmek hem bireysel psikopatolojilerin oluşmasına karşı koruyucu bir rol oynamakta hem de toplumdaki korku kültürünün ve kaotik ortamın kısa sürede ortadan kalkmasını imkânlı kılmaktadır. Ancak, travmatize bireylerin ve toplumların dissoanalizleri gerçekleştirilemediği sürece hiçbir ulus, şiddet odaklı borderline bileşenlerinden kurtulamaz; kendileşme temelli hem entegratif hem de fonksiyonel bir yaşam örgütlenmesine sahip olamaz (Öztürk, 2022b: 1383). Öztürk’ün modern psikotraumatojoloji paradigmaları ve modaliteleri ekseninde geliştirdiği “*kendileşme*” temelli “*dissoanaliz kuramı*”, öz bir tanımla “*psikotoplumsal*

Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarışı Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi

terapi”nin ta kendisidir ki dissoanalizin esas amacı, empati, gelişim ve barış odaklı entegratif bireylerin, toplumların hatta ulusların tüm dünyada maksimal oranda hüküm sürmelerini sağlamaktır (Öztürk, 2022a: 37; 2022b: 1360)! Empati kesintili yanlış çocuk yetiştirme stillerinin ve disfonksiyonel aile dinamiklerinin içerisinde saklanan, “kuşaklarışı dissosiyasyon aktarımı” hatta “kuşaklarışı şiddet geçişi”nin taşıyıcı temel bileşeni olarak işlev gören çocukluk çağı travmalarıyla yakından ilişkili dünyanın her ulusunda maksimal oranlarda deneyimlenebilme ihtimali yüksek bütün psikotoplumsal açmazlar; savaş, terör ve soykırımlar, “dissoanaliz kuramı” yani “psikokomünal terapi” aracılığıyla ivedilikle sonlandırılmalıdır (Öztürk, 2022b: 1381; 2023b: 303).

Dissoanaliz kuramı, dünyanın bütün uluslarında ya da toplumlarında şiddetten uzak gelişim odaklı bir kitle yaratabilmenin tamamen empatik ve doğru çocuk yetiştirme stiline: “Doğal ve Rehber Ebeveynlik Stili” uygulanabilmesiyle mümkün olacağını önemle vurgular (Öztürk, 2021a: 36; 2022d: 900). Dissoanalitik ekol ile eşlenik olan modern psikotravmatoloji, “kuşaklarışı travma geçişi”, “kuşaklarışı dissosiyasyon aktarımı” ve “kuşaklarışı psikopatoloji aktarımı” yaşantıları kadar “kuşaklarışı travma geçişi”, “kuşaklarışı göç travması aktarımı”, “kuşaklarışı dissosiyasyon aktarımı” ve “kuşaklarışı psikopatoloji aktarımı” yaşantılarını da kapsama alanına alarak ilerleyişine hızla devam etmektedir. “Klinik psikoloji, psikiyatri ve psikotarih disiplinlerinin travma ve dissosiyasyon paradigmatları ile eşlenik temel ilkeleri ve temel bileşenleri bulunan modern psikotravmatoloji; travmatik olaylarla ilişkili hem bireylerin hem de kitlelerin psikotoplumsal yönelimli dissosiyojen tepkilerine, kuşaklarışı ve kuşaklarışı psikopatoloji aktarımlarını önleme stratejilerine ve travma merkezli psikoterapi modellerine odaklanan psikolojinin klinik yönelimli ana çalışma alanıdır.” (Öztürk, 2021b: 631; 2022c: 41). Sosyo-kültürel süreçlerin bireyden topluma hızla etkileşim gösterdiği “göç” fenomeninde majör bir oranda karşılaşılan “bireşimli travmatik yaşantılar” ve “dissosiyatif reaksiyonlar”, göçmenlerin sıklıkla deneyimledikleri psikolojik açmazlara eşlik etmektedir. Göç sürecindeki kültür şokları, sağlık ve eğitim hizmetlerinde yaşanan eksiklikler, kayıplar ve çalışma izninin olmaması ya da bu izni almada yaşanan zorluklar gibi birçok sorun, göçmenler tarafından “travmatik yaşantı” olarak algılanabilmekte ya da hissedilebilmektedir. Bireylerin ruhsal bütünlükleri üzerinde öncül bir faktör olan travma ile ilişkili dissosiyasyon ya da travmatik dissosiyasyon, bölünmeden ziyade kuvvetli bir entegrasyon isteğinin ve bu doğrultuda gerçekleştirilen psikojen mücadelenin ta kendisidir! Göç sürecinde entegre olma isteği olarak varlık gösteren “travmatik dissosiyasyon” a yönelik mücadelenin başarıyla tamamlanmasındaki temel ajan “sosyal entegrasyon”dur (Öztürk ve Derin, 2023: 47).

Göç ederek ileri bir kültürel yapıya adeta sığınan bazı bireyler, savunmacı bir şekilde kendi kültürlerinden uzaklaşabilir, etnik bağlarını reddedebilir, aileleriyle ilişkilerini kesebilir ve ana akım kültürdeki kariyerlerinde başarılı olabilirler ancak aynı etnik gruptan insanlarla temas kurmaktan kaçınabilirler ki bu kültürel kaçınma, “kültürel dissosiyasyon” olarak kavramsallaşmaktadır. Travmatik kültürel bir yapıdan ileri bir kültürel yapıya göç eden öznelerin asimilasyon deneyimleri ve kimlik entegrasyonları, travmatik etnik kimliklerinin olması nedeniyle oldukça karmaşıktır (Yi, 2014: 37). Günümüzde göçmenler ve göç edilen ulus için en kısa sürede gerçekleşmesi birincil öneme sahip dinamik bir süreç olan sosyal entegrasyon kapsamında toplumsal düzenin optimal düzeyde işleyebilmesi adına bütünleştirici politikalar ve stratejiler geliştirilmelidir. Toplumdan dışlanma ve kültürel yanlış anlama/anlaşılma, göçmenlerin fiziksel ve ruhsal açıdan tam bir iyileşme göstermelerine engel olan temel öğeler olup özellikle bu disfonksiyonel tutum ve davranışlar, göçmenlerin geldikleri ülkedeki sosyal entegrasyonlarını sağlamalarına ket vurmaktadır. Dissoanalitik ekole göre toplumsal şiddet olaylarından kaçmak ya da uzaklaşmak üzere ülkelerini değiştirmek durumunda kalan göçmenler, hem ulaştıkları yeni ülkenin kültür ve normlarıyla ilişkili

olan “sosyal entegrasyon” ve “kimlik yitimi” sorunlarını deneyimlemekte hem de dissosiyatif bozukluklar, travma sonrası stres bozukluğu ve somatoform bozukluklar gibi olumsuz yaşam olaylarıyla karakterize psikiyatrik hastalıklar geliştirebilmektedir (Deniz ve Derin, 2022: 70; Öztürk, 2022b: 1383; Öztürk ve Derin, 2023: 46). Disfonksiyonel aile dinamiklerinin ve disfonksiyonel nesillerin görmezlikten gelinen ya da inkar edilen her dissosiyojen devinimi, kuşaklararası travma geçişi ile kuşaklararası psikopatoloji aktarımına neden olur ki bu dissosiyojen devinimler, yanlış çocuk yetiştirme stillerinden beslenen çocukluk çağı travmalarından savaşımlara kadar uzanan bütün kümülatif “psikotoplumsal uyumsuzlukları”, “psikososyopolitik travmalarla ilişkili gelişimsel göçleri” ve “psikotoplumsal konformizmleri” hatta “psikotoplumsal sabotajları” net bir kesinlikle açıklar (Öztürk, 2022a: 37; 2023a: 519). Savaşlar ve terör olayları gibi toplumda kaos ve anomi ortamının ortaya çıkmasına sebep olan dissosiyojen olaylardan sonra travma terapistlerine ve dissoanalistlere bireysel ve toplumsal stabilizeyi geri kazanmak hususunda önemli misyonlar düşmektedir (Öztürk, 2022a: 37) Özellikle toplum destek merkezleri ve bireysel bazda çalışan ruh sağlığı profesyonelleri ortak karar vererek krize müdahale ekseninde planlamalar yapmalıdır. Toplumun minimum olumsuz sonuç ile bu tarz terör eylemlerini yönetebilmeleri için söz konusu eylemlere direkt olarak maruz kalanların yanı sıra dolaylı olarak etkilenen kesimi de hedefleyerek mağdurların “viktimizasyonu” yöneliminde krize müdahale programları ve sürdürülebilir psikoterapi hizmetleri gerçekleştirilmelidir (Ciottono, 2016: 395). Krize müdahale temelinde yapılacak etkin çalışmalarda hem maddi hem de manevi destek eş zamanlı olarak gerçekleştirilmelidir. Akut dönemde sunulan profesyonel psikolojik destek, mağdurların olay karşısında kendilerini suçlamalarını ya da bu tip travmatik olayların başlarına geldiklerini hak ettiklerine yönelik geliştirdikleri bilişsel çarpıtmaların ortaya çıkmasını önemli ölçüde azaltabilmektedir (Öztürk ve Derin, 2020: 205). Bu ekseninde hazırlanan kamu destek hizmetleri, toplumdaki güvenlik sorunlarına ve medya aracılığıyla yayılan zayıflık ve çaresizlik algısına odaklanarak, bireyin gündelik hayatındaki uyumsal doğal ritüellerini optimal seviyede yapmalarını hedeflemektedir. Bireysel ya da kitlesel travmalardan sonra her zaman olumsuz sonuçlar doğmamakta hatta birey yaşadığı örseleyici olayları muhakeme ederek “travma sonrası büyüme” de deneyimleyebilmektedir (Ciottono, 2016: 398).

Dissoanaliz kuramı, travmatik yaşantıların objektif boyutlarından öte sadece subjektif boyutlarının kültürle ilişkili olduğunu önemle vurgular. Dissoanaliz kuramına göre, travmatik yaşantıların objektif boyutlarını psikiyatrik tanılar ve eştanılar oluştururken travmatik yaşantıların subjektif boyutlarını ise, bu örseleyici yaşam deneyimlerinin nötrale ya da metabolize edilmesi süreçleri oluşturmaktadır (Öztürk, 2022b: 1382). Savaşlar ve terör olayları gibi geniş bir kitleyi hedefleyen şiddeti büyük saldırılardan sonra toplum destek merkezlerindeki ruh sağlığı profesyonelleri sadece bireylerin psikopatolojilerine odaklanmaz hatta onlar travmanın geliştirici ve pozitif yanlarına odaklanarak öznelere hem travmalarını proses etmelerine hem de travma sonrası büyüme deneyimlemelerine destek olmaktadır (Ciottono, 2016: 397; Öztürk, 2023c: 1). Dissoanalizin teorik ve klinik örüntüsü çerçevesinde modern psikotarih ve psikotravmatoloji paradigmalarının yapılandırılması, dissoanalistlerin “barış elçileri”, “krize müdahale uzmanları” ve “psikotoplumsal travma profesyonelleri” olarak devreye girmelerini imkanı kılmaktadır (Öztürk, 2023b: 317). Bireylerin, ailelerin ve bütün toplulukların evlerinden ve topraklarından çıkarılmasını içeren hatta reviktimizasyon döngüleriyle karakterize olan zorlayıcı ya da zorunlu göç deneyimleri; işkence, silahlı çatışma, toplumsal şiddet ve diğer insan hakları ihlallerinin psikotoplumsal açıdan en yıkıcı sonuçlarından birisidir (Shultz ve ark., 2014: 475). Gerçekliğin inkarının kendiliğinden sentetik fonksiyonlarını olumsuz yönde etkilemesi sebebiyle dominant liderler ve vandalist toplumlar, gestalti hem tam ve net olarak algılayamaz hem de karşı tarafta bulunan birey ve/veya grupta gelişen kronik ruhsal acıya hatta bireşimli yasa asla empati kuramaz (Öztürk, 2022a: 27)! Göçler ve toplumsal şiddet olayları ile ilişkili kitlesel psikopatolojiler; “kuşaklararası gelişim” ile negatif; “kuşaklararası travma geçişi”, “kuşaklararası dissosiyasyon aktarımı” ve “kuşaklararası

Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarını Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel Göçün Dissoanalizi

psikopatoloji aktarımı” olmak üzere üç ana bileşenden meydana gelen “kuşaklararası fosilleşim” ile ise pozitif bir ilişki göstermektedir (Öztürk, 2021a: 36; Öztürk ve Erdoğan, 2021: 1065). Baskı, savaş, terör ve soykırımlarla ilişkili insan kökenli kitlesel travmatik yaşantıların temel etiyolojik unsurları olan disfonksiyonel aile dinamikleri ile karakterize kuşaklararası travma geçişleri, kuşaklararası dissosiyasyon aktarımları ve kuşaklararası psikopatoloji aktarımları, ancak ve ancak optimal özgürlük ve kendileşme odaklı “dissosiyatif devrimler” ve “gelişimsel göçler” aracılığıyla ortadan kaldırılabılır (Öztürk, 2022a: 22; 2022b: 1375). Dünyanın bütün ülkelerinde göç eden yüzlerce kişiden bir kısmı travmatik yaşantılarını ve dissosiyatif reaksiyonlarını geçmişinde ya da o anda bulunduğu yerde bırakarak hem kendi hem de insanlık tarihinin psikotoplumsal gelişimi adına elbette ki majör adımlar atacaktadırlar (Öztürk, 2023c: 5). Her insan, her topluluk ve her ulus adına yeni bir kaderin inşaa edildiği “gelişimsel göç” deneyimlerinde empatik, sağduyulu ve yaratıcı özneler ile kitleler; psikotoplumsal bilinç alyansını yaşantılayabilmeleri koşuluyla uzun soluklu orijinal bir yenileşim ve barış odağında “kuşaklararası varlanış” hatta “kuşaklararası gelişim” gösterebilirler (Öztürk, 2023b: 1375).

Kaynakça

250

- Akcan, G. ve Öztürk, E. (2018). Dissosiyatif temel belirtiler ve temel psikoterapötik yaklaşımlar. E. Öztürk (Ed.), *Ruhsal Travma ve dissosiyasyon* (s. 20-30) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Crouthamel, J. ve Leese, C. (2017). Introduction. J. Crouthamel ve C. Leese (Ed.), *Psychological trauma and the legacies of the first world war* (s.1-22) içinde. Palgrave Macmillan.
- Ciottono, R. A. (2016). The psychology of terrorism. R. A. Ciottono (Ed.), *Ciottono's disaster medicine* (s. 395-402) içinde. Elsevier.
- Çiydem, E., Bilgin, H. ve Öztürk, E. (2023). Investigation of the effect of childhood traumas on mental health and family functionality in context of intergeneration line. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 40(5), 1-18.
- Çiydem, E., Öztürk, E., Usta, O. ve Derin, G. (2023) The mediating role of resilience and perceived stress in the relationship between childhood traumas and depression in young adults. *Medicine Science*, 12(3), 730-736.
- deMause, L. (1997). The psychogenic theory of history. *The Journal of Psychohistory*, 25(2), 112.
- deMause, L. (2005). Peace counseling: A new profession. *The Journal of Psychohistory*. 33, 2-16.
- deMause, L. (2007). The killer motherland. *The Journal of Psychohistory*, 34(4), 27.
- Deniz, M. E. ve Derin, G. (2022). Travma sonrası stres bozukluğu ve dissosiyatif bozukluklar: Psikotravmatolojik ve bütüncül bir yaklaşım. E. Öztürk (Ed.). *Psikotravmatoloji* (s. 70-78) içinde. Türkiye Klinikleri.

- Derin, G. (2023). *Modern psikotravmatoloji ve dissoanaliz kuramı perspektifinden malul savaş ve malul terör gazilerinde aile dinamikleri ve psikopatolojik belirtiler: Kuşaklararası travma geçişi ve kuşaklararası dissosiyasyon aktarımı*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı.
- Derin, G. (2020). Travma ve göç: Bir gözden geçirme. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 5(2), 46-55.
- Elovitz, P. H. (2002). Children, childhood, and childrearing dilemmas. *Clio's Psyche*, 9(1), 1-6.
- Erdoğan, B. ve Çakmak, D. (2023). Savaş ve yas. E. Öztürk (Ed.), *Savaş psikolojisi* (s. 52-57) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Erim, O. S., Erdoğan, B. ve Doğangün, B. (2022). Psikotravmatolojinin duayeni Pierre Janet ve psikolojik analiz yöntemi. E. Öztürk (Ed.), *Psikotravmatoloji* (s. 95-101) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Fonagy, P. ve Allison, E. (2014). The role of mentalizing and epistemic trust in the therapeutic relationship. *Psychotherapy*, 51(3), 372.
- Foster, R. P. (2001). When immigration is trauma: Guidelines for the individual and family clinician. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71(2), 153-170.
- Freyd, J. J. (1994). Betrayal trauma: Traumatic amnesia as an adaptive response to childhood abuse. *Ethics & Behavior*, 4(4), 307-329.
- Giddens, A. ve Sutton, P. W. (2016). *Sosyolojide temel kavramlar* (3. baskı). (A. Esgin, Çev.). Phoenix Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 2014).
- Gün, Z. ve Bayraktar, F. (2008). Türkiye'de iç göçün ergenlerin uyumundaki rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(2), 167-176.
- Kellerman, N. P. (2001). Psychopathology in children of Holocaust survivors: A review of the research literature. *Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences*, 38, 36-46.
- Knudsen, A. J., Strand, A. ve Paasche, E. (2013). War and migration. *The encyclopedia of global human migration*.
- Martz, E. (2010). Why war? Fear is the mother of violence. E. Martz (Ed.), *Trauma rehabilitation after war and conflict* (s. 1-26) içinde. Springer.
- Martz, E. ve Lindy, J. (2010). Exploring the trauma membrane concept. *Trauma rehabilitation after war and conflict: Community and individual perspectives*, 27-54.
- Miller, A. (1985). *Thou shalt not be aware: Society's betrayal of the child*. Macmillan.
- Oral, G., Dabanlıoğlu, S. S. ve Demircan, T. (2015). "Yerinden olmak", "kimliğinden olmak" mı?: Göçün kimlik üzerine etkileri, "nesilden nesle intikal" ve mülteciler hukuku üzerine. S. Koç, M. Can ve N. Arıcan (Ed.), *Savaş, mültecilik ve felaket kurbanlarının kimliklendirilmesi* (s. 63-83) içinde. Ege Basım.
- Öztürk, E. (2020a). *Travma ve dissosiyasyon: Psikotravmatoloji temel kitabı*. (2. Baskı). Nobel Tıp Kitapevi.
- Öztürk, E. (2020b). Psikotarih, travma ve dissosiyasyon: Çocukluk çağı travmaları, savaşlar ve dissosiyasyonun anamnezi. E. Öztürk (Ed.), *Psikotarih* (s. 1-21) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Öztürk, E. (2021a). Disfonksiyonel aile modellerinden fonksiyonel aile modeline: "Doğal ve rehber ebeveynlik stili". E. Öztürk (Ed.), *Aile psikopatolojisi* (s. 1-39) içinde. Türkiye Klinikleri.

**Göç Psikolojisi ve Göç Travması: Sınırlarını Bir Yaşam Deneyimi Olarak Gelişimsel
Göçün Dissoanalizi**

- Öztürk, E. (2021b). Trauma based alliance model therapy. *Medicine Science*, 10(2), 631-650.
- Öztürk, E. (2022a). Dissoanaliz ve psikotoplumsal bilinç alyansı kuramı inkar travması ve dissosiyatif yansıtımlı kimlik geçişi. E. Öztürk (Ed.), *Psikotravmatoloji* (s. 1-40) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Öztürk, E. (2022b). Dissoanalysis as a modern psychotraumatology theory: Denial trauma and mass dissociation versus dissociative revolution and psychocommunal therapy. *Medicine Science*, 11(3), 1359-1385.
- Öztürk, E. (2022c). Modern psikotravmatoloji ve dissosiyasyon teorileri. E. Öztürk (Ed.), *Psikotravmatoloji* (s. 41-49) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Öztürk, E. (2022d). Dysfunctional generations versus natural and guiding parenting style: Intergenerational transmission of trauma and intergenerational transfer of psychopathology as dissociogenic agents. *Medicine Science*, 11(2), 886-904.
- Öztürk, E. (2023a). Shared dissociative identity disorder and defector alter personality: Controlled human syndrome and the objectification trap phenomenon as a gaslighting form based on dissociative narcissism from the perspective of dissoanalysis theory and dissoanalytic psychohistory. *Medicine Science*, 12(2), 495-521.
- Öztürk, E. (2023b). Dissoanalytic psychohistory: Dissoanalysis of the traumatic history of humanity and the construction of a new societal reality. *Medicine Science*, 12(1), 303-318.
- Öztürk, E. (2023c). Dissoanalitik psikotarih: Soykırımların, baskıların, çocuk istismarlarının ve savaş travmalarının dissoanalizi. E. Öztürk (Ed.), *Savaş psikolojisi* (s. 1-35) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Öztürk, E. ve Ayhan, H. (2021). Psikoterapinin temel ilkeleri ve temel bileşenleri. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 1(6), 136-158.
- Öztürk, E. ve Derin, G. (2020a). Psikotravmatoloji. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 6(2), 181-214.
- Öztürk, E. ve Derin, G. (2023). Dissoanaliz kuramı açısından savaş psikolojisi ve göç travması: Savaş kökenli kuşaklararası travma geçişi ve kuşaklararası psikopatoloji aktarımı. E. Öztürk (Ed.), *Savaş psikolojisi* (s. 36-51) içinde. Türkiye Klinikleri.
- Öztürk, E. ve Erdoğan, B. (2021). Dissociogenic components of oppression and obedience in regards to psychotraumatology and psychohistory. *Medicine Science*, 10(3), 1059-1068.
- Öztürk, E., Erdoğan, B. ve Çalıcı, C. (2019). Göçmenler ve göç süreci: Psikotravmatolojik bir değerlendirme. H. Sakız ve H. Apak (Ed.), *Türkiye’de göçmen kapsayıcılığı: Sorundan fırsata dönüşüm önerileri* (s. 213-226) içinde. Pegem Akademi.
- Öztürk, E. ve Şar, V. (2008). Somatization as a predictor of suicidal ideation in dissociative disorders. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 62(6), 662-668.
- Parens, H. (2014). *War is not inevitable: On the psychology of war and aggression*. Lexington Books.
- Phadera, L. (2021). Unfortunate moms and unfortunate children: Impact of the nepali civil war on women's stature and Intergenerational health. *Journal of Health Economics*, 76, 102410.
- Shultz, J. M., Garfin, D. R., Espinel, Z., Araya, R., Oquendo, M. A., Wainberg, M. L., Chaskel, R., Gaviria, S. L., Ordóñez, A. E., Espinola, M., Wilson, F. E., García, N. M., Gómez A. M., Yanira Garcia-Barcena, C., Verdelli, H. ve Neria, Y. (2014). Internally displaced “victims of

- armed conflict” in Colombia: The trajectory and trauma signature of forced migration. *Current Psychiatry Reports*, 16(10), 475.
- Şar, V. ve Öztürk, E. (2016). Stimulus deprivation and overstimulation as dissociogenic agents in postmodern oppressive societies. *Global Perspectives on Dissociative Disorders*, 18-32.
- Şentürk, Ü. (2019). Göçmenlik ve sosyal politika. H. Sakız ve H. Apak (Ed.), *Türkiye’de göçmen kapsayıcılığı: Sorundan fırsata dönüşüm önerileri* (s. 17-46) içinde. Pegem Akademi.
- Yazıcı, M. (2019). Bir toplumsal yapı değişim dinamiği olarak göçler ve göçmenler. H. Sakız ve H. Apak (Ed.), *Türkiye’de göçmen kapsayıcılığı: Sorundan fırsata dönüşüm önerileri* (s. 71-98) içinde. Pegem Akademi.
- Yi, K. (2014). From no name woman to birth of integrated identity: Trauma-based cultural dissociation in immigrant women and creative integration. *Psychoanalytic Dialogues*, 24(1), 37-45.
- Wirtgen, W. (2009). Traumatisierte flüchtlinge: Psychische probleme bleiben meist unerkant. *Deutsches Arzteblatt-Artzliche Mitteilungen-Ausgabe B*, 106(49), 2115.

Sâmiri'nin Buzağısı Kitap İncelmesi

Samiri's Calf Book Review

Mehmet Yılmaz

*Mardin Artuklu Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi
Mardin Artuklu University, Graduate Student
yilmaz2538@hotmail.com*

Article Information/Makale Bilgisi

Makale Türü / Article Types: Kitap Tanıtımı/Book Review

Received/Geliş Tarihi: 28 Ekim 2023 / 28 October 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 7 Aralık 2023 / 7 December 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 Aralık 2023 / 29 December 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: Aralık / December

Cite as/Atıf: Yılmaz, M. (2023). Sâmirî'nin Buzağısı Kitap İncelemesi [*Sâmiri'nin Buzağısı* kitabının eleştirisi, Y. Meral]. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 254-256. DOI:10.28981/hikmet.1338736

Yılmaz, M. (2023). Samiri's Calf Book Review [Review of Samiri's Calf book, Y. Meral]. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 254-256. DOI:10.28981/hikmet.1338736

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu Üniversitesi

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Mehmet Yılmaz).

Copyright&License/Telif Hakkı&Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Sâmirî'nin Buzağısı Kitap İncelemesi

Mehmet YILMAZ

Sâmirî'nin Buzağısı

Yasin Meral

Ankara, Ankara Okulu Yayınları, Eylül 2021, 159 s, ISBN: 978-605-9281-79-9

Yahudi ve Müslümanlar Tevrat ve Kur'an'da anlatılan olaylar bağlamında birçok tartışmaya girmişlerdir. Bu kitapta, iki kadim dinin birbiriyle tartıştığı konulardan biri olan Samirî'nin Buzağısı meselesi ele alınmıştır. Bilindiği üzere İsrailoğulları Hz. Yusuf döneminde Mısır'a gitmiş ve Hz. Yusuf'un siyasi konumu sayesinde orada bir süre refah içerisinde yaşamışlardır. Fakat yönetimin değişmesiyle birlikte Mısır'da İsrailoğulları çok sıkıntılı zamanlar geçirmeye başlamışlardır. İşte burada devreye Hz. Musa ve kardeşi Hz. Harun girip onları Firavun'un zulmünden kurtarmıştır. İsrailoğulları Mısır'dan çıkıp Sina Çölü'ne geldiklerinde Hz. Musa Tur Dağı'na vahiy almaya gitmiş ve işte o zaman Samirî'nin Buzağısı'na tapınma olayı söz konusu olmuştur. Yazarın, kitabın amacı olarak belirlediği kısım da işte burasıdır. Zira Tevrat'a göre buzağıyı Harun, Kur'an'a göre ise Samirî yapmıştır. Ayrıca buzağının hangi malzemelerden yapıldığı, canlı olup olmadığı, ona tapanlara nasıl bir ceza verildiği hususları da hem Tevrat hem de Kur'an eksenli; Antik Mısır kaynakları da göz önünde bulundurularak tartışılmıştır. Yazar, gereksiz polemiklere hiç girmeden, çok yönlü bir bakış açısıyla konuyu ele almıştır.

Hâlen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda çalışmalarını yürüten Yasin Meral, daha çok Müslüman - Yahudi ilişkileri konusunda eserler vermiştir. Bu bağlamda bir süre Kudüs İbrani Üniversitesi'nde de bulunan yazar, Yahudi Geleneğinde Kur'an, Reddiye Geleneği, İbni Meymun'un Eserlerinde İslam ve Müslümanlar gibi çalışmalar yapmıştır. Yazarın bu kitabı da uzman olduğu alan bağlamında kaleme aldığı bir başka eseridir.

Yahudilik ve İslamiyet, temelinde tevhit, sadece tek Allah'a kulluk ve ahlâk ilkelerini barındıran aynı dinî geleneğin iki farklı versiyonudur. Bu farklılığın temelinde tarihsel süreç ve müdahaleler ile Yahudilik dininin tevhidî gelenekten uzaklaşması yatmaktadır. İslam açısından bakıldığında Yahudilik, Allah tarafından gönderilen bir din, Yahudiler ise başta Tevrat olmak üzere, ilahî kitapların ve İbrahim, Musa, Davut ve Süleyman gibi peygamberlerin tebliğine muhatap olmuş bir topluluktur. İslam hem onlara gönderilen kutsal kitapları hem de peygamberleri tasdik etmekle birlikte Yahudilerin çeşitli şekillerde bu tevhidî geleneği tahrife uğrattığını öne sürmektedir. Buna rağmen Kur'an, Yahudileri, dini inkâr eden kâfir ve müşrik gibi gruplardan ayrı tutarak Ehl-i Kitap nitelemesiyle muhatap almaktadır.

Yahudilere gelince, onlara göre Hz. Muhammed peygamberlik iddiasında bulunan bir yalancıdır; Kur'an ise Tevrat taklit edilerek oluşturulan sahte bir kutsal metindir. Kur'an'da anlatılan kıssalar ile Tevrat'taki olayların benzerliği Yahudileri bu tutuma itmiştir. Oysa Kur'an, tarihî olayları aktarırken çekincesiz bir şekilde Tevrat'a atıf yapmakta ve kendisinin bu geleneğin tasdik edicisi olduğunu belirtmektedir.

Kitabın başında, eserle ilgili metodoloji ve prensiplere değinen yazar, özellikle kaynak kullanımı konusunda önemli görüşler ortaya koymuştur. Ona göre Samirî'nin Buzağısı meselesi söz konusu olduğunda hem İsrailoğulları kaynakları (İsrailiyyat) hem de Antik Mısır kaynakları göz önünde bulundurulmalıdır. Yazar burada her iki kaynağın da ilmî delil olarak değerine işaret etmekte ve ön yargılı yaklaşımlardan kurtulmak gerektiğini dile getirmektedir. Hatta Antik Mısır'ın tefsir kaynağı olarak kullanılmasının gerekliliğine de değinmektedir.

Kitabın giriş bölümü buzağı olayının tarihsel arka planı sayılabilecek olan Hz. Yusuf ve Hz. Musa konularına ayrılmıştır. Burada Tevrat ve Kur'an'ın farklılık ya da benzerliklerine değinmeden ilgili kıssalar ele alınmıştır. Zira olayın gelişimini anlamamıza yardımcı olacak bu iki kıssa kitabın tartıştığı konunun dışında kalmaktadır.

İlk bölüm buzağı heykelinin yapımına ayrılmış olup burada, neden buzağının tercih edildiği, heykelin yapıma yöntemi, buzağının canlı oluşu ve böğürmesi ile ham maddesi ve parçalanışı ele alınmıştır. Heykelin neden buzağı olarak seçildiği meselesini yazar, Antik Mısır inançlarına bağlamakta ve bunu ilgili kaynaklara atıf yaparak delillendirmektedir. Zira Kadim Mısır'ın inanç sisteminde boğa kültü önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin Apis boğası Eski Mısır'da kutsal kabul edilmektedir. Ayrıca Mnevis, Buchis ve Hathor gibi başka boğa kültleri de aynı inanç sistemi içinde yer almaktadır. Burada yazarın üzerinde durduğu önemli bir nokta Samirî'nin eskiden beri buzağıya tapıtığını ifade eden Kur'an ayetidir. Nitekim "zalte aleyhi âkifâ" ifadesi tapınmanın sürekliliğini ortaya koymaktadır. Burada yazarın dikkat çektiği bir nokta da şudur: Kur'an, kıssaları anlatırken kavram ve bağlam hassasiyetine büyük önem vermektedir. Bu anlamda Kur'an konuyu anlatırken ilgili dönemin kavramını kullanmakta oldukça hassas davranmaktadır. Kısaca bir örnek vermek gerekirse Hz. Yusuf dönemi Mısır yöneticileri "melik" olarak ifade edilirken Hz. Musa döneminde yönetici olarak "firavun" kavramı kullanılmaktadır. Tarihî veriler göstermektedir ki Mısır'da iki dönemdeki yönetim farklıdır. Yazar da konuyu ele alırken bu bağlamda değerlendirmelerde bulunmuştur.

Buzağı heykelinin yapımı bölümünde tartışılan "neden buzağı" sorusunun İsrailoğulları ile ilgili kısmı oldukça dikkat çekicidir. Zira yazar burada hem Yahudilerin Mısır inanç kültüründen etkilenerek buzağıya önem vermeleri hem de bizzat Yahudi dini metinlerinde yer alan boğa/buzağı kutsiyeti üzerinde durmaktadır (ss. 49-61). Burada akla Kur'an'da yer alan Bakara olayı gelmektedir (Bkz. Kur'an 2/67-72). İlgili kıssaya göre Allah İsrailoğullarından bir inek kesmelerini istemekte, onlar ise çeşitli sorularla sürekli bunu ertelemektedirler. Bu imtihanla sanki Allah Yahudilerin ruhlarına sinmiş olan inek/boğa/buzağı kutsiyetini kırmak istemektedir. Yazarın Yahudi kutsal metinleri ve onların tefsirlerine dayanarak açıkladığı İsrailoğullarındaki buzağının kutsiyeti meselesi böylece Kur'an'la da desteklenmiş olmaktadır.

Buzağı heykelinin hangi malzemeden yapıldığı konusu kitabın tartışmalara yol açabilecek bir bölümdür. Burada önemli olan kısım, İsrailoğullarının Mısırlılardan çaldıkları (Bkz: Çıkış 3/22) süs eşyalarıyla heykeli yapmaları değil, Kur'an'da geçen (Bkz: Kur'an 20/96) "elçinin izi" meselesidir. İlgili ayete göre Hz. Musa'nın heykeli neden yaptığı sorusuna Samirî şöyle cevap vermektedir: "Ben onların görmediklerini gördüm, bu yüzden elçinin izinden bir avuç avuçladım ve onu attım. Nefsîm beni böyle yapmaya itti." Çağdaş yorumculara göre ayette yer alan "elçinin izi" ifadesinden kasıt Hz. Musa'nın öğretileridir. Buna göre Samirî Hz. Musa'nın öğretilerini biraz benimsemiş fakat kendince somut şeylere tapınmayı daha mantıklı bulup heykeli yapmıştır. Çoğu tefsir kaynağında ise Yahudi dini literatüründen etkilenerek, elçiden kastın Cebraîl olduğu, onun Hz. Musa'yı vahiy almaya götürürken bindiği atın izinden Samirî'nin aldığı ve heykeli yaparken attığı anlatılmaktadır. Yazar ise her iki yorumu da bir kenara bırakıp elçiden kastın Hz. Yusuf olduğunu iddia etmektedir. Hz. Yusuf ölmeden önce, Kenan topraklarına geri dönerlerse kemiklerinin oraya taşınmasını vasiyet etmiş, bu vasiyet yerine getirilirken Samirî, Hz. Yusuf'un naaşından/terekesinden bir parçayı almış ve onu heykeli yaparken atmıştır. Bu durumda "elçinin izi" Hz. Yusuf'tan bir hatıradır. Yazara göre Hz. Yusuf'un hatırası buzağının canlı olmasında da etkili olmuştur. Zira onun gömleği babasının gözlerinin tekrar görmesini de sağlamıştır. Yazar burada hem Kur'an, hem Tevrat hem de Kadim Mısır mitolojisindeki sihirle ilgili kayıtları kullanarak iddiasını ispatlamaya çalışmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde buzağıya tapanların cezalarına değinilmiştir. Yazar bu bölümde buzağı yapımında Mısırlıların ve Hz. Harun'un rolüne de temas etmiştir. Ona göre buzağıya

tapınmanın temelinde İsrailoğullarının Mısır inançlarından etkilenmeleri ve onlarla birlikte Sina Çölü'ne gelen Mısırlıların bizzat etkileri vardır. Bilindiği üzere Tevrat'a göre buzağı heykelini yapan Hz. Harun'dur. Kur'an ise bu kişinin Samirî olduğunu ifade etmektedir. Yazar, İsrailoğulları tarihindeki Samirîlerin ilgili olaydan yüzyıllarca sonra ortaya çıkmasından mütevellit Kur'an'ın anakronizm yaptığı Yahudi iddiasına Samirî kelimesinin terminolojik açıklamasıyla cevap vermektedir. O, Samirî sözcüğünün etimolojisine yönelik birçok rivayeti aktardıktan sonra bu kelimenin Hz. Yusuf soyundan gelen anlamında Yusufî olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu temellendirmiştir.

Sonuç olarak Samirî'nin Buzağısı isimli bu eser, İsrailoğullarının Mısır'dan çıktıktan sonra, Hz. Musa'nın vahiy almaya gittiği sırada buzağıya tapmaları hadisesini birkaç farklı yönden ve yeni bir usulle ele almaktadır. Buna göre buzağıyı yapanın Hz. Harun değil, Samirî olması Kadim Mısır inançları ve Samirî kelimesinin Yusufî (Hz. Yusuf kabilesine mensup) kavramıyla ilgisi dolayısıyla daha muhtemeldir. Ayrıca hem Antik Mısır hem de Yahudi kutsal metinlerindeki buzağının kutsiyeti algısı yapılan heykelin neden buzağı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum Kur'an'daki "Bakara Olayı" ile de açıklığa kavuşmaktadır. Yine kutsal metinlerde ifadesini bulan buzağının ses çıkarması da onun canlılığına bir delildir. Bu durumun olabirliğini yazar, hem "elçinin izi" meselesiyle hem de Antik Mısır sihir anlayışıyla açıklamaya çalışmaktadır. Kitapta, buzağı heykeline tapınma ile Mekkeli müşriklerin putlara tapmaları, sonuçta heykelin parçalanması ile Kâbe'deki putların parçalanacağı, Samirî karakterinin Mekkeli putperest karakterlerle ilişkili olması gibi benzetmeler yapılması da kıssanın farklı anlaşılmasına sebebiyet veren örnekler olarak zikredilebilir. Yazarın İsrailiyyat ve Kadim Mısır mitolojisinin bilgisel değerine dikkat çekmesi de takdire şayan bir durumdur. Zira bu, Kur'an kıssalarının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak yeni bir tefsir usulü önermektedir.